204276
SAYI : 46
2002 / 4
FİYATI: 2.500.000 TL
ISSN 1301 - 6784
EKİM - ARALIK 2002

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

ᲙᲣᲚᲢᲣᲠᲣᲚᲘ ᲟᲣᲠᲜᲐᲚᲘ

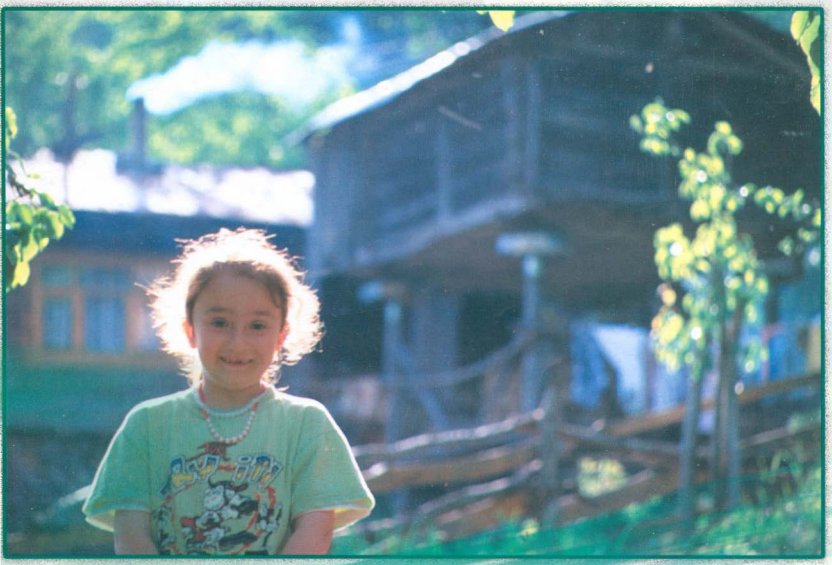

AKDENİZ DÜĞÜN SALONU

Merkez Cd. No:35 (Akbank karşısı) Sefaköy-İST.
Tel. : (0212) 624 56 58 - (0212) 540 52 99
Faks: (0212) 580 61 12

* Salonumuz 1200 kişiliktir.
* Salonumuzda yemekli programlar da yapılmaktadır.
* Salonumuzda çocuk kulübü mevcuttur.
* Salonun bitişiği otoparktır.
* Salonumuz birinci kattadır.

KLAS DÜĞÜN SALONU

E-5 Karayolu, LADA Servisi Üstü Sefaköy/İST.
Tel. : (0212) 579 36 38
Faks: (0212) 541 30 44

* Salonumuz 1000 kişiliktir.
* Salonumuzda yemekli programlar da yapılmaktad
* Salonumuzun otopark sorunu yoktur.
* Salonumuz birinci kattadır.

Cengiz Başpehlivan

SALON AKDENİZ : (0212) 624 56 58-540 52 99
SALON KLAS : (0212) 579 36 38-541 30 44
EBRU DÜĞÜN SALONU : (0212) 579 01 35-425 13 12
SEFA DÜĞÜN SALONU : (0212) 580 40 45-592 52 82
Cep Tel : (0542) 216 64 77

Ben Cengiz BAŞPEHLİVAN;

1959 Artvin doğumluyum, Düğün salonları işletmekteyim, Salonlarımız birici sınıf olup, hemşerilerimize özel indirim yapılmaktadır. Bütün hemşerilerimize esenlikler dilerim.

çveneburi
Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Ekim - Aralık 2002 Sayı 46
(Üç Ayda Bir Yayımlanır)

TOTAL
Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu
Davut KAPTAN, Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)
Osman Nuri MERCAN, İberya ÖZKAN,
Uğur TANYAN (ZUBİENTİ), Mustafa YAKUT,
Abdullah ZORLU (ZOİDZE)

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Kamil AĞACAN, Ali ALTUN,
Mevlüt ARTVİNLİ, Ayşe COŞKUN
Fahrettin ÇİLOĞLU, Miheil GELİAŞVİLİ,
İbrahim GÜMÜŞ, Hayri HAYRİOĞLU
(MALAKMADZE) Özbey İMAMOĞLU,
Nana KAÇARAVA, Deniz KAHYA,
Arzu KAMACI, Davut KAPTAN,
Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE),
Tamila LOMATİDZE, Oğuz MEDETOĞLU
Osman Nuri MERCAN, İberya ÖZKAN,
Şuşana PUTKARADZE,
Nodar ŞENGELİA, Anzor SULİAURİ,
Marina ŞONİA Mehmet Bülent ULUDAĞ
(İMALADZE), İbrahim USTA, Tufan Şafak
YÜKSEL, Tea ZAKARADZE,
Uğur ZUBİENTİ

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Simge Apt. No: 59
Kat: 6 D.5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28-233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet: http://www.chveneburi.net
e-mail:cveneburi@cveneburi.cjb.net

Fiyatı
2.500.000 TL (KDV Dahil)

Dağıtım
DDP ve Dünya

Abone
ABONET
e.mail:abonet@abonet.net
(0212) 222 83 32 - 222 72 06 - 210 01 10
Faks: (212) 246 02 27

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Şerife Uyur

Ofset Hazırlık
Livane (0212) 501 88 54

Baskı
Kitap Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

içindekiler

Noe'S Kidobani 2
Fahrettin ÇİLOĞLU

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

ABD'nin Gürcüstan'a Asker Göndermesi: 5
Kamil AĞACAN

1995 Gürcüstan Anayasası ve Abhazya Sorununun Çözümüne Olası Etkileri 10
Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ (Miheil İMALADZE)

SÖYLEŞİ

İza Gigoşvili ile Gürcüstan Tiyatrosu Üzerine 13
Osman Nuri MERCAN

TARİH

1574 Tarihli "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan" 14
Nodar ŞENGELİA

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri 18
Giorgi ZUMBADZE

Ra Gvari Har? 19
Uğur ZUBİENTİ

Acara'da Ekim-Sürüm Adetleri 20
Tamila LOMTATİDZE

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi 23
Anzor SULİAURİ-Miheil GELİAŞVİLİ

Akyazı-Karaptürçek Civarı Gürcü Köyleri 25
İbrahim USTA

Gürcülerde Halk Dansları- 8 28
Oğuz MEDETOĞLU

Türkiye'de Gürcü Köyleri - 23 29
İberya ÖZKAN

EDEBİYAT-SANAT

Pridon Halvaşi'den Şiirler 30

Abhazya Öyküleri - Düş ve Gerçek 31
Guram ODİŞARİA

Gf Sanatevi'nde Gürcü Ressamlar 33
Ayşe COŞKUN

YAŞAM-KÜLTÜR

İstanbul Gürcü Kilisesi Akaki Tzereteli Kütüphanesi 35
Şuşana PUTKARADZE

İnternet Dünyası - www.dutxe.com. 37
Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)

Dünya Macaheli'yi Ayakta Alkışladı 38
Deniz KAHYA-İbrahim GÜMÜŞ

Macaheli Çoksesli Halk Korosu Dünyaya Açıldı 40
Mevlüt ARTVİNLİ

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük 41

Bulbulis Yubile 8 41

Tilki ile Taktaka Değirmenci 42

HABERLER-BASINDAN 45

Noe'S Kidobani
(ნოეს კიდობანი)

Fahrettin ÇİLOĞLU

Noe's Kidobani

Sanırım, her sözcüğün belleğimizde bıraktığı silinmez izler var. Belki de bu izlerin çoğu çocukluğumuz kaynaklı. Batum ya da Batumi denince, pek çoğumuzun aklına önce "göç"ün gelmesi gibi. Gidip görenler, "Batum" denince, kuşkusuz Batum kenti ve çevresini de anımsar. Ama gene de belleğimizin gerilerinde, bize anlatılanlardan, o çocukluğumuzdan kalan izler daha önemli bir yer tutar sanki. En azından bu benim için böyle ve böyle kalmaya, Batum'u görmüş olmama karşın, devam ediyor.

Bu girişi, sözü "kidobani"ye (კიდობანი) getirmek için yaptım. "Kidobani"nin belleğimin ta gerilerinde ya da derinlerinde bıraktığı bir iz var. Benim için "kidobani", çocukluğumda köyde içine mısır unu koyduğumuz tahtadan bir sandıktı. Bir tarihe kadar. "Kidobani" başka bir şey değildi. Şimdi belleğimde daha geniş bir anlamı ve biçimi var, ama o çocukluğumun "kidobani"si, her şeye rağmen yerli yerinde duruyor.

"Kidobani"nin belleğimde yerleşmiş biçimi, ilk kez Tiflis'te altüst oldu. Eski Tiflis'te, Sioni Kilisesi yakınında, "Noe's Kidobani" (ნოეს კიდობანი) yazan bir tabelayı okuyunca. Şaşkınlığım hâlâ taze, hiçbir anlam verememiştim. Burası bir bardı ve gündüz olduğu için kapalıydı. Ne olduğunu öğrenme muradına, daha sonra erdim. "Nuh'un Gemisi" demekti.

Bu köşeye "Noe's Kidobani" adını vermemin nedeni, elbette tek başına bu değil. Ama belli ki bunun da etkisi var. Anlaşılan "Noe's Kidobani" de belleğimde iz bırakmış. Bildiğiniz gibi Nuh'un Gemisi, Tufan'da içine her şeyin alındığı bir gemi. Benim niyetim de, bu köşeye "her şeyi almak" burada her şeyden söz etmek. Bu adı seçmemin nedeni bu.

Öte yandan bu köşeyi, siz *çeneburi* okurlarıyla da paylaşmak istiyorum. Bana yazarsanız, yazdıklarınıza yanıt vererek ya da yazdıklarınızı bu köşede yayımlayarak, bu "paylaşma"yı gerçekleştirebiliriz.

Deutsche Malerei in Georgien

"Almanya Federal Cumhuriyeti Başkonsolosu Dr. Herbert Hoffmann-Loss ve Bayan Hoffmann-Loss", İstanbul Kitap Fuarı münasebetiyle 31 Ekim 2002 tarihinde bir resepsiyon verdiler. Davetlilerden biriydim. Bu resepsiyon için gelen davetiye bana kitaplığımdaki bir kitabı hatırlattı. Ne zaman başka bir kitabı arasam, elime ilk geçen kitaplardan olurdu. Aldığım yere koyardım. Ona ihtiyacım yoktu, bir başkasına vardı. Bu kitabı daha dikkatlice karıştırmam meğer bugünü bekliyormuş. Kitap 1996'da, Kafkas Evi tarafından Tiflis'te yayımlanmış. Yayımına Tiflis'teki Goethe Enstitüsü destek vermiş. Kitabın adı, გერმანული მხატვრობა საქართველოში ya da *Deutsche Malerei in Georgien*. Yani "Gürcüstan'da Alman Resmi".

Gürcüstan'ın ve özellikle başkent Tiflis'in ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında kültür ve eğitim merkezi olduğu belirtilerek kitaba bir giriş yapılmış. Gürcüstan'ı mekân tutan bilim adamları, ressamlar, müzisyenler, yazarlar arasında Almanların da olduğu belirtilmiş. Alman ressamlardan Gürcüstan'a ilk olarak Theodor Wehle (1777-1805) gitmiş. Ölümünden üç yıl önce, 1802'de. Bir dizi Tiflis resmi yapmış. Sonra grafik sanatçısı Theodor Horschelt (1829-1871). Beş yıl çalışmış Gürcüstan'da, 1858-1863 arasında. 1860'larda Paul Franken (1829-1894) ve karısı Helene Franken (1825-?) Gürcüstan'da birlikte bulunmuşlar. Bütün Gürcüstan'ı dolaşarak çok sayıda manzara ve portre resmi yapmışlar. Paul Franken daha romantik bir ressammış ve onun resimlerinin etnografik özellikleri daha fazlaymış. Helene ise portre resmi ustasıymış. Gürcü kadınlarının portrelerini yapmış.

Zamanla Gürcüstan'da Alman kolonisi oluşmuş. Karışık evlilikler de yapılmış. Gürcüstan doğumlu Alman ressamlar yetişmiş. Alexander Salzmann, Richard Karl Sommer, Boris Vogel, Oskar Schmerling, Joseph Scharlemann gibi. Schmerling, Tiflis Sanat Akademisi'nin de kurucularındanmış. Richard Sommer "Svan kadını", "Güryalılar" gibi et-

nografik açıdan önemli resimler yapmış. Alexander Salzmann 1917-1921 arasında Tiflis Opera ve Bale Tiyatrosu'nun ressamıymış. 1991'de, Gürcüstan'da yaşayan Almanlar "Einung" (Birlik) adı altında bir dernek kurmuşlar. Bu derneğin üyelerinden Nika Heine (doğum tarihi 1976), Beso Schönhart (doğum tarihi 1972) gibi ressamlar da varmış.

Benim özetle aktardığım bütün bilgileri İzolda Kurdadze derlemiş. *Deutsche Malerei in Georgien*'de bu Alman ressamların çalışmalarından örnekler yer alıyor. İki de İstanbul resmi var. Biri Paul Franken'in, "İstanbul" adını taşıyor. Diğeri Boris Vogel'in, adı "Boğaziçi"

Bu yazıyı, yazılmasına vesile olan "Almanya Federal Cumhuriyeti Başkonsolosu Dr. Herbert Hoffmann-Loss ve Bayan Hoffmann-Loss"a ithaf ediyorum.

Çalikva ve Hatuna'nın yemekleri

Yaşam, zaman zaman dönüp baktığımız "geçmiş" değil mi? Geleceği bilmiyoruz çünkü. Bu durumda yaşam, yaşadıklarımızın toplamıdır dersek, yanlış mı olur. Eğer doğup yetiştiğiniz yerde sürüyorsa yaşamınız, geçmişiniz bir zincirin halkaları gibi birbirini izliyor demektir. Yaşamınızın bir döneminden kopmuşsanız, bu zincirin bir, belki de daha çok halkası kopmuş olabilir. O zaman, "geçmiş" de parçalardan oluşur. Bu parçalar, okula gittiğiniz bir yol, bir arkadaş, bir sevgili, bir şarkı, bir ev, evin bir bölümü, bir eşya, bir tat olabilir. Yıllar sonra bir yerde yediğiniz üzümün kokusu, bir yemeğin içindeki kişnişin ya da kinzinin (ქინძი) bildik tadı, sizi o parçalardan birine götürebilir.

Bir yemeğin tadının beni geçmişin dağılmış parçalarından birine götürdüğü çok olmuştur. (Geçenlerde gene böyle oldu. Beyoğlu'nda bir restoranda yediğim Gürcü yemekleri beni geçmişteki tatlara götürdü.) Bu geçmişe yolculuğumda, karşıma daima bir mutfak eşyası çıkıyor: "Çalikva" (ჭალიკვა). Size burada hem "çalikva"dan, hem de Gürcü yemeklerini yediğim yerden söz edeceğim. Böylece sizi, geçmişinizdeki "tat"lardan birine götürmek ya da gelecekte anımsamanız için bir "tat" oluşturmak istiyorum.

"Çalikva"nın sizin için anlamı nedir bilmiyorum. Benim için, yaklaşık yumruk büyüklüğünde oval, kapkara bir taş "çalikva". Ben çocukluğumdan anımsıyorum bu "çalikva"yı. Ama taş başından beri siyah bir taş mıydı, yoksa kullanıklıkça mı siyahlaşmıştı. Tanrı bilir! Şimdi "çalikva", neredeyse kendi haline bırakılmış, kestane ağacı kerestesinden o ahşap evde hâlâ duruyor mudur, bilmiyorum. Sanırım, göçle gelen eşyalardan biriydi çalikva, gene de emin değilim. Ama göçle geldiğinden emin olduğum ve sakladığım tek eşya var, o da metal bir kaşık. Sapına iki Kiril harfi oyulmuş: L ve B. "Çalikva"yla, bir tür havan olan küçük ahşap teknede ceviz, sarmısak vs dövülürdü. Ne var ki "çalikva" dendiğinde ceviz yerine "kakali" (კაკალი), sarmısak yerine "niori" (ნიორი) sözcükleri geliyor aklıma. Çünkü, "çalikva" ile birlikte belleğimde yer eden sözcükler bunlar.

Bütün bunları anımsamamın nedeni, bir restoranda yediğim Gürcü yemekleri oldu. Bu restoran İstanbul'da Beyoğlu'nda bulunuyor. İstiklal Caddesi Mis Sokakta. "Fermentasyon" adlı kafe-barın üçüncü katı burası. Buradaki muhteşem yemekleri Tiflisli Hatuna yapıyor. Burada yediğim yemeklerde, çocukluğumun o unuttuğum tatlarını bir bir buldum. Yemeklerin çoğu belki adlarını bilmediğimiz, ama tatlarını bildiğimiz yemekler. Neler mi? İşte size bazılarının adları: Ostri (ოსტრი), harço (ხარჩო), çakapuli (ჩაქაფული), nikala (ნიკალა), haçapuri (ხაჭაპური), hinkali (ხინკალი). Kendi damak zevkinizle tatlarını keşfetmek size kalıyor. Yolunuz düşerse ya da mutlaka yolunuzu düşürün ve Hatuna'nın yemeklerini tadın.

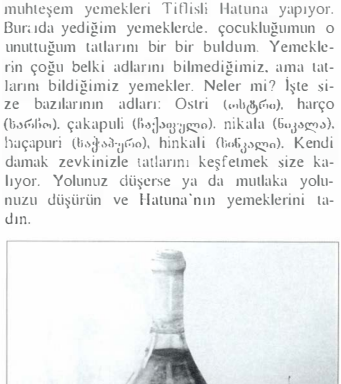

Bir kitap

Gürcüler ve Gürcüstan üzerine yayımlanmış çok az Türkçe kitap var. Burada, bunun nedenlerinden değil, ama zaman zaman yayımlanmış kitaplardan söz edeceğim. İlk kitap, "Güneysel Kafkas Federasyonu" serisin-

den bir kitap. Adı *Gürcüstan*. 1936'da basılmış. Yazarı askeri liselerde coğrafya öğretmenliği yapan Hakkı Raif Ayyıldız. Kitapta, yer yer bugünkünden farklı sözcükler kullanılmış: "güneysel", "kötürge" gibi. Öte yandan çok fazla bilgi yanlışı var. Gürcülerin resmi dinlerinin "Rum katolik" olduğu söyleniyor örneğin. Kitabın içeriğine örnek oluşturması için "Ahali" başlığı altında bilgileri aktarmak istiyorum: "Gürcüler Karadeniz kıyısında orta kura bölgesine kadar olan alanda bulunurlar. Boyları uzun, yakışıklı ve yapıları kuvvetli insanlardır. Beyaz ırkdandırlar. Pek eski zamanlardan beri buralara yerleşmişlerdir. Halim ve kanaatkârdırlar. Ailede kadınların önemli mevkii vardır. Ana, babadan ziyade saygı görür. Her türlü ev işleri bahsinde ilk önce kadının fikri sorulur. Gürcü pek şen ve şatırdır. (Kadınları yurtlarının havası gibi latifdir). Misafiri çok severler." Ve böyle devam ediyor.

Kitap 1946'da yeniden yayımlanmış. Bu kez adı *Gürcistan*. Kitap elden geçirilmiş, bazı bilgiler çıkarılmış, yeni bilgiler eklenmiş. Dikkat çekici olan, kitabın İkinci Dünya Sa-

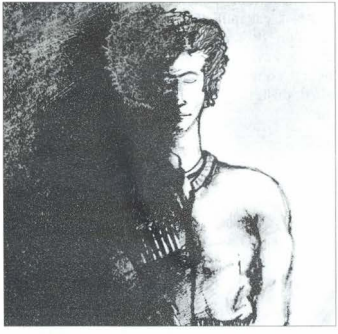

vaşı'nın ardından yeniden basılırken söylemi-nin değişmiş olmasıdır. Gene "Ahali" başlığı altında yazılanlara bakalım. "Gürcü'ler Karadeniz kıyısında orta Kura bölgesine kadar uzanan alanda otururlar. Bu bölgenin eski sakinleri Hitit Türk'leri idi. Gürcü'lerle Rus'lar buraya sonradan gelmişlerdir. Gürcü'lerin bu topraklara güneyden Irak dolaylarından Asuri'lerin sıkıştırması sonucunda sürülüp geldikleri anlaşılmaktadır. Bu sebeple Turani zümresinden sayılırlar. Antropolojik ölçüleri de bunu gösteriyor. Gürcü bilgini Marr'ın dediğine göre: dilleri, diğer Turani milletlere akrabadır. Rus'larla hiç bir suretle - ırk, dil bakımlarından - ilgileri yoktur."

Görüldüğü gibi ilk cümle birinci baskısıyla aynı. Sonraki cümleler yeni. Bu yeni cümlelerin ardından birinci baskıdaki bilgiler gene aynen verilmiş. İki kitaptta da harita ve fotoğraflar var. Kitabın 1936 baskısı 24 sayfa, 1946 baskısı ise 30 sayfa.

Bir şair, bir şiir

Şota Nişnianidze, sevdiğim şairlerden biri. 1929 doğumlu. Daha önce şiirlerini çevirdim ve yayımlandı. Türkçeye çevrilen ilk şiirleriydi bunlar. Bu şiirlerden birini, sizinle yeniden paylaşmak istiyorum. Çok etkileyici bir şiir. Yaşanmışlığı, insanın ruhunda yeniden test ediyor. Hayata karşı kışkırtıyor insanı. Üzerini örtüklerimizi deşmemize yol açıyor. Güzel şiir kısacası.

Öyle biri karşıma çıksa,
Bir saniyede uyandırsa ümitlerimi,
Yaşamımdaki ilkbaharların
Hiç değilse nisanlarından birini tutuşturşa,

Aptallaştırsa, yolumu şaşırtsa,
Gözlerinin sessiz emriyle
Köpek gibi azsa uluyarak
Benim aslanı haylazlığım.

Utanmazdım, gerçeği söylersem,
Hayır, hayır, utanmazdım.
Yeter ki seveyim,
Gerçekten seveyim
Kışkırtılmışlığı..
Kendimi unutınacasına..

Hiç değilse, tanrım, geçip giden gençliğimin
Yeniden tattır yabansı afyonunu.
O kutsal ayartıcı sarhoşluğu,
Korku, ürperti ve telaşı.

Kıssadan hisse

Sanırım, İakob Gogebaşvili'yi (iakob gogebaSvili) tanımayanımız yoktur. Biz ona kısaca, Gürcü pedagojisinin "babası" diyelim. 1840-1912 arasında yaşamış. Çocuk kitapları yazmış... "Define" anlamına gelen Sagandzuri''den (saganZuri) bir mesel aktarıyorum. Adı, Çocuk Gözlüğü.

- Babacığım, bana da bir gözlük al.
- Gözlüğü ne yapacaksın?
- Senin gibi kitap okumak istiyorum.
- Peki, demiş babası ve bir "Alfabe" kitabı almış.

Bu meseli neden mi aktardım. Şundan. Yıllardır Gürcüce okuma-yazma öğrenmek isteyip de hâlâ öğrenememiş olanlara kısadan hisse!

ABD'nin Gürcüstan'a Asker Göndermesi: Terörle Mücadelede Üçüncü Cephe mi, Köprübaşının Tutulması mı?

Kamil AĞACAN

ABD'nin terörle mücadele kapsamında ilk aşamada 200 kişilik asker/danışmanı Gürcüstan'a göndereceğini duyurulması gözlerin Orta Asya'dan sonra Güney Kafkasya'ya çevrilmesine yol açmıştır. Bugüne kadarki Gürcüstan-ABD ilişkileri üzerine inşa edilmesi gereken bu girişime, 11 Eylül sonrası başlayan terörle mücadele çerçevesinde meşruluk sağlanmaktadır. Oysa bu girişim, kökleri daha derinde olan küresel hegomonya mücadelesinden beslenmektedir. Gürcüstan coğrafi konumu sebebiyle bu mücadelede, Kafkasya, Orta Asya ve Karadeniz ekseninde köşetaşı rolünü oynamaktadır. Dolayısıyla ABD'nin Gürcistan'a asker/danışman göndermesi askeri olmaktan öte Rusya Federasyonu'na karşı jeopolitik adımdır.

Giriş

Rusya Federasyonu (RF) politik, askeri ve ekonomik olarak ağır bedel ödediği Çeçenistan Savaşı'nda meşruluğunu sağlamak için, konjöktürden yararlanarak yoğunlaştırdığı "radikal İslamcı terör" ve "El-Kaide" propagandasının, olağan koşullarda tahammül edemeyeceği, Amerikan askerinin Kafkasya'ya gelişinin meşruluk kaynağına dönüşeceğini asla tahmin etmemişti. İkinci Çeçenistan Savaşı'nın başlamasından itibaren Çeçen direnişçiler için önemli lojistik merkez haline gelen Pankisi Vadisi'nde ortak operasyn önerisinin geri çevrilmesini hazmedemeyen RF'nin baskıları karşısında Gürcüstan, müttefiki olarak gördüğü, bütün yönleriyle bütünleşmeye çalıştığı ve El Kaide'yi kendi meselesi olarak gören ABD'nin bölgeye asker göndermesinde bir mahzur görmemiş, bilakis istekli olmuştur. Terörle mücadelede "yeni cephe" çerçevesinde sayıca küçük bir askeri birliğin Gürcüstan'a gönderilmesi olayı, bugüne kadarki ABD-Gürcüstan politik, ekonomik ve askeri ilişkiler altyapısı üzerine inşa edildiğinde amacı sınırlı sayıda El-Kaide üyesi, Taliban ve Bin Ladin bağlantılı teröristle mücadeleyi aşan, çok boyutlu bölgesel etkileri olabilecek olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta Güney Kafkasya'nın geleceği açısından dönüm noktası sayılabileceği düşünülebilir. Bütün alt etkileri ve sonuçları göz ardı edilmeksizin ilk akla gelen Güney Kafkasya'nın ABD'nin nüfuz alanı olarak RF tarafından kabul edilmesi ve Güney Kafkasya'daki jeopolitik rekabette RF'nin tali oyunculuğa gerilemesidir.

Bu makalede bu olayın sebepleri ortaya koyulmaya çalışılacak ve buna bağlı olarak da muhtemel bölgesel etkileri üzerinde durulacaktır.

A. Global Amerikan Politikasının Kafkasya'ya Yansıması

Orta Asya Ekseni. SSCB'nin çöküşü ile ABD uluslararası sistemde tek kutup olarak kaldı. Yenilmiş RF'ye ve Moskova'nın vesayetinden kurtulmuş yeni ülkelere karşı izlenecek politika Avrasya'nın geleceğini belileyecekti. Amerikan stratejistlerinin yokluğu iktidara gelen Clinton yönetiminde yaşanan tartışmalardan anlaşılmaktadır. Pekçok konuda rastlanan "şahinler" ve "güvercinler" bölünmesi bu konuda da ortaya çıkmıştır. "...Güvercinler'in başlıca kaygısı, Moskova-Batı ilişkisinde yeni gerilimlerden kaçınmak, yeni Rusya'nın dünya güçleriyle bütünleşmesini kolaylaştırmak idi. Şahinler denilen öteki taraf ise, önceliği Moskova'nın vesayetinden kurtulan ülkelerin Atlantik İttifakı'na ilhak edilmesine veriyor, potansiyel düşman, büyük güç Rusya'ya güvenilmemesini istiyordu." Bu tartışmalar zamanla uluslararası ilişkiler literatürüne iki kitap olarak yansıdı: Şahinler'in sözcülüğünü yapan ünlü Amerikan stratejisti Zbigniew Brzezinski'nin "Büyük Satranç Tahtası" ve güvercinlerin görüşlerini savunan eski Savunma Bakanı William Perry ve Clinton'un birinci döneminde Savunma Bakan Yardımcılığı yapan Ashton Carter'in birlikte yazdıkları *Preventine Defense: a New Security Strategy for America*. Bu tartışmalar içinde

şahinler zamanla görüşlerini kabul ettirebilmiş ve özellikle 1996 sonrası, Çeçen Savaşı'nda RF'nin askeri yeteneğinin anlaşılması üzerine, şahinlerin önerdiği stratejinin tartışmasız bir biçimde uygulanmaya başladığı gözlemlenmiştir.

Büyük Satranç Tahtası'nda Amerika'nın bütün potansiyel siyasi ve/veya ekonomik meydan okuyucularının Avrasyalı olduğunu belirten yazar, Amerikan hegemonyasının devamı için belli başlı oyunculara kimi görevler verir. Bu stratejide Amerikan çıkarına uygun RF'ye "Avrupa'ya sıkıca bağlı, demokratik bir Rusya" rolü biçilmiştir. Fakat RF bu rolü oynamakta pek hevesli değildi. Dahası, Amerikan hegomonyasına karşı koyacak "çok kutupluluk" arayışlarına girerek, küresel politikada kendisine daha büyük bir rol biçme sevdasına tutulmuştur. Brzezinski, Batı'yı reddederek iddialı tekil oyuncu haline gelen RF'nin iki durumda Amerika'nın Avrasya'daki önceliğini sınırlayacağını ileri sürer: Kafkasya'nın da içinde yer aldığı "güney" üzerinde kontrol elde etmesi ve büyük Doğulu oyuncularla bir ittifak kurmasıdır. RF'nin büyük Doğulu oyuncularla bir ittifak kurması "barbarların bir araya gelmesi" olarak da tanımlanabilir. Oysa yazar yayılmacı jeostratejilerin üç büyük önkoşulundan birisinin "barbarların bir araya gelmesini önlemek" olduğunu da açıkça söylüyor.

Bu görüşte, RF'den Amerikan hegemonyasına ilişkin gelebilecek tehlikelerin önlenmesi açısından Kafkasya ve Orta Asya jeopolitik açıdan öne çıkmaktadır. Orta Asya, Kafkasya ile birlikte Brzezinski'nin ifade ettiği Avrasya'nın "güney" kısmında yer almakla beraber büyük Doğulu oyuncular olarak ifade ettiği devletlerin ortasında yer almaktadır. Orta Asya'nın komşuları RF, Çin, Afganistan ve İran'dır. Fakat Pakistan ve Hindistan da komşu sayılacak kadar yakındır. Böylece "...Orta Asya dördü nükleer güce sahip gelecek yüzyılın muhtemel bölgesel güçleri ile çevrilidir". Tablonun daha iyi anlaşılması için buna İran'ın nükleer çalışmalarını da eklemek gerekir. Böylece, hegemonyasını dünyada devam ettirmekte iddialı ABD'nin, bu veya diğer derecede Amerikan karşıtı, nükleer güce sahip ülkelerin arasında bulunan coğrafyada var olmasının zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim 11 Eylül saldırılarının ardından oluşan konjöktürden yararlanan ABD, olağan koşullarda yerleşmesinin adeta imkânsız olduğu Orta Asya'ya gelmiştir. Saldırıdan geçen 180 gün sonra ABD'nin Orta Asya'daki askeri varlığı hatırı sayılır ölçüye varmıştır. Özbekistan'da 3000, Tacikistan'da 3000 olmak üzere 6000 Amerikan askeri var iken Kırgızistan'la yapılan anlaşma sonrası 3000 Amerikan askerinin daha Manas üssüne yerleştirileceği duyurulmuştur.

Bu durum Kafkasya'yı, RF'nin kontrol etmesi halinde Amerikan önceliğini sınırlayacağı "güney" içinde coğrafi konumundan ileri gelen jeopolitik, zengin enerji kaynakları açısından ekonomik öneminin yanı sıra, Orta Asya'da bulunan askeri varlığı ile ulaşımın sağlanması açısından da ABD için önemli hale getirmiştir. "ABD uçaklarının Avrupa'dan Orta Asya'ya ve Afganistan'a gitmek için kullandığı tek hava koridoru Gürcüstan ve Azerbaycan üzerinden geçiyor. ABD Orta Asya'daki askeri üslerini RF, Çin ya da İran üzerinden besleyemeyeceği için bu ya Pakistan-Afganistan ya da Türkiye-Gürsüstan-Azerbaycan koridoru olmak zorundadır. Her iki bölgenin de istikrarsız karakteri düşünüldüğünde, ABD sadece tek bir koridora bağımlı olmaktan kaçınmak istiyor."

Daha önce "Doğu-Batı Enerji Koridoru" olarak literatürümüze giren Türkiye-Gürcüstan-Azerbaycan çizgisi bu defa güvenlik koridoru olarak uluslararası siyasette yerini almıştır. Gürcüstan, ülkesinde Rus askeri üslerinin varlığı, aktif ve potansiyel çatışma noktaları ile bu zincirin en zayıf halkası konumundadır. Çetişli etnik, siyasi ve ekonomik araçlarla RF'nin Gürcüstan'da istikrarsızlık yaratma girişimleri bilinmektedir. İkinci Çeçen Savaşı'nın başlamasından itibaren geçen sürede Pankisi Vadisi'ndeki durum RF açısından böyle bir araçtı. RF sürekli olarak bölgenin Gürcüstan'ın merkezi yönetiminin kontrolü dışına çıktığını ileri sürerek ileride muhtemel Pankisi operasyonuna meşruluk kaynağı oluşturmaya çalışmıştır. Zaman zaman bölgenin RF tarafından bombalandığına da tanık olunmuştur. RF'nin, Gürcüstan'la beraber Pankisi Vadisi'nde ortak operasyon düzenlemeye yönelik baskılarının artması, önerisi kabul edilmeyen RF'nin böyle bir şeye bizzat kalkışması riskini taşımaktaydı. Bu ise zincirleme olarak beklenmeyen pek çok olaya sebebiyet verebilir ve zayıf halkanın kırılmasına yol açabilirdi. ABD'nin Gürcüstan'a asker göndermesi söz konusu seçeneği RF'nin elinden almış olmakla beraber Washington yönetiminin küresel hegemonyasını devam ettirebilmek için

jeopolitik öneme sahip coğrafyaya - Kafkasya'ya - asker gönderebilmesine olanak tanımıştır.

Kafkasya Ekseni. Zengin petrol ve doğal gaz kaynakları sebebiyle ekonomik, Doğu-Batı ulaşımı sebebiyle jeopolitik açıdan önemli olan Kafkasya'nın dış dünya ile bağlantısını büyük ölçüde. Gürcüstan üstlenmiş durumdadır. Oysa Z. Brzezinski, bu görevi Orta Asya ülkeleri için Azerbaycan'a verir. Azerbaycan'ı Hazar Denizi dibindeki, Orta Asya'daki zenginlikleri içine alan bir şişenin mantarı olarak tanımlar: "Orta Asya cumhuriyetlerinin bağımsızlığı, Azerbaycan'ın tamamen Moskova'nın kontrolü altına girmesi durumunda hiçbir anlam taşımaz."

İran'la ilişkilerin gelişeceği varsayımına dayanan bu görüş, İran'ın özel olarak Ermenistan ve RF ile yürüttüğü politika, genel olarak ise uluslararası sistemdeki rolü sebebiyle eksik kalmıştır. Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısı gözönünde bulundurulduğunda denebilir ki, Azerbaycan'ın bağımsızlığı, Gürcüstan'ın tamamen Moskova'nın kontrolü altına girmesi durumunda hiçbir anlam taşımaz. Dolayısıyla "Gürcüstan da Azerbaycan'la beraber 'jeopolitik mihver' olarak isimlendirilmeyi hak etmektedir." Dahası "jeopolitik mihver"in yalnız Gürcüstan veya Azerbaycan olmasından çok Gürcüstan-Azerbaycan ittifakının olduğu daha açık ve anlaşılırdır. Karşılıklı ekonomik (Hazar Havzası doğal kaynaklarının uluslararası piyasalara taşınması) ve siyasi (RF, BDT ve Batı karşısındaki ortak durum) çıkarlara dayanan Azerbaycan-Gürcüstan ittifakı daha büyük ve geniş yapılanmalara kuvvetli bir zemin hazırlamaktadır. Kuzeybatıda bu ittifaka Ukrayna'nın ve Moldova'nın, Orta Asya'dan ise Özbekistan'ın katılması ile Rus etkisini eski Sovyet cumhuriyetlerinde sınırlayacak olan GUUAM zinciri ortaya çıkmaktadır. Gürcüstan-Azerbaycan ittifakının güneybatıda Türkiye'ye eklemlenmesi ile ise Türkiye-Gürcüstan-Azerbaycan zinciri ortaya çıkmaktadır. Sonuncu zincir bölgede jeopolitik çoğulculuğun sağlanmasına açılan kapı olmakla beraber hem Kafkasya hem de Orta Asya cumhuriyetlerinin ekonomik kalkınması için vazgeçilmez olan Hazar Havzası enerji kaynaklarının taşınma güzergâhıdır. Buradan, Gürcüstan'ın, Gürcüsan-Azerbaycan jeopolitik mihveri etrafında oluşan her iki zincirin en zayıf halkası olması nedeniyle desteklenmesi zorunluluğu doğar. Bu destek eski SSCB Avrupa seçeneğini -ki, Amerikan çıkarına en uygun Rusya olarak da okunabilir- uygulamaya geçirmeyi hedeleyen politikanın parçasıdır.

Karadeniz Ekseni. Karadeniz Gürcüstan'ın jeopolitiğini güçlendirici etkiye sahiptir. Bu özellik onun diğer iki Güney Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetlerinden ayırmakla beraber daha bağımsız davranabilme yetisi tanımakta ve ulaştırma alanında önemli olanaklar sunmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde Rus deniz gücünün Akdeniz'e inmesini engellemek için Batı bloğu için oldukça önemli olan Karadeniz, RF hariç çevre ülkelerinin NATO ve ABD ile yürüttükleri yakın politikaları sebebiyle adeta bir NATO gölüne dönüşmektedir. SSCB'nin Karadeniz sahil şeridinin RF, Ukrayna ve Gürcüstan arasında paylaşılması ve Ukrayna ile Gürcüstan'ın ABD ve NATO yörüngesine girmesi Rus Karadeniz Filosunun operasyonel yeteneğinin azalmasına yol açmıştır. Karadeniz Filosu 1990 yılından itibaren sayıca iki defa küçülmeye maruz kalmıştır. Böylece Karadeniz Filosu stratejik lokomotif rolünü oynayamaz ve RF Akdeniz, Atlantik ve Hint okyanuslarını "kontrol altında" tutamaz olmuştur. Karadeniz'in adeta NATO gölü haline gelmesi Akdeniz'in güvenliği açısından olumlu rol oynamaktadır. Orta Asya ve Azerbaycan petrollerinin Türkiye üzerinden Akdeniz'e açılması, Irak petrolleri tekrar uluslararası piyasalara çıkarıldığında Kuzey Afrika'dan dış piyasalara ihraç edilen doğal gazla birlikte düşünüldüğünde, Akdeniz'in ikinci bir Basra Körfezi olma durumu ortaya çıkmaktadır.

Orta Asya, Kafkasya ve Karadeniz eksenlerinde yaşanan gelişmeler karşısında Gürcüstan sahip olduğu coğrafi konumu itibariyle hayati önem taşıyan bir ülkedir. Bu konumundan kaynaklanan adeta bütün yapıyı birbirine bağlayan köşetaşı rolündedir. Bu köşetaşı olma durumu Amerikan askerlerinin Gürcüstan'a gelişinin sebebidir. Ulusaal güvenliğini sağlama kapasitesinin zayıf oluşu onu dış desteğe muhtaç bırakmıştır. Bu çerçevede Gürcüstan'ın ihtiyaç duyduğu askeri kapasitesinin geliştirilmesi Türkiye ve ABD tarafından üstlenilmiştir. Mart 2001'de ABD'ye yaptığı ziyareti değerlendiren Gürcüstan Savunma Bakanı David Tevzadze ilk aşamada ABD ve Türkiye'nin askeri yardımlarının koordinasyonunun sağlanacağını, daha sonra yardım etmek isteyen diğer ülkeler grubu oluşturulacağını açıklamıştır. Nitekim ABD, Gürcüstan'a gönderecek askeri danışmanları bu anlaşma çerçevesinde sunmuştur.

B. Bir Dönemin Sonu, Yeni Dönemin Başlangıcı

Amerika'nın artan etkisinin Kafkasya'daki sorunlar üzerinde etkisi olacağı ilk bakışta tahmin edilebilir. İlk akla gelen Güney Kafkasya'nın ABD'nin nüfuz alanı olarak RF tarafından kabul edilmesi ve Güney Kafkasya'daki jeopolitik rekabette RF'nin tali oyunculuğa gerilemesidir. RF, bugüne kadar eski SSCB cumhuriyeterini en azından hukuki olarak kendisi ile eşit görmek istememiştir. Bu durum dağılma süreci ile gelişen Rus karşıtlığını had safhaya çıkarmış ve bölge halklarının RF'nin gücünü dengeleyecek başka güçler arayışına itmiştir. Azerbaycan ve Gücüstan'da ayrılıkçı eğilimleri destekleyen RF, kendi içindeki ayrılıkçı eğilimlerin varlığını en azından Çeçenistan örneğinde göz ardı etmiştir ki, bu durum RF açısından ciddi bir meşruluk sorunu yaratmakla beraber Güney ve Kuzey Kafkasya'da yaşanan gelişmelerin birbirlerini etkileyeceğini hesaba katmamıştır.

SSCB'nin dağılma sürecinde merkez ile cumhuriyetler arasında yaşanan sorunları miras alan Rusya sorunları çözmeye yönelik araçlarında hiçbir değişiklik yoluna gitmemiştir. Eski SSCB cumhuriyetleri ile ilişkilerde "daima 'haklı olmak' şeklinde bir uygulamaya devam etmenin ve her fırsatta münhasıran 'güçlü ordu' iddialarına başvurmanın artık mantığı olmayacaktır. Çünkü RF bugüne kadar bölgede bir nevi nüfuz araçları olarak askeri kuvvetler, sınır birlikleri ve askeri yardımlar kullanmıştır. Birkaç istisna ile (Ermenistan, Tacikistan gibi boru hattından mahrum kalan ülkeler) bu durum Kafkas ötesi ile Orta Asya'da RF'ye güvensizliğe ve üstü kapalı ifadelerle öfkeye yol açmıştır." RF'nin bunların farkında olarak içsel bir değişim sürecine girdiği varsayımı üzerine tahminler yürütülecektir. RF'nin yeniden bölgeyi istikrarsızlaştırıcı eylemlerde bulunabilme ihtimali ortadan kalkmış değildir. Fakat söz konusu eylemlerin maliyetinin RF ekonomisi için marjinal etkisi, RF'nin bu eylemlerini etkisizleştirmek için Batılı devletlerin ödeyeceği maliyetin bu ülkelerin ekonomisine marjinal etkisinden çok daha fazla olacaktır. RF'nin, ABD'nin hem Orta Asya hem de Güney Kafkasya'ya yerleşme girişimlerine karşı koyamadığı için mi, yoksa içsel değişim sürecine ihtiyaç duyduğu için mi geri çekildiğinin veya bu geri çekilme gibi gözüken davranışın taktik olduğunun en önemli göstergesi bölgede yaşanan etnik çatışmalarda ortaya çıkacak değişiklikler olacaktır.

Bir diğer bölgesel güç olan İran da Amerika'nın bölgede nüfuzunun artmasından tedirgindir. Güney Kafkasya'nın Amerikan nüfuz alanına girmesiyle İran, Türkiye-Kafkasya-Afganistan dahil olmakla Orta Asya çizgisinde Amerika'nın etkin olduğu ülkelerle çevelenmiş olacaktır. Bu durum hassas İran'ın iç yapısını etkileyebilir.

Güney Kafkasya'da barış ve istikrarın sağlanması ve bölge ülkelerinin bağımsızlıklarının desteklenmesi açısından Türkiye'nin gerçekleştirdiği çalışmalar bölgenin geleceği açısından hayati önem taşımaktadır. Amerika hem Güney Kafkasya'da, hem de Orta Asya'da etkinliğini Türkiye'nin desteği ve işbirliği ile kalıcılığını sağlayabilir. Bu olgu artan Amerikan etkisinin kendi beraberinde Türkiye etkisinin de artmasına yol açacaktır.

Etnik Çatışmalardaki Muhtemel Gelişmeler

Güney Kafkasya'da yaşanan etnik çatışmaların ortaya çıkmasında ve genişlemesinde RF'nin önemli rol oynadığı Gürcüstan ve Azerbaycan yöneticilerince pek çok defa dile getirilmiştir. Bu RF açısından yüzyılın başında denenmiş bir yöntem idi. Uluslararası sistemin yapısında yaşanan değişimler aynı yöntemin aynı başarıyla uygulanmasına olanak tanımamıştır. Ayrıca süre uzayınca RF'nin aleyhine işlemeye başlamıştır. Amerika'nın bölgede nüfuzunu arttırmasıyla ve buna paralel olarak RF'nin gerilemesiyle birlikte bölgede yaşanan etnik sorunların çözüm sürecinin hızlanacağı tahmin edilebilir. Bu ihtilafların bölgenin yapısını daha kırılganlaştırdığı, politik istikrarsızlığı artırdığı ve ekonomik kalkınma önünde ciddi engel olarak durduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bölgede etkinliğini artırmak ve varlığını devam ettirmek isteyen ABD Abhazya, Güney Osetya ve Dağlık Karabağ gibi etnik sorunların çözümünde ısrarcı olacaktır.

Bölgede ve bu bölgenin ötesinde etkileri olan Azerbaycan ve Ermenistan çatışmasının Ermenistan lehine şekillenmesinin temeli-de RF'nin askeri ve ekonomik, İran'ın ulaştırma ve ekonomik alanda desteği yatmaktadır. Ermenistan, Dağlık Karabağ'la beraber Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sini işgal etmek suretiyle aslında bölgede RF'nin taşeronu rolünü ifade etmektedir.

Kendi topraklarındaki Rus askeri üslerinin çekilmesini isteyen ve NATO ile entegrasyon çalışmalarını yürüten Gürcüstan'ın kendi hava sahasını RF'ye kapatması halinde Ermenistan'da bulunan Rus askeri üsleri anlamını kaybedecektir. Dolayısıyla RF'nin bunun farkında olarak Ermenistan'la ilişkilerini gözden geçirme sürecine gireceği tahmin edilebilir.

Buna ilaveten Ermenistan'ın yakın ilişkiler geliştirdiği bir diğer bölge ülkesi İran'dır.

ABD'nin İran'ı şer eksenini oluşturan üç ülkeden birisi olarak görmesi ve enerji alanında İran-Ermenistan ilişkilerini desteklemediğini açıklaması, Ermenistan'ı gelecek için politik tercih yapmaya zorlamaktadır. Ermenistan ya ısrarlı bir biçimde İran'la ilişkilerini devam ettirecek veya bölede giderek artan Amerikan nüfuzunu kabul edecektir. Amerika'nın bölgede en önemli müttefiki Türkiye'nin de Güney Kafkasya'da etkinliğinin artacağının bilincinde olan Ermenistan, sonuncu tercihin saimiyet derecesinin işgal edilmiş arazilerden çekilme ve asılsız "soykırım" iddialarından vazgeçmekle belirleneceğinin farkındadır. Güçlü Ermeni lobisinin bulunduğu ABD'nin Güney Kafkasya'da Azerbaycan ve Türkiye'ye rağmen Ermeni yanlısı bir politika izlemesi Amerikan stratejisinin bölgedeki sonu olur. Bütün bunlar Ermeni sorununda son dönemde ciddi değişikliklerin olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Kuzey Kafkasya'ya ve Çeçen Sorununa Etkileri

Bölgede yaşanan gelişmeler Kuzey ve Güney Kafkasya çizgisinde Rus ve Amerikan nüfuz alanlarının ayrılması şeklinde de görülebilir. Şimdiki aşamada Kuzey Kafkasya Rusya Federasyonu'nun bir parçası olarak görülmektedir. Ama Güney Kafkasya'nın Amerikan nüfuz alanına girmesinin Kuzey Kafkasya'yı etkilememesi imkânsızdır. Kuzey Kafkasya'da mevcut olan etnik gerilim ve ayrılıkçılık eğilimleri artabilir. Bunu önlemek için RF'nin bölgeye daha fazla ilgi göstermesi ve kaynak aktarması gerekecektir.

Ayrıca Pankisi Vadisi'nde, El-Kaide üyelerinin varlığından hareketle bölgede operasyonu dile getiren ABD'li yetkililer vermiş oldukları demeçlerde, Çeçenleri terörist olarak tanımlamış değillerdir. Hatta Amerikan Kongresi tarafından finanse edilen Radiyo Liberty'de Çeçence yayın yapılması gündeme gelmiş ve bu tasarı Rusya Federasyonu'nun girişimleri ile askıya alınmıştır. Panki Vadisi'nde yürütülecek operasyon bölgede bulunan Çeçen militanların Çeçenistan'a gitmesine yol açacaktır ki, bu da bahar ve yaz dönemlerinde şiddetlenecek çatışmalarda Çeçenlere takviye sayılabilir. Ayrıca Çeçen savaşının hem 1996'da, hem de günümüzde Rus prestij ve nüfuzu üzerinde etkisi yeniden tartışılır hale gelir. Çeçen Savaşının RF'ye neler kaybettirdiğinin ortaya çıkması RF'deki siyasi çözüm yanlılarını güçlendirir.

Azerbaycan-Gürcistan İttifakına Etkileri

İster GUUAM, isterse de ikili ilişkilerle daha fazla bütünleşme eğiliminin RF tarafından kendisine yönelik tehdit olarak algılanmasından ve buna gösterebileceği tepkiden kaçınan Azerbaycan ve Gürcistan, Güney Kafkasya güvenlik sisteminin oluşması ve arayışların derinleşmesi için ihtiyatlı şekilde yürüttükleri işbirliğini geliştirme olanağı bulacaklardır. ABD'nin Azerbaycan'a doğrudan yardımlarını engelleyen 907 sayılı ek maddenin yürürlüğünün durdurulması Azerbaycan ile ABD arasında askeri işbirliğine olanak tanımıştır. Kısa bir süre geçmesine rağmen Azerbaycan-ABD askeri ilişkileri yoğunlaşmıştır. Gürcistan'da askeri üslerin Türkiye tarafından modernize edilmesi ve Gürcistan ordusunu oluşturmak üzere Amerikan askeri danışmanlarının bölgeye gelmesine paralel olarak, Azerbaycan'da da kimi üslerin Türkiye ve ABD tarafından modernize edilmesi ve üs olarak kullanılması dile getirilmeye başlanmıştır. Bu süreç Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan üçlü güvenlik sistemini pekiştirecektir.

"Amerikan kartalı" artık Tbilisi semalarında da "uçuyor"

Bunun dışında Gürcistan ve Azerbaycan arasında haberleşme ve ulaşım alanlarında ekonomik birleşme planları oluşturulabilir. Türkiye, hem Orta Asya'da oluşmaya başlayan "Orta Asya Birliği," hem de Güney Kafkasya'da oluşabilir "Kafkas Birliği" gibi girişimleri destekleyerek bu yapıların Türkiye'ye eklemlenmesini sağlayabilir.

Sonuç

Güney Kafkasya'da 18. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan Rus etkinliği günümüze kadar devam edegelmiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından süper güç konumunu yeniden kabul ettiren ABD, oluşan yeni konjönktürden yararlanarak söz konusu konumunun devamı açısından önemli olan iki Avrasya bölgesinde - Kafkasya ve Orta Asya'da - yerleşme sürecine girmiştir. Bu duruma tepki göstermekle beraber kabul etmek zorunda kalan RF, bununla da her iki bölgede önceliğini kaybetmiştir. Bu durum Kafkasya'da Rusya döneminin sonu, yeni bir dönemin başlangıcı olarak hesap edilebilir.

Bu hiç de ikiyüz yıllık bir Rus etkisinin bölge hayatından silindiği anlamına gelmemektedir Böye bir şeyin bir anda ya da birkaç yılda olması mümkün olmadığı gibi Rusya, her zaman dikkate alınması gereken bölgedeki önemli güçlerdendir. Fakat geleceğin öngörülebilmesinde bölgedeki bugünkü Rus ve Amerikan varlığı kadar Rus ve Amerikan etkisindeki eğilimler de önemlidir. Kafkasya'daki son gelişmelerin bölgenin geleceği açısından dönüm noktası sayılmasının sebebi düşen Rus, yükselen Amerikan trendlerinin kesişme noktasının artık geride kalmış olmasıdır.

1995 Gürcüstan Anayasası ve Abhazya Sorununun Çözümüne Olası Etkileri

Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ (Miheil HMALADZE)

Radikal görüşlere sahip Abhaz politikacıların bakış açısıyla son on yıllık dönemde Gürcüstan'da her aşamada ulus-devletin kuruluşunun ilerlemesi Gürcü olmayan grupları Sovyet döneminden de geriye götüren koşulların oluşmasına yol açmıştır. 1995 seçimlerine gidilirken Abhaz lider Ardzinba yaptığı açıklamada Şevardnadze'nin seçilmesi durumunda hiç bir çözüm olasılığının ortaya çıkmayacağını ve onunla görüşmenin bile olanaklı olmadığını açıklamıştı. Ardzinba komünist grupların adayı Cumber Patiaşvili'yle görüşmenin ve çözümün olanaklı olduğunu da ilan etmişti. Bununla birlikte seçim öncesi bu açıklamaların Gürcü iç politikasını etkilemeye yönelik manevralar olduğu da ortadaydı. Şevardnadze'nin Gürcüstan açısından ne denli önemli bir konumu olduğu, seçimlerden önceki dönemde zor koşullarda ülkesinde istikrarın hızla kurulmasına sağladığı katkılardan ortaya çıkmaktadır. Onun seçilmemesi durumunda Gürcüstan'ın yeni kaoslara sürüklenme olasılığı yüksekti ve öyle anlaşılıyor ki Abhaz tarafının kendi çıkarları açısından esas arzusu da buydu.

Patiaşvili'nin seçilmesi durumunda sorunun çözüleceğini öne sürmek, dışardan bakıldığında nesnel verilerin ışığında pek gerçekçi gözükmemekteydi. Öncelikle o da yeni anayasaya göre hareket etmek durumunda kalacaktı ve eski komünist yönetim mantığı bu anayasayla tasfiye edilmiş, onun yerini ulusçu bir yaklaşım almıştı. Ayrıca Patiaşvili'nin komünist kimliğine bakılarak onun Sovyet sisteminin nimetlerini geri getireceğini ve Rusların desteğini alarak eski Sovyet modeline göre Abhaz-Gürcü barışını sağlayabileceğini düşünmek de fazla hayalci kaçmaktadır. Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği üzere Abhaz krizi Sovyet döneminde başlamış ve komünist sıfatlı yöneticilerin açık veya üstü örtülü yaptıkları ulusçuluk sonunda tırmanmıştı. Savaşı çıkaran ve sürdüren etmenler ve güçler de Sovyetler Birliği'nin dağıtılmasından ya da komünist rejimin sona ermesinden bağımsız olarak gerçekleşmişlerdi.

Patiaşvili'nin seçilmesinin Gürcüstan'a hemen hiç somut yarar getirmeyeceği ortadayken onu desteklenmesi, Abhaz tarafının Tbilisi'de yeni dengesizlikler ve çekişmeler yaşanmasını istemesiyle eş anlama geliyordu. Fakat yakın geçmişte Gürcüstan'da yaşananlar halk nazarında deneyimli ve tanıdık yöneticilere olan bağlılık ve gereksinimi arttırdığından, Gürcü halkı seçimlerde yeniden kaos günlerine dönme olasılığını ortadan kaldıracak biçimde oy verdi. Oyların %75'ini alarak seçilen Şevardnadze'ye, Abhazların en üst düzeydeki liderlerinin ağzından karşı çıkmaları, onun Gürcüstan'ı derleyip toparlaması haline dengelerin Abhazlar aleyhine bozulacağı endişesinden kaynaklanıyordu. Şevardnadze'nin seçilmesi Gürcü toplumu açısından somut bazı yararları ilk anda getirmiştir. Yeni anayasanın uygulanması, onun oluşumunu çok arzu eden bir liderle sınanma olanağı bulmuştur.[1]

Bununla birlikte 1995 Anayasası'na çok ümit bağlayan Tbilisi yönetiminin de zaman zaman şoven grupların baskısı nedeniyle tam bir liberal söylemi geliştiremediği görülmektedir. Bu anayasa, Amerikan liberalizmine duyulan hayranlığın ürünü sayılabilecek, tipik bir Sovyet sonrası Avrasya toplumsal-siyasal algılanmasını gösteren bir belge niteliğindedir. Merkezi yönetime ilişkin kurumlar, başkan, iki kanatlı parlamento ve ekonomi yönetim birimlerinin özerkliğini vurgulayan bir iskelet üstüne kurulmuştur.[2] Anayasa metninde yer almayan konuların yerel otoritelerin yetkisinde olduğu gibi bir varsayımdan hareket edilmektedir. Bunun dışında da anayasa kişi hak ve özgürlüklerini içeren, ayrıca yurttaşlık koşullarını belirleyen hükümlerden oluşmaktadır. Anayasanın başlangıç bölümünde, bu araştırmanın önceki kısımlarında da sık sık değinilen 1917-21 döneminin bağımsız Menşevik Gürcüstanı'nın 1921 tarihli anayasasına da atıfta bulunarak, yeni bağımsız Gürcü devletine tarihsel bir meşruiyet sağlama çabası yapılmaktadır. Bu örnek Gürcü ulusçu

söyleminin anayasaya hakim olduğunu gösteren pek çok çarpıcı hükümden yalnızca biridir. Abhaz tarafının olsun, Osların olsun böyle bir ulusçu anayasayla biçimlenen bir devletle, Sovyet dönemine göre daha geri koşullarda, yeni bir birliktelik oluşturmalarını beklemek tamamen olmasa da gerçekçi değildir.

Gürcü popüler ulusçuluğu ile bölgeselliğin gelenekselleşmiş etkisini dengeleyerek bir bütünleşmeyi sağlama amacı yeni anayasanın ruhunu vermektedir. Federal Almanya'da da 1949'da yeni devlet kurulurken benzeri amaçlar öne çıkmış ve federalizm söz konusu olmuştu. Federal anayasanın oluşumunda, Alman toplumunda yerel güçlerin etkisinin kalıcılaştırılması ve bir daha bu toplumu tek bir ulusçu merkezi liderliğin eline bırakmama gerektiği düşüncesindeki müttefik güçlerin müdahaleleri de etkili olmuştur. Gürcüstan için böylesi bir güç dağıtımı sorunu olmamakla birlikte, Gürcü tarihi 3000 yıl boyunca kabileden feodalizme giden yolda yerelliğin etkin, merkeziyetçiliğin istisnaolduğu dönemlere tanık olmuş ve böyle bir toplumsal gelenek oluşmuştur. Fransa'daki 1789 Devrimi'ne benzer anti-feodal bir ulusçu devrim de Gürcü toplumunda yaşanmadığı için, merkeziyetçilik içsel değil, Çarlık işgali ya da Bolşevikleşme gibi dışsal nedenlerin ürünü olarak devlet yapısına girmiştir. Şevardnadze'nin yeni anayasasıyla eski olağan duruma dönüşü umduğu ve bu çerçevede modern anlamda bir tür "yönetsel feodalizm"[3] kurmayı amaçladığı görülüyor. Fakat bu işin, Sovyet önemindeki modernleşme sonucunda artık Batılı anlamda tam manasıyla ulus olmuş Gürcü toplumuna neler getireceği ve eski gelenekleri esas alarak düşünülen bu anayasal yapının işlerliği konuları henüz tartışmalı bir konumda bulunmaktadırlar.

Şevardnadze'nin esin kaynağı olan ABD ya da Almanya anayasalarından farklı olarak, yeni Gürcü anayasası federal bir devlet kurmamaktadır. Anayasanın 1. maddesinde Gürcüstan'ın üniter bir devlet olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumda söz konusu devletlerin başka yapılarına öykünüldüğü düşünülebilir. Bunlar, başkanlık sistemi, iki kanatlı parlamento, iki turlu seçimler, yerel yönetimlerin etkinliği gibi konulardır. Salt Abhazya ya da Osetya gibi ufak azınlık nüfuslarını esas alarak federal bir yapının kurulamayacağı ortadadır. Abhaz lider Ardzinba 1996 sonlarında yaptığı açıklamada, 1996 yazında yapılan Çeçen-Rus anlaşmasının bir benzerini Tbilisi'yle yapmaya hazır olduğunu açıklamıştı. Söz konusu anlaşma ateşkes ve Çeçenistan'ın nihai statüsüne ilişkin olarak beş yıl sonrasında yapılacak müzakereler öngörülüyordu. Abhaz liderin bu önerisinin taktik anlamı olduğu, bu tür bir anlaşmayla uluslararası hukuk kişisi olmayı ve zaman kazanmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Abhazların ikili görüşmelerde Tbilisi'e yaptıkları öneriler iki bağımsız yapının eşit şartlarda katılacağı bir konfederasyon olmaktan öte geçmemiştir. Bundan geri adım atmaları da yukarda sıralanan nedenlerle çok zor olacak gibi görünmektedir. Hele de üniter bir Gürcü devleti içinde alt düzeyde bir özerk statüyle yetinmek Abhazların kaldıracağı bir durum değildir. Fiilen bağımsızlaşan Abhazya için, Tibilisi yönetimince önerilen çok geniş özerklik haklarına karşın, konuya yeni anayasa çerçevesinde bakıldığında bir eyalet olmanın ötesinde bir hak göze çarpmamaktadır. Şevardnadze'nin anayasal sınırları aşmadan Abhazları ikna edebilmesi kolay olmayacaktır.

Gürcü toplumu, önceden de belirtildiği üzere, siyasal oydaşmanın binbir güçlükle sağlanabildiği bir sosyo-psikolojik karaktere sahiptir. Burada uluslaşmasını tamamlamış, ulusal bilincini ise çok eski dönemlerden beri geliştirmiş ve kıskançlıkla sahiplenen bir toplum vardır ve Amerikan toplumunda bir zenginlik ve övünç sayılan heterojenlik Gürcü toplumunda popüler bir düşünce değildir. Gürcüstan'a sonradan gelip yerleşen Gürcü olmayan gruplar, zaman zaman radikal ulusçuların söylemlerinin konusu olabilmektedir. Oysa Amerikan sistemi yabancıları Amerikanlaşmaya yöneltme ve kitanın kaynaklarının kullanımını konusunda Avrupa'dan ve dünyanın başka yörelerinden ABD'ye göç edenlere karşı özgür ve eşitlikçi uygulamalar getirmişti. Çünkü Amerika'ya gelenlerin hiçbiri oranın sahibi değildi ve bu anlamda herkes eşit durumdaydı. Oysa Gürcü toplumunun bu coğrafyada tarihöncesine uzanan bir geçmişi vardır. Bu açıdan bakıldığında yeni Gürcü Anayasası'nın Amerikan kurumlarına karşı olan bir hayranlığın sonucunda, özellikle bu ülkeyi sıkça ziyaret edip sempati toplayan Şevardnadze'nin yüzeysel gözlemlerinin etkisiyle bir başkanlık ve yerel yönetim düzeni öngörmüştür. Gürcü Anayasası Amerikan Anayasası'nın bozuk bir kopyası niteliğindedir ve iki toplum arasındaki farklılıkların göz önüne alınmadığını gösteren, adeta bir belge olmaktadır.

Bu anayasa yerel yönetimler ve özerk bölgelerle ilgili açık hükümler ve bölümler içermemektedir. Büyük olasılıkla Abhazlar ve Oslarla yapılacak pazarlıklarda karşı tarafa müzakereler için koz vermemek amacıyla bu konular başkanın ve parlamentonun yetkisine bırakılmıştır. Fakat ayrılıkçı eğilim taşıyan bölgeler sadece bu ikisiyle sınırlı değildir. Er-

menlerin yoğun olduğu ve aynı zamanda Ermenistan sınırına yakın olan Cavaheti, Ahaltzihe, Ahalkalaki bölgeleri de Gürcü kökenli oldukları halde, din, ekonomi ve başka bazı nedenlerle sürtüşmeler olmaktadır. Bu çok uluslu ve çok dinli yapı karşısında yerel yönetim uygulamaları üzerinde merkezin sıkı denetiminin ve keyfiyetinin öncelik aldığı yetkiler merkezi yönetime tanınmıştır. Bunun sonucunda da anayasa ciddiyetini kaybetmekte ve salt merkezi yönetime haklar ve yetkiler getiren bir metin durumuna düşmektedir.

Anayasanın karikatürleşme olasılığı ve Amerikan özentisine dayalı liberal söylemin Gürcü gerçeğiyle bağdaşmaması, Abhazya başta olmak üzere Gürcüstan'daki siyasal sorunların çözümünü zorlaştırıcı etkiler yapmaktadır. Ayrıca Sovyet dönemine özgü toplumsal yabancılaşma olgusu, ülke için yaşamsal önemdeki sorunların eski rejim döneminde de etkil olan belli elit kesimlerin eline bırakmıştır. Bu konuda sivil toplum inisiyatifleri de kısa sürede yozlaşarak şovenizme ve ucuz söylemciliğe kaymaktadırlar. Sovyet toplum yapısının bu mirası Gürcü devletinin bir başka güçlüğü olmaktadır.

Yeni Gürcü Anayasasına ilişkin olarak söylenebilecek son bir söz, bazılarınca Marksist bir analiz olarak da görülebilir. İngiliz, Fransız, Amerikan ve Alman sistemleri Batıda yüzyıllardır süregelen kapitalist geleneğin uzantısıdırlar. Batı dünyasını oluşturan toplumlar önce liberal oldular ve kapitalizmi doğal bir süreç olarak oluşturdular. Demokrasi bu ekonomik yapıların oluşturduğu ortama çeşitli sınıf mücadelelerinin sonunda yerleşti. Yani söylenenin aksine demokratik oldukları için liberal ve zengin toplum değildir bunlar ve gerçek tarihsel durum bunun tam aksi yöndedir. Batı toplumları önce liberal kapitalist olmuşlar ve ekonomi alanındaki rekabet mantığının siyasal alana kaçınılmaz yansımasının bir sonucu olarak demokratikleşmişlerdir. Gürcüstan gibi asırlarca tarım ve köy ekonomisinin egemen olduğu ve Sovyet döneminin sınırlı ve yapay koşullarının ürünü yetersiz sanayileşme ortamında Batı tipi ekonomilerin oluşmasının olanaksız olduğu bir ülkede salt hukuk yapısının Batı modellerine benzemesi sistemin oturması için yeterli olmayabilir.

Gürcü toplumu Sovyet dönemindeki aydınlanma hamleleri sonucu bugün Avrupa tipi gelişmiş bir kültürel altyapıyı kurmuştur. Bu kültürel yapı içinde ulusal oydaşmanın temeli olabilecek bir orta sınıfı geliştirmek mümkün olabilirse Batı tipi istikrarlı bir demokrasi ve ulus devleti Gürcüstan'da görmek olanaklı olabilir. Fakat bunun yaşanabilmesi için Sovyet polis devletinin yol açtığı bazı toplumsal sorunlarını da aşılması gerekir. Bunlar bürokraatik sınıf egemenliğinin sonucu olan siyasal ve toplumsal yabancılaşma, toplumsal atomizasyon, alkolizm ve aile ilişkilerinin zayıflamasıdır. Bunlar toplumsal dayanışmayı engelleyen ve ekonomik işleyişi güvensizleştiren etmenlerdir. Yeni Gürcü nesillerinin Amerikanlaşma tutkusu ve Amerikanlaşmanın bir numaralı öğesi olan depolitizasyon anılan bu sorunlara ek bir sorun olarak belirmektedir. Bir anayasa, onu toplumsal bir uzlaşı ve idealizm olarak gören bir ulusun elinde yaşar. Ülkedeki yapıları etkilemeyen ve varlığı ile yokluğu bir olan bir metnin Gürcü siyasal düzeninin istikrar kazanmasına ve ayrılıkçı sorunların çözümüne katkıları da sılık kalacaktır.

1) Anayasa ile siyasal iktidar arasında uyum olması bazen çok önemli olmaktadır. ABD'ya da Federal Almanya gibi ülkelerde Anayasalar uzun süreler uygulanmakta ve bu devlet-toplum yapılarına istikrar kazandırmaktadır. Şevardnadze'nin adı geçen bu iki ülkeyi esas esin kaynağı olarak aldığı anlaşılmaktadır. Anayasa üzerinde ulusal oydaşmanın sağlanamadığı ülkelerde uzun süreli bunalımlarla karşılaşılmaktadır. Fransa bu durumun en belirgin örneğidir. 1789 Devrimi sonrası dönemde pek çok kez yeni anayasal veya rejimler denemek zorunda kalmış, en sonunda Charles De Gaulle'ün çabaları sonucu 5. Cumhuriyet Anayasası ile bir istikrar dönemine girilebilmiştir. Buna karşın ABD'nin kuran 1783 Anayasasının halen yürürlükte olan en eski anayasa olması, bu devletin oluşumuna yol açan tüm iç dengeleri iyi gözeten bir metin olmasından ileri gelmektedir. Fransız ve Amerikan devrimlerinin bir kıyaslamasını niteliği de taşıyan ve XIX. yüzyılın meşhur Fransız siyaset bilimcisinin şu iki çalışması dikkatle incelemeye değer eserlerdir: Alexis De Tocqueville. Eski Rejim ve Devrim, çev. Turhan Ilgaz. İstanbul, Kesit yayıncılık 1995; _____ Amerika'da Demokrasi, çev. İlhan Sezai &Fatoş Dilber. Ankara, Yetkin Yayınları, 1994 Türkiye'de de ana-yasaların hep olağanüstü dönemlerin ürünleri olmaları, onların kudretli rejimin itibarına da zarar vermiştir. Mümtaz' Soysal 1961 Sorunlu Anayasa adlı kitabında, 1961 Anayasa'sının en büyük yanlışlığının, yürürlükteolduğunu dönemin büyük bir kısmında, anayasaya karşı olan ve onu 1961 ihtilalı ve 27 Mayıs cunta rejimiyle bir gören zihniyetteki iktidarların elinde kalması olduğunu savunmaktadır. Gürcüstan'da 1995 Anayasası üzerine toplumsal bir oydaşma olması, istikrar getirici bir seçim kanununun varlığı ve aynı zamanda anayasanın da bir parçası olması, bu ülkede yeni devlet yapısının oluşumunda hep olumlu ön koşullar olarak belirmektedir. Bu konuda esas görüşler ayrılıkçı bölgelerde oluşmaktadır.

2) Sakartvelos Konstitutsia-kuridhli da Saguinoinstsmlo Kombania Norma ŞBKh. Gürcüstan Anayasası, Tbilisi, 1995, s.28-52

3) Almanya ya da İspanya'yı gibi başka bazı federalizm örneklerinin tersine, Gürcüstan'da federalizmi "modern yönetsel feodalizm" olarak yorumlamak için pek çok neden mevcuttur. Bunların en başta gelenleri Sovyet döneminde yerel düzeyde yaratılan güç merkezleri olan "küçük Stalinler" dir. Bunlar bağımsızlaşma döneminde hem Moskova hem de Tbilisi'deki merkezlerin çökmesi sonucunda yerel düzeyde güç tekeli kurarak yükselmişlerdir.

magari
TEKSTİL LTD.ŞTİ.
Bayan & Çocuk
Giyiminde Öncu
Tel: 0.264.279 59 28 - 281 30 43
Uzun Çarşı 1. Geçit (Serbesler Döviz Yanı) No:3 ADAPAZARI

İza Gigoşvili ile Gürcüstan Tiyatrosu Üzerine

Osman Nuri MERCAN

Çveneburi: *Sayın İza Gigoşvili, Gürcüstan, halk sanatçısı unvanına sahip bir sanatçı olarak kendinizi okurlarımıza lütfen tanıtır mısınız?*

İza Gigoşvili: Ben İza Gigoşvi Gürcüstan'da doğup büyüyen bir sanatçıyım. Bir kızım ve bir oğlum olmak üzere iki çocuğum var. Kızım grafiker, oğlum ise aktördür. Eşim Merab Tavadze, sinema yönetmenidir. Kendisi, Gürcü seyircilerince sinema ve tiyatro oyuncusu olarak da tanınır. "Kulaklar Gülüyor" ve Sayın Sergo Zakariadze ile çevirdiği "Deniz Patikası" adlı filmlerde başrolleri oynadı.

Çveneburi: Hangi tiyatroda sahneye çıkıyorsunuz?

İza Gigoşvili: Otuz yıl boyunca Rustavi Tiyatrosu'nda roller aldım. Dünyaca ünlü Brecht'in "Kafkas Tebeşir Dairesi" oyunundaki "Gruşe" rolü rollerimin arasındadır. Rustaveli Tiyatro Topluluğu, birçok ülkede turneye çıkmıştır ve dünyanın çeşitli tiyatro festivallerine katılmıştır. Bunlar arasında Meksika'daki "Cervantes," Yugoslavya'daki "Belgrad Festivali," İskoçya'daki "Edinburgh Festivali," Avustralya, Fransa, İngiltere ve İstanbul'da tiyatro festivallerine iştirak ederek bu oyunu sergiledi ve her yerde büyük başarılar elde etti.

Çveneburi: Lütfen, Gürcü tiyatro tarihi hakkında bilgi verir misiniz?

İza Gigoşvili: Gürcüstan tarihi ile birlikte Gürcü sanatının oluştuğunu zannediyorum. Bildiğiniz gibi Gürcü tarihi üç bin yıldan fazla bir geçmişe sahiptir. Çok eski çağlardan beri ayakta kalan bir halk olan Gürcülerin müziği ve dansları da ünlü idi.

Gürcü tiyatro tarihi, XII. yüzyılda Kral Davit Ağmaşenebeli zamanından başlamaktadır. Kral Davit'in saltanatı devrinde ilk kez seyircilerin karşısına çıkan iki oyunu 7. yüzyılda yazılmış "Balavar'ın Bilgeliği" adlı yapıtı sergilediler. Bundan sonra oyuncuların sayısı arttı ve Müslüman bir kişi olan "Abo Tbileli'nin Çilesi" adlı oyunu sahneye koydular. Rustaveli Tiyatrosu yüz yaşındadır ve sahnesinde ünlü üstatlarımız Akaki Horava, Akaki Vaşadze, Sergo Zakariadze, Tamar Cavcavadze, Tamar Tsulukidze, Erosi Mancgaladze ve diğer ünlü yıldızlar oynamışlardır.

Şimdi ben gençlik tiyatrosu kurmaya karar verdim. Bu tiyatroda büyüklerin yanında, enstitüden yeni mezun olan oyuncular, yani "yeni nesil" de çalışacaktır. Bizim yeni topluluğumuz Almanya'da Essen kentinde Sophokles'in "Kral Oidipus"unu oynadı. Ümit ediyoruz ki çok yakında İstanbul Festivali'nde Türk seyircilerin huzuruna çıkarak Sophokles'in "Oidipus Kolonos'ta" ve Shakspeare'in "Hamlet" oyunlarını sergileyeceğiz.

Çveneburi: Siz daha önce de İstanbul'da bulunmuştunuz ve İstanbul Festivali nedeniyle birkaç gündür yine buradasınız. İstanbul sizde nasıl bir intiba bıraktı.

İza Gigaşvili: 1992 yılında İstanbul Tiyatro Festivali'nde bulunduğumuz zaman, seyirciler ve festival organizatörleri tarafından gösterilen samimi karşılama bizde hoş bir etki yarattı. Bu fırsattan istifade ederek, festivale katılmamıza yardım eden herkese teşekkür ederim. İstanbul, gerek ulusal özelliği ile ve gerekse kendine özgü Türk misafirperverliği ile ve Avrupai inceliğiyle bütün dünyada ünlü olmuş bir kenttir. Şahane Boğaziçi köprüleri, Ayasofya ve gökyüzüne uzanan camileri hiç unutulmayacaktır.

Gürcüstan-Türkiye arasındaki dostluğun kuvvetlenmesine olan katkılarımız için dergimize ve sizin şahsınıza teşekkür ediyorum.

Çevireu: Marina Şonia

1574 Tarihli "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan"

Nodar ŞENGELİA

1574 tarihi "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan" önemli tarihi kaynaklardan birisidir ve Gürcüstan'ın muhtelif tarihi konularını incelemek üzere biricik olma anlamını taşımaktadır. İşte bundan dolayı, bugünkü okurlara sunulmak üzere kaynak hakkındaki açıklamalara karar verdim. Gürcüstan'ın tarihini incelemek açısından söz konusu "Defter"den başka çok ilginç muhtelif "Defter" ile kanunnamelerde elde edilmiştir.

Aşağıda 1574 tarihli "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan"a kısaca değineceğiz. Aslına bakılırsa, söz konusu "Defter" işgal edilen Gürcistan topraklarına ait Osmanlı hükümdarlar tarafından tutulan ilk defterdir.

"Defter" yeterinceye kadar genişlir ve 360 sayfadan oluşmuştur. 1595'te tutulan "Defter"i Mufassal Vilayet-i Gürcistan"daki yer alan bazı bir vilayet söz konusu "Defter" içermektedir. 1595'te tutulan "Defter" Gürcü bilim alanında Gürcüstan Bilimler Akademisinin üyesi olan Sergi Cikia tarafından basılan "Defter"de yer alan toprakların bir kısmı Osmanlılar tarafından 1574 yılında henüz işgal edilmiş değildir.

Osmanlılar, 1574'te tutulan "Defter"e göre, o zaman işgal ettikleri Gürcü vilayetlerini tahrir edip bütün vilayetlere "Gürcistan Vilayeti" adını koymuşlardır. Daha sonra ise nüfus tahriratına ilişkin gerek kısa gerekse "Mufassal Defterler" tutmuşlardır. Bizce ilginç olan "Defter"in kayıt numarası 525'tir ve 1570'lerde Osmanlılar tarafından işgal edilen vilayetleri içeriyor.

"Deftere" bir kanunname daha eklemiştir.[1] Daha sonra söz konusu kanunname ünlü Türk bilim adamı Doç. Dr. Ahmet Akgündüz tarafından basılmıştır. A. Akgündüz Türkiye ile dış ülkelerinin arşivlerinde bulunan Osmanlı kanunnamelerini bir araya getirmiş ve henüz dokuz ciltten oluşan bir külliyat yayımlamıştır. Her kanunnamede Osmanlıca metin yanısıra Türkçe çevirisi de bulunuyor.[2]

"Defter" 23 Mart 1574 tarihini taşıyor. "Defter"in girişinde "Gürcistan Vilayetini" kanunnamesinden bahsedilmiştir ve 3-7 sayfadan itibaren "Gürcistan Vilayetin"deki köylerin isimleri verilmiştir. Her bir köyün hane sayısı ile aile vergileri ve yükümleri açıklanmıştır. "Defter" Torthomi* nahiyesine ait Tortomi kilisesi Rabati mahallesinin tasviri ile başlıyor. Köyün aile sayısı 75'tir. 15-16. sayfalarda Pertekrek nahiyesine ait Pertekrek köyü tasvir edilmiştir. Köyde 135 hane var. 18 hasadır 37 kişi ise bekârdır. Daha sonra Osmanlı vergileri ve yükümleri listeye koyulmuştur. Yekün gelir 22600'dür. Osmanlı vergileri ayrıca tarif edilmiştir. Örneğin: buğday, arpa, çavdar, bostan, meyve, yonca, ot, koyun, domuz, değirmen, nikâh vergileri vs.

51-53. sayfalar içindekilere aittir. İlk liva Oltisi** livasıdır, aynı yerde çeşitli vergi ile gümrük resmi tarif edilmiştir. Çıldli*** nahiyesi Oltisi livasına bağlıdır, nahiyenin muhtelif vergileri de tarif edilmiştir. Daha sonraki nahiye Oltisi livası Mzvare nahiyesidir. Nahiyede 23 köy ile köylerin yekün vergisi belirtilmiştir. Mzvare nahiyesinden sonra ise Anzavi nahiyesidir, nahiyede 18 köy var. Bu köylerin mahalle kısım ile ekilecek sahaları da ayrıca gösterilmiştir.

Oltisi livasının daha sonraki sahalarında yer alan nahiye Masarsori nahiyesidir, nahiyede 13 köy var. Masarsori'den sonra 26 hanesi olan Gobi nahiyesi geliyor. İçindekilere göre en son nahiye Oltisi livasına bağlı Bardiz nahiyesidir. Bardiz nahiyesinde 40 köy var. Her köyün vergi ile yükümleri çeşitleri de ayrıca belirtilmiştir.

Daha sonra "Defter"de her köyün durumu ve nüfus sayısı açıklanmıştır.

Gürcü mülkiyetçilerin adlarına "Defter"de çok az rastlanır. Onlar Müslümanlar gibi Osmanlı vergilerine aynen tabi tutulmuşlardı. "Defter"de verilen Osmanlı vergi ile yükümler, söz konusu bölgenin tetkikine imkân sağlamaktadır. Osmanlılarca fethedilen topraklarda bölge halkının etnik durumu Osmanlılığın ne kadar güçlü olduğunu açıkça belirtmektedir. Osmanlı vergi sistemi Osmanlılarca fethedilen topraklarda başarıyla uygulanıyordu. Yerli halkın ağır durumu. "Defterde" sonradan anılan nahiye ile livalarda aynen sürdürülmektedir.

Müteakip bölge Oltisi livasının Mzvare nahiyesidir. Nahiyede 23 köy var. Mzvare nahiyesinin üzerine koyulan Osmanlı vergileri işgal edilen Gürcü bölgelerinde Osmanlılığın

* Erzurum'un Tortum İlçesi

** Erzurum'un Oltu İlçesi

*** Erzurum'un Çıldır İlçesi

bütün ağırlığını açıkça belirtmektedir. Halk çeşitli Osmanlı vergiler arasında domuz vergisini de tabi tutulmuştur. "Defter"de İslam dinini yeni kabul eden halk tarafından domuzculuğun yine de peşinde olmasından dolayı fazla verginin verilmesi anlaşılıyor. Gürcistan Vilayetinde olduğu gibi yerli halk vergilerin hepsini ödemektedir. Halk 15 kadar Osmanlı vergi türünü ödüyormuş. Bazı köylerde hane sayısı çok azdır ve bütün köy ancak 3-4 haneden ibarettir. Ayrıca köylüsü olmayan köyler de belirtmiştir. Mzvare nahiyesinde belirli miktarda vergiye tabi tutulan dört boş köyü var. Mzvare nahiyesine koyulmuş vergi çeşitleri, Osmanlı soysol-politik ile Osmanlı feodal sisteminin Osmanlı Hükümeti tarafından hayli yayıldığını göstermektedir. Anılan ekonomik yöntemler, söz konusu bölgenin durumunu açıklamaktadır. Ülkenin ekonomisinin gelişmesinde Mzvare nahiyesinin ne kadar önemli olduğu bundan anlaşılıyor.

Sonraki nahiye Oltisi livasının Anzavi nahiyesidir. Nahiyede 18 köyü var.[3] Nahiyede belirli bir vergiye tabi tutulan boş köyler de var. Nahiyenin yeterince zengin olduğu belli oluyor, çünkü üzerine alınan her vazifeyi yerine getirebiliyor. "Defter"de yer alan çeşitli haşiyelere göre arazi sahipleri vergileri büsbütün ödemektedirler. Bu bölgede Gürcü adını taşıyan şahıslar çok azdır. Eski "Defter"lere göre köyler vergiye tabi tutulmuşlardır. Eski "Defter"e göre en büyük köy, birkaç bahçe ile üzüm bağcesi vergisine tabi tutulmuştur ve bahçeler yine de ayni köye vermiştir. Ayrıca, önce papazlara ait ve daha sonra Osmanlı memurlarına verilen araziler de gösterilmiştir. Onlar da belirli bir vergiye tabi tutulmuşlardır.

Aynı yerden eskiden Artanuci* sancağına bağlı olan bir köy, tahrir esnasında ise Anzavi sınırında olduğundan dolayı Anzaviye bağlanmıştır.

Sonuç olarak, her köy Osmanlı vergi ile yükümlülere tabi tutulmuştur. Her köy için tutulan vergi çeşitleri ile miktarı belirlenmiştir. Daha sonra "Defter"de yer alan bölge Oltisi livası Masansori nahiyesidir. Nahiyede 13 köy var. Nahiyenin beş köyü boştur. "Defter"-de bu nahiye kısaca tahrir edilmiştir. Köyleri yeteri kadar küçüktür. Nahiyenin en büyük köyü Dabraketi'dir. Köyde 45 hane oturuyor. Ayni yerde küçük bir haşiye var. Köyde Davit ve Bamuş isimli şahıslara tarla ile otlaklar aittir ve diğerleri gibi belli bir vergiye tabidirler.

Masonsori nahiyesi de "Gürcistan Vilayeti"nin diğer nahiyeleri gibi Osmanlı vergisi ile yükümlere tabi tutulmuştur. Masansori nahiyesinden sonra Oltisi livasının Gobi nahiyesi geliyor. Bu nahiyede 26 köy var, 16 boştur. Aynı yerde anılan arazi ile tarlanın vergisi de büsbütün belirlenmiştir.

Daha sonra ki nahiye Bardiz nahiyesidir. Nahiyede 40 köy var. Bölgede yeterince kadar boş köyler de var. Köyler peş peşedir. Bardiz nahiyesinin her köyü Osmanlı vergisine tabi tutulmuştur. Yerli halk gerektiği zaman resmi gümrük ile cezaları da ödeyecekti. Burada oturan bütün ahalisinin listesi de ayrıca verilmiştir. Bu gibi listeler "Defter" de her köy üzerinde tutulmuştur. Sonunda Bardiz nahiyesinin vergi ile resmi gümrüğü gösterilmiştir. Söz konusu bölge Osmanlı feodal sisteminin çok sayıda konusunun incelemesi için mükemmel bir kaynak olup muhtelif ve ilginç vakıaları belirtmektedir. "Defter"de Gobi ile Bardiz nahiyelerin durumu hakkında çok ilginç bilgiler yer almıştır.

Daha sonra Ardahan-ı Büzün (Büyük Ardahan) livasına bağlı olan Mzvare, Çrdili, Ormanlı, Kyamhis, Panak, Panaskert nahiyelerinden bahsedilmiştir.

Mzvare nahiyesinde 124 köy bulunmaktadır. Gerek orta büyüklüğünde gerekse boş köyler de var. 12 köy boştur. Bütün Mzvare nahiyesinde 60 köy var. Yaklaşık her köy üzerine birer haşiye tutulmuştur. Haşiyelere göre köylülerin tarımcılığı ile diğer işçilik hakkında bilgiler kolayca tespit olunuyor.

Yaklaşık her köylünün otlak ile ekili sahası vardır. Ayrıca Şer'i hukuka göre arazilere bakan kethüdalardan, behre vergisi ile vergiye tabi tutulan kale askerlerinden, timar ile zeametlere bakan askerlerden bahsedilmiştir. "Defter" bütün Osmanlı vergi sistemini açıklamaktadır. Vilayetin bütün ahalisi Osmanlı vergilerinin hemen hemen hepsine tabi tutulmuştur. Eski "Defter"lere dayanarak ve yeni kanunlara uygun olarak arazi sahiplerine topraklar yeniden verilmiş bulunmaktadır.

Arazi sahiplerinden bazısı Müslüman değildir, ancak arazisi hâlâ vardır. Arazi belli bir vergilere tabi tutularak onlara yeniden verilmiştir.[4] Otlak, bostan, ekin sahalarının sahipleri Zimmielerdir. Eski "Defterde" yer alan topraklar yine de zimmilerin elinde kalmıştır. Toprakların çoğu Müslümanlara verilmiştir. Zimmilerin sayısı çok azdır. "Defter"de yazlık ve kışlıklarda yaylalarından olan şahısların vergilerinden ayrıca bahsedilmiştir. Onlar belirli bir miktarda vergi ödemek zorundadırlar. Söz konusu vergi de Osmanlı vergiler dahilindedir.

Bazı yerde aynı kişi birkaç arazinin sahibi olup vergi ile behreyi ödemektedir.[5] Bazısı ise arazi ile birlikte değirmen, ekin sahaları, bostan vs sahibidir.[6] Yer yer papazların hâlâ arazi sahibi oldukları görülmekte-

*Artvin'in Ardanuç ilçesi.

dir. İşgalden sonra söz konusu araziler onlara belirli şartlara göre geri verilmiştir. Bu uygulama uzun sürmeyecektir, çünkü arazi sahibi olan papaz ya İslam dinini kabul ediyor ya da arazi başkasına veriyordu. Bazen arazi Müslüman olmayanın elindedir, ama harman zamanında Şer'i hüccete göre Musrafa Hasanoğlu'ya verilmiştir.[7] Bostanlar, otlaklar, ekili yerlerden de vergi ile behre alınıyordu. Yaklaşık her sayfada arazilerin, değirmenlerin vs. eski sahiplerine yeniden verilmesine dair bilgiler verilmiştir. Onlar da vergi ile behreye tabi tutulmuşlardı.

Zedegan Petre'nin ararisi ekin sahasına yakındır. Şuan ki sahipleri sipahiler Hüseyin ile Ahmet'tir ve Şer'i hüccete göre vergi ödüyorlar.[8] Daha sonraki sayfalarda, arazi sahiperi Giorgi ile Bahram zimmilerdir, ancak arazinin şuanki sahipleri başkalarıdır ve onlarda Şer'i hüccete göre vergi ile behreye tabi tutulmuşlardır. Kethüdalarda arazi sahipleridir. Aynı yerde arazi sahibi Kaihosro zimmiden ve daha sonraki sahibinden Abdullah oğlu İbrahim'den bahsedilmiştir. O da vergi ile behreye tabi tutulmuştur.

Sonuç olarak denilebilir ki, Mzvare bölgesine ait olan bilgiler Güney Gürcüstan'ın çeşitli konularını, ülkenin sosyal-ekonomi durumunu, yer isimlerini, dil bilimini, tarihi-coğrafyasını ve diğer konularını belirtmek üzere imkan sağlamaktadır.

"Defter"in pek çok sayfasında yerlilere verilen araziler belirtilmiştir. Sahipleri ise Şer'i hüccete göre vergiye tabi tutulmuşlardır. Çok yerde arazi sahipleri farklı bir vergi veriyorlar. Bütün üretici halk muhtelif vergi ile yükümlere tabi tutulmuştur. Çok yerde arazi sahipleri Gürcü beyleri ve zedagandır. Bilimsel açıdan "Defter"in her sayfasının çok önemli olduğu şüphesizdir. Güney Gürcüstan'ın çeşitli tarihi konularını incelemek için her bir sayfa "Defter"in ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir.

"Defter"de Hasan kethüda ve Hasan Kubada'nın arazi ile ekim sahalarının birlikte sahip olduğu gösterilmiştir ve her ikisi de behre ve diğer vergilere tabi tutulmuşlardı.

"Defter"in çok sayıda arazi sahibi olan küçük Gürcü beyden bahsedilmiştir. "Defter"e göre o da vergiye tabi tutulmuştur. Söz konusu beyin arazisi Çrdili nahiyesinin dahilindedir ve 4000 akçe vergiye tabi tutulmuştur.[9] bu gibi örnekler "defter"de çoktur.

Sonraki nahiye Ardahan-ı Büzün livasının Ormanlı nahiyesidir. Nahiyenin 96 köyü var[10] 29 köyü boştur. Bölgeyi anlatan sayfalarda haşiyeler çok azdır. Sadece nüfusunun bütün listesi ve Osmanlı vergilerin bütün çeşitleri anlatılmıştır.

Ormanlı nahiyeden sonrası 12 köyü olan Kyamhis nahisesidir.[11] "Defterde" arazinin çiftlik, üzüm bahçesi, değirmen olarak verildiği belirtilmiştir. Ayrıca İspençe ile koyun vergisi de gösterilmiştir. Arazi sahibi Supisaoğlu Giorgidir. Eski "Defter"e göre seferler zamanında yeterince fayda vermiş bulunmaktadır.[12] İlginçtir ki, bir kişi tek başına birkaç araziye sahip olduğu taktirde devlete önceden tespit olunan vergileri ödemek zorundadır. Bu gibi örnekler eski "Defter"de de yer almıştır.

Aynı yerde benzeri bir örnekte var: Mikirtiçe Kılıçoğluna ait olan bir çiftlik bir değirmen, altı ispence, koyun vergisi, sefer esnasında yeterince destek verebilirdi.[13]

"Defter"in sonraki sayfalarında Gürcü Kubabey Nubara'ya ait bir çiftlik, bir değirmen, beş adam başına ispence ve koyun vergisinden bahsedilmiştir. Bütün bunlar sefer esnasında gerekli destek verebilirdi.[14]

"Defter"in bazı yerlerinde Gürcü asıllı toprak sahibine rastlıyoruz. Ancak Gürcü, sahibi toprağını daha sonra kaybetmiştir.

Eski "Defter"de verilen bir örnek daha: bir çiftlik, bir değirmen, üç ispence, koyun vergisi- bütün bunların sahibi Atabey Gürcüoğlu Bar Aziz'dir. Sefer zamanında iyi destek verebiliyor. Çok yerlerde arazi ile değirmen sahiplerinin ya kendileri ya da ataları Gürcüdür.

Kıyamsı nahiye sonrası Panaki nahiyesidir. Nahiyede 42 köy var. Nahiyeye ait iki sayfada belli şahıslara verilen arazi, alınan vergi ve behreden bahsedilmiştir. Aynı yerde yerli halk tarafından verilen vergilerin belli bir sistemi de gösterilmiştir. Halk anılan vergiden başka Osmanlı vergilerine ayrıca tabi tutulmuştur.

Gördüğümüz kadarıyla, "Defter" Güney Gürcüstan'ın tarihini incelemek üzere önemli bir kaynaktır. "Defter" çeşitli konular hakkında muhtelif bilgileri içeriyor. "Defter"deki bilgiler, tarih bilimine yakın olan diğer bilimleri tetkik etmek için de imkân sağlamaktadır. Bunu Panaki nahiyesi hakkında verilen bilgiler de açıkça belgelendirmektedir. Sadece 20'den fazla Osmanlı vergisi tarif edilmiştir. Her biri ayrı ayrı görülebilir, her vergi kendi tarihçesini taşımaktadır ve onlar hakkında özel araştırmalar da yapılmıştır.[15] Söz konusu vergiler hakkında değişik fikirler de ileri sürülmektedir. Osmanlı vergi sistemi bütün Osmanlı İmparatorluğundaki önemli sistemlerden birini teşkil ediyordu. Ülkenin ekonomisi vergi politikasına dayanıyordu. Osmanlı Maliye Dairesi önemli ve çetin vergi sistemini mükemmelce yönetiyordu. Ülkenin istikbali de maliye sistemine dayanıyordu. Ülkenin istikbali kendi durumuna göre idare ediliyordu. "Defter"de yapılan açıklamalar ise "Def-

ter" tutulduğu zaman vilayetin durumunu göstermektedir.

"Defter"de söz konusu olan üzüm bağları da vergiye tabi tutulmuştur.(16)

Panaki nahiyesinde belirtilen bezirhaneleri (bitkisel yağ imalathaneleri) bölgede bu işçiliğin yaygın olduğunu belirtmektedir. Belli ki, yerli halk bitkisel yağın yapımıyla uğraşıyordu.(17)

"Defter"e göre bağ-bahçeler, değirmen ile muhtelif arazi sahipleri Gürcü asıllıdır. Savaş döneminde anılan şahıslara yardım olarak belli bir avantaj veriliyordu. Eski "Defter" de anılan şahısların vazifeleri belli olmuş bulunmaktadır. Bu gibi örnekler "Defter"de çoktur.(18)

"Defter"de çavuşlar ve askerlere ait araziler, ekim sahaları, değirmenler vs yer almıştır.(19) Bazen araziler çeşitli memurlara verilmiştir. Bazen arazilerin sahipleri Gürcü asıllı şahıslardır ve bu araziler de onlara belli bir süre kullanmak için verilmiştir.

Sonraki nahiye Ardahan-ı Büzün livası'nın Panakserti nahiyesidir. Nahiyede küçük, büyük ve boş köyler var. Bütün nahiyede 44 köy var.

Panaskerti nahiyesinde de Zimmi adını taşıyan şahısa bir arazi ve çeşitli ekim sahaları aittir. "Defter"in daha sonraki sayfalarda Gürcü sahiplerine çiftlikerin verilmesi anlatılmıştır.(20) "Defter"de Gürcü asıllı Kanduria isimli şahısa yarım çiftliğin verilmesi gösterilmiştir. Yarım çiftlik Orta Çolakar Köyünde Kandural Gürcü Bari Çelebioğlu'na sefer zamanında başarılı olduğu üzere verilmiştir. Söz konusu örnek eski "Defter"de yer alınıştır.(21) "Defter"deki açıklamalar üretici ahalinden verginin ve yükümlerin tam şekilde alındığı belirtmektedir.

"Defter"in sonunda Panaskerti nahiyesinde beyit alınalı, boyahane, koyun, bad-ı hava ve arusane, yayla, kürk, aladoğan vs vergisi ile yükümler gösterilmiştir. Herkes ve her şey vergiye tabi tutulmuştur. Osmanlı Hükümeti mülhaklarından sıkı bir şekilde vecibelerinin yerine getirmelerini istiyordu. Panaskerti nahiyesinin nüfusunun durumu ülke gerçeğinin bir göstergesidir. Sonunda, Artanuçi nahiyesinin tahrirat sonuçları Artanuçi nahiyesi ile ona bağlı Taoskari, Khaçeni ve İşhani nahiyelerine ait köylerin durumunu belirtmektedir.

Artanuçi Gürcüler için unutulmayan ve Gürcüstan'ın tarihi bir bölgesidir. Bu gibi yerler tarihi Gürcüstanda yeterince bulunmaktadır.

Artanuçi nahiyesinde de diğer nahiyelerde olduğu gibi, vergiler aynidir. Osmanlı Hükümetinin vergi sistemi bütün Osmanlı İmparatorluğu için aynıydı. "Defter"in sonunda çeşitli vergi ile cezalar yer almıştır. Onlara göre bol vergi alınıyormuş. "Defter" hassa vergisinin, ekim arazi ve muhtelif arazilerin vergilerinin hesaplanmasıyla bitiyor.

Sonuç olarak denilebilir ki, 1574'te tutulan "Mufassal Defteri Vilayet-i Gürcistan" önemli kaynaklardan birisidir. "Defter" Osmanlı vergi sistemi, Osmanlı vergileri. Gürcüstan'ın sosyo-ekonomi tarihi, tarihi coğrafi, onomastik, paleografi, diplomatik, demografik linguaistik ve diğer konular açısından çok önemlidir. Anılan "Defter" Gürcü bilim alanına ilk defa koyulmuştur. Günümüze kadar "Defter"in mevcudiyeti bilinmiyordu. Biz sadece 1595'te tutulan "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan'ı" biliyorduk. Şu an ise daha eski, bundan 20 yıl önce tutulan "Defter" elimize geçmiş bulunmaktadır. 1595'te tutulan "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan'daki" vilayetler söz konusu "Defter"de daha kısaca belgelendirilmiştir. Çünkü 1574'te tutulan "Defterdeki" vilayetlerde daha yerleşmemiştir. Bu zamanlarda Osmanlılar işgal ettiği vilayetlerde pozisyonları daha sağlam tutmuşlardır. Osmanlılar işgal ettiği topraklarda yeni vergi sistemini, yeni toprak sahiplik sınıflarını, timar ile zeamet sistemini kurdular. Söz konusu "Defter" çeşitli konuların yeniden açıklanmasını, tarımcılığın muhtelif dallarının incelenmesini sağlamaktadır.

---

1) N. Şengelia. "1573/74 Gürcüstan Kanunnamesi". Doğu Dergisi. 1, Tbilisi 1960. s. 183-206. N. Şengelia. Kafkasya Ülkeleri Hakkında Osmanlı Kaynakları. Kafkasya-Yakın Doğu Dergisi II. Tbilisi 1962. s. 219-234 (Gürcüce).

2) Doç Dr. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri. İstanbul 1994. 7 kitap, s. 577-586. II. Selim Devri Eyalet Kanunnameleri.

3) 1574 tarihli "Gürcistan Vilayetinin Mufassal Defteri", s.91-107

4) Aynı eser. s. 161

5) Aynı eser. s. 165

6) Aynı eser. s. 166

7) Aynı eser. s. 169

8) Aynı eser. s. 177

9) Aynı eser. s. 200...

10) Aynı eser. s. 213-245

11) Aynı eser. s. 247-256

12) Aynı eser. s. 248

13) Aynı eser. s. 249

14) Aynı eser. s. 252

15) N. Şengelia. XVI Asrı Osmanlı Vergileri ve Vergi Sistemi. Tarih Enstitüsü Dergisi. VI, sayı 2. Tbilisi 1962. s. 123-157

16) Aynı eser. 274-275

17) Aynı eser. s. 275

18) Aynı eser. s. 276-277

19) Aynı eser. s. 285

20) Aynı eser. s. 300

21) Aynı eser. s. 301

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri

Giorgi ZUMBADZE*

1. ადამიანი უნდა იყოს შრომისმოყვარე, ჭკვიანი, უბრალო, პატიოსანი, გაბედული და კეთილი.

İnsanoğlu çalışkan, akıllı, saf ve temiz âdil, cesur ve iyi kalpli olmalıdır

2. ადამიანმა წყენა უნდა დაივიწყოს, სიკეთე კი არა.

İnsanoğlu acıyı unutmalı, iyiliği değil.

3. ადამიანის გაჭირვება აწრთობს, რკინას კი ცეცხლი.

Demir ateşte, insan ise zorlukta hasıl olur.

4. ადამიანი შრომისთვისაა გაჩენილი, იგი თუ არ შრომობს, არც არსებობს.

İnsan çalışmak için doğmuştur. Çalışmazsa varolmaz.

5. ადამიანის ღირსება ისაა, რომ პატარა ნივთი და სხვისი ხელსაქმეური არ იყოს.

Değerli insan elin sırtından geçinmeyen ve başkasının eline bakmayandır.

6. ადამიანი იმისთვის კი არ უნდა ცხოვრობდეს, რომ გამდიდრდეს, არამედ იმისთვის, რომ ბედნიერი იყოს.

İnsan zengin olmak için değil, mutlu olmak için yaşamalı.

7. ადამიანს რაც მეტი აქვს, მით მეტი უნდა.

İnsan ne kadar varlıklı ise, o kadar çok ister.

8. ადამიანი ადამიანისათვის წამალიცაა და საწამლავიც.

İnsan İnsan için hem zehir, hem ilaçtır.

9. ადამიანისათვის ყველაფერი ხელმისაწვდომია

İnsan her şeyi elde edebilir..

10. ადამიანი წარმოუდგენელია საზოგადოების გარეშე.

İnsan toplum dışında düşünülemez.

11. ადამიანებში შეიძლება კაცმა შეიცნოს თავისი თავი.

İnsanoğlu toplum içinde kendini tanır.

12. ადრე ადგომით კაცს სიცოცხლე ემატება.

Erken kalkanın ömrü artar.

13. ადრე ადგომილა კურდღელსა ვერ დაეწევა მწევარი.

Erken kalkan tavşana köpek yetişemez. (Erken kalkan yol alır. erken evlenen döl alır.)

14. ადრე ამდგარი ჩიტი ნისკარტს აწმენდს, გვიან ამდგარი-ვალებსა.

Erken kalkan kuş gagasını, geç kalkan ise gözlerini temizler.

15. ავადმყოფობა ჩვენგან ნებართვას არ ითხოვს, მას გაფრთხილება უნდა.

Hastalık bizden izin almaz, dikkatli olmak gerek.

16. ავია თუ კარგია, მაინც შენი ქმარიაო.

İyi ya da kötü, gene de senin kocandır.

17. ავისა შვილის დედასა რა გაუთელავს კვერცხსაო.

Kötü evladın anasının sızlanması bitmez.

18. ავი შემსახავი ქურდზე უარესიაო, თავდაშრომითაც ეწევაო.

Kötülüğü koruyan hırsızdan beterdir.

* Giorgi ZAMBADZE'nin "SEÇİLMİŞ ATASÖZLER VEÖZDEYİŞLER" adlı kitaptan. Çevirenler: Nino KACARAVA-Özbey İMAMOĞLU

Sinatle Yayınları
Tel.: 0212-501 88 54
Faks: 0212-501 84 66

Ra Gvari Har?

Uğur ZUBİENTİ

Çok sayıda Çveneburi bu soruyu özellikle, Gürcüstan sınırları açıldıktan sonra çok fazla duymuştur. Ve benim gibi onlar da bu soruya yarım yamalak cevap vermiş veya verememiştir. Burada bahsettiğim Soyadı, 1934'te çıkarılan Soyadı Kanunu ile herkese dağıtılmış kaya, demir, bakır, taş gibi soyadlar değil, yüzyıllardır Gürcülerde varolan soyadı geleneğinden günümüze ulaşmış içinde gerçek bir tarihi barındıran 'gvarebi' dir.

Gürcüstan'da yaşayan Müslüman ve Hristiyan Gürcülerin tamamı soyadlarını ve bu soyadlarının yüzyıllar içinde gelişimlerini biliyor ve hatta birçok soyadın tarihçeleri kitaplaştırılmış, gelecek kuşaklara aktarılıyor. Soyadı geleneği yüzyıllardır var.

Biz kendimize ve çevremize bu soruları yeni sormaya başladık ve doyurucu bir cevap bulabilenlerin sayısı çok az. İnternet'te ICQ'den ticari ilişkimiz olan bir firmada yönetici konumunda biriyle görüşürken dikkatimi 'nickname'i çekti. "Sehlaze" diye bir kelime kullanıyordu. Nedir diye sorduğumda bize 'Sehlaze' derlermiş, ben Gürcüyüm dedi. -Gürcüce biliyor musun? -Hayır ama ninem-dedem biliyor diye cevap verdi. Gürcüceyi çık iyi bildiğim halde "Sehlaze" kelimesine bir anlam veremedim. Neden sonra anladım ki Batumi'de çok yaygın bir soyadı olan "Tsetshladze" yani Ateşoğlu demek istiyormuş. Ama çok ilginçtir ki ne kendisi anlamını biliyor ne de kelimenin esas söylenişi konusunda bir fikri vardı. Yine de 'Sehlaze'yi internette 'nickname' olarak kullanıyor. Geçmişi ile bağlantısı bu elinde kalan bir kırık dökük kelime. Ve internette yaşamaya çalışıyor.

Ben yine Çveneburiler arasında kendimi şanslı sayanlardanım, çünkü 'gvari'mizin ne olduğu konusunda. En azından günümüze gelen bize ait bir 'gvari'miz var. Bunu da neden sonra çözebildik. Biz de bir Tanto dede varmış ve ondan sonra Tantoğlebi demişler. Ferhat Dede varmış Ferhatoğlebi demişler. Ancak bunlar hatırlanan dedeler. Yeni soyadlaşmış isimler. En eskisi Zubientebinin kökü ne -oğlu eki ve Gürcüce -ebi çoğul eki eklenerek Zubuoğlebi -yani Zubienti soyadı ve ceddimizin kurduğu mahallenin ismi de Zubient Mahallesi.

Gürcüce de adlandırmada kullanılan ekleri incelemeye çalışalım: -ti eki ile biten soyadları Gürcüce'de çok eski bir form ve sadece Gürcüce nin diyalektlerinde kalmış. Örneğin Doğu Gürcüstan'da konuşma dilinde Zubiant Gogia dediğinizde bu Gogia Zubiant, Zubiaşvilebi ailesindendir anlamına gelir. Resmi olarak soyadı Zubiaşvili diye ifade edilir. Batı Gürcüstan'da ise genellikle soyadı sonu -oğlu anlamına gelen -dze eki ile bi ter. Resmi olarak soyadı Gogia Zubiadze olarak ifade edilir. Bundan farklı olarak Paraulava, Sacula gibi LazMegrellerin soyadlarının yanısıra Onalani, İoseliani gibi genellikle Svanilerin kullandığı soyadı, şekilleri de vardır ve hepsi de Kartuli-Gürcü soyadlarıdır. Aynı şekilde Zubiani, Tetruani, Gorgiani. Tsvarlani vb ayrı sülale ve aileleri belirtir. -an eki çoğul ekidir. -i ise isim halidir. Son ek olarak -enti. -anti de an, n çoğulu. -t ait olma halini ve -i de isim halini belirtir. Burda soyadının kökü, Zubia. Tetria, Gorgia, Tsvarla vb' dir. -eti soneki ise coğrafik adları tanımlamak için kullanılır.

Örneğin Saprang-eti. Şavş-eti. Turk-eti. Kobul-eti. Niol-eti vb gibi.

Bazı köylerin, mahallelerin, mezra, tarla ve çayır isimleri, sahiplerinin, kuran sülalelerinin soyadıyla aynı olması eski soyadın tespitinde büyük rol oynamaktadır. Köylerde en ücra yerin bile bir ismi olduğu ve bu yer isimlerinin tamamının değiştirilmesi ve hafızalara yeni isimlerin yerleştirilmesi fiziksel olarak imkânsız olduğu için gvarini merak edenlere, unutanlara tespit etme imkânı sağlıyor.

Burdan hareketle araştırma sonucu ortaya çıktı ki Zubientiler, Türkiye'nin dört bir yanında yaşıyorlar. Birçoğu söylenti olarak halen hatırlanıyor. Mesela, Tokat Niksar'da, Bursa'da, İstanbul'da, Adapazarı'nda. Bazıları ile de tesadüf eseri büyük kentlerde tanışıyoruz.

Nüfus kayıtlarımıza göre yazılı aile tarihimiz 1934'te başlıyor. O zaman kardeşlere farklı soyadlar verilmiş ve bu gün o kardeşlerin torunları-devamları birbirleriyle farklı sülalelermiş gibi geleneksel olarak Gürcülerde çok yadırganan akraba evlilikleri yapıyorlar. Bu da bu olayın acı bir yönü. Eğer toplumun temeli aile ise akrabalık ilişkileri de aile kurumunu güçlendirmektedir. Unutulması, yitip gitmesi ve yakın bir geçmişe ortak babadan gelenlerin birbirlerini tanıyamamaları sosyal-kültürel sorunların derinleşmesine yol açmaktadır.

Kültürümüzü yaşatmak, onu tanımak ve bilmekten geçmektedir. Kendi kültürümüze yabancılaşmaya karşı durma noktasında bu yazıyı *çveneburi* dergisi sayfalarında değerlendirmenizi istedim. Pratik bir yarar olarak da kıyıda köşede kalmış yüzyılı aşkın süredir varlığından habersiz olmadığımız Zubienti, Tetrienti, Mollenti, Gorgienti, Daburidze, Goradze, Tsivnaridze, Lortkipanidze, Tsetshlazde, Gamişidze gibi Çveneburiler de yazarlarsa sevinirim.

Son olarak;

-Ra gvari har- dediklerinde artık cevabım var...

Acara'da Ekim-Sürüm Adetleri

Tamila LOMTATİDZE

Yüzyıllar boyunca Acara'da kalıplaşmış bir bilinç oluştu. Dış dünyadan ötürü dini inançlara temelleşmiş geleneklerin sistemi ve bu inançlar zamanında belli dilimlerinde tarım takvimi şeklinde şekillenmiştir. Bu zaman diliminin önemli etabı ilkbahar çalışmalarıyla ilgili olan geleneklerde, dikkat edilmesi gereken sürme tohumla adetidir. Kutsal inanışa göre ilk izin sürülmesi, ekimin "İlk tohumun atılması veya ilk izin açılması" ismiyle biliniyordu. Meydana gelişi ise şu şekildedir:

Acara'da mısır ayıklayan kadınlar.

"Tarlanın ilk başlangıcını kazıyor ve ekiyorlardı ve diyorlardı ki ne kadar önce adım atarsan işin o kadar kolaylaşır. "Aktarımlara göre" ilk açılık yapıldığında (ilk tohumun atılması) yılın tatlı geçmesi için ilk önce mısırı ekeceksin. "Ormos" ilk sürüme (tarlayı ilk sürme işlemi) deniyor. Saba'nın bakış açısıyla "Kanohi" (ekimin başlangıcı tohumlama ya, ilk olarak öküzün bağlanmasına "Meshni" deniyordu. (S. S. Orbeliani, 1949). Oysa ki Acara'da öküzü bağlamadan ekimin açılışı gerçekleşmezdi. Eğer bu zamanda kar varsa, tarlanın bir bölümü temizlenir, izlerin yardımı ile sürülür ve bütün tohumlara sembol alarak dökerlerdi. Benzer adetler Gürcüstan'ın başka yörelerinde, dünyanın başka halklarında da görülmekteydi. Svaneti'de (Gürcüstan'da bir bölge) ekim işleri önemli günlerde oluyordu. "Tohumun açılması-salınma" (laşiş lopşude) gübre ile karışık buğdayın toprağa ekilmesi (Bardavelidze V. 1939:86); Raça'da (Gürcüstan'da bir bölge) kar olsa bile Mart ayının birinci, üçüncü veya beşinci gününde en azından belli bir yer sürülür ve tohum ekilirdi. (Robakidze, Ali: 1939:316). Tarım işlerinin ilk açılışı genellikle bahar işlerinin başlarında, yani 9 Mart'a kadar eski adetlerle meydana geliyordu. Tohumun ilk atılışı daha çok Şubatın salı veya Ocağın eski ayında kar dahi olsa perşembe günü yapılırdı. Diğer bir veriye göre tarımın ilk açılışı Nisanın ilk Perşembe gününde oluyordu. Fakat bu daha çok dağlık Acara'da dağlık yörenin iklim şartlarına öre yapılırdı. İlk açıdan ise her türlü tohumu (hangisi ki ilk açılışı ilgilendiriyordu) atarlardı ya da sürme-ekmenin başlangıcından önce tarlaya ve bahçelere her türlü tohumu serperlerdi (kişi neyi ekmek istiyorsa). Örneğin, mısır, fasulye, arpa, pirinç, buğday, salatalık, kabak, sebze ve diğer tohumlar (Noğaideli, C. 1971:129). Yani ilk açılan yere her türlü tohumu serperlerdi. Unutulmaya yüz tutmuş bütün bu eski adetler, bugün daha yumuşatılmış hatlarla, yontulmuş formlarla yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Öne çıkmış bazı adetler, öküzün ilk koşulmasında, yani sabahın ilk izi açmasında gerçekleştirildi. İlk sabahın götürülmesi (tarlaya) pazar günü oluyordu. Pazartesi veya Salı günlerinde de mümkün olabilirdi. Fakat Cuma günü asla olmazdı. Öküzün boyunduruklarına takılan çubuklar kızılağaçtan (elma ağacı, erik ağacı, askılık ağacı vb.) yapılırdı. Veya öküzün boynuzları kırmızıya boyanırdı. Kırmızı renk çok fazla gücü ifade ediyordu. O, hayat kaynağı olan kanın rengini temsil ediyordu.

Halk o (kırmızı) rengin nazara karşı koruduğuna inanıyordu. (Noğaideli, C: 1971:129).

Öküzün ilk kez koşulmasında başka adetleri de yerine getiriyorlardı. Sabanın tarlaya götürüldüğü ilk günde, iyi olan öküzün kafasına yumurta atarlardı iyi ürün getirsin diye. (Mentaşaşvili: 1937:147). Başka verilerle Acara'lı çiftçi (köylü) öküzlere ilk boyunduruğu bağladığında, öküzlerin anlında yumurta kırarlardı. Bunu şunun için yaparlardı "on sene mısır, yumurtanın sarısı gibi sarı olsun" (Menteşaşvili: 1937:147) Gürcüstan'ın başka yörelerinde de yumurta ile bağlantılı adetlere rastlamaktayız.

Sürme işlemine başlamadan hemen önce-yumurtanın alnında kırılması, sırtında gezdirilmesi- daha Meshet-Cavaheti- Raça-Leçhumi, Kabeati'de ve başka yerlerde de bu adetler yerleşmiştir. Yumurta dünyanın başka yerlerindeki halklarda da aynı şeyi (sürme ve ekme) işlemini temsil ediyordu. Bazı yerlerde sürülecek arazide sürüme çıkmadan önce, haşlanmış yumurta yiyor, bazen de sabanın altına koyuyor ya da yumurtanın kabuklarını tohumlara karıştırıyorlardı (1983:80). Yumurtanın gücüne inanış, bu adetlerde de çok iyi görülüyor. Yumurtanın tarlanın ya da bahçenin bereket kaynağı olduğuna inanılıyordu.

Bu sürme ve ekme işlemine bağlı olarak adetlerde, özel dini inanışlar da dikkat çekmektedir. Öküzlerin ilk koşulmasında bol yağlı lapa hazırlarlardı. Bu lapayı evin annesi yerdi, kalanını da öküzlerin boynuna sürerlerdi ya da tarlanın sürüm işleminin bitmesinden sonra ev halkına götürürdü ve ocağın yanına götürür. Özel bir yemek istediğinde bulunurdu. Aksi halde lapayı ateşe atmakla tehtit ederdi. Evin hanımları tarlayı sürenler için peynir ve yağdan hazırlardı. Öyle görülüyor ki bazı yiyecekleri inanış çerçevesinde tarla sürme işlemlerine bağlı olarak görmekteydi. (Belli şekillerde hazırlanması ve adetlere uygun olarak sunulması). Lapa temel olarak süt mamullerinden (süt, peynir, yağ) hazırlanıyordu. Bütün bunlar tesadüften ibaret değildir. Bu yiyecekler bereket ve bolluğun sembolü olarak kabul edilir ve bunlar dini yemeklerde doğrudan tarlanın işlenmesi sırasında oluyordu. Toprağa temsili olarak adakta bulunmak ve toprağa bütün tohumları ekmekten başka bir şey değildir. Buna benzer sürmenin ilk açılışı, gelecek büyük tarım işlerinin soyut ifede şekli idi toprağa adanılan adak: toprağın gönlünü almak sonuç olarak tarım yapılacak toprağın ve gelecek tarım işlerinin şansının, verimliliğinin ve ikbalinin alınmasının bir ifede şekliydi. Eğer tarım işlerinin açılış, sürme ekme işleminden epey süre önce oluyor idiyse ekim-sürüm işleminin başlamasında da apaçık bir şekilde bazı adetler meydana geliyordu. Ne zaman ki evin annesi çayıra çıkardı, ilk önce ilk sürülen yerden geçer, pantolonunu çıkarır ve yeni açılan izde yatardı. Sürme işleminin bitiminden sonra tarlayı süren kişi kısa süreli olarak sürdüğü yere otururdu. Bilgiyi verenlere göre, şunu anlamak için yapılıyordu: "Toprak sıcak mı yoksa soğuk mu" (Menteşaşvili: 1937:147). Artık ekimin başlanması, yapılabilir ya da yapılamaz olduğunu belirlemek için. Bizim fikirlerimize göre bu milli adetlerin şekil olarak ifedesi. Dünyanın bütün halklarının gözünde toprak, kadın şeklinde algılamıyordu. Kadın nasıl ki yeni hayatın başlangıcı idi, toprakta

Acara'da Çayın toplanması

kendine göre, kadına benzer yeşilliği ortaya çıkarıyor ve ürün veriyordu. Nasıl ki ana rahmine tohum atılıyordu, aynı şekilde toprağa da tohum atılıyordu. Nereden ki o yeniden topraktan elde edilir. Kadının çocuğunun olmaması toprağın ürün vermesine benzer. Bu düşünce eski filozof düşüncelerde görülür. Onlar toprağı kadın gibi irdelerlerdi. Yunan dini inanışlarda bundan dolayı geniş yer almıştır. Usmasuri şarkılar tohum atma zamanı üstlerini çıkarıp çıplak kalıyorlardı. Çıplaklık (kovan içindeki arı) işbirliğini temsil ediyordu. Gürcü dini inanışlarda geniş olarak yer alıyordu ve yaygındı (Surguladze; 1978:82) Yine böyle dini inanışa benzer adetler de kabak ekimi zamanında görülüyordu. Yetişkin erkek ve ya erkek çocuk kabak ekiminden sonra topraktı yuvarlanırlardı. Ve -"Büyük büyük kabaklar olur"- derlerdi. Bu inanış artık unutulmaya yüz tutmuştur.

Eskiler, insanoğlunun toprak üzerindeki etkisine cinsel beraberlik modeline benzetirlerdi. Onlar kişisel birliktteliklerinin özelliklerini örnek alarak doğanın güçlerini uyandırmaya çalışırlardı. Ve kendi kişisel arzularını hareketa geçirmeye çalışırlardı. Bunları başka başka halklar arasındaki farklı dini inanışlarda onaylıyor. Bazılarını C. Prezerma "Okros Draşi" adlı kitabında da anlatmıştır. Bu tarz dini inanışlar doğal etkileşim şeklinde ortaya çıkmıştır. Fakat öyle gözüküyor ki onların ani geçişinin tarımın başlangıcıyla alakası yoktu. Geleneklerin, adetlerin incelenmesinde, ilk olarak dini izlerin aktarılması ki temel olarak evin yakınındaki kalıntılardan biliyorlardı. Önce tarımın açılması daha çok dini yönleri olan günleri düşündürüyor. Bütün bunlar çok zayıf şekilde aktarılırdı. Bu dini inanışların bütün elementlerin tek tek hayata geçirmek lazım. Fakat birçok kısmı halk tarafından hâlâ hatırlanmaktadır. Tarımın ilk açılışını dolunayda yaparlardı ve toprağın ilk açılışı evin reisi olan erkek tarafından evin yayınında, tarladaki kısmı evin hanımı tarafından yerine getiriliyordu. Toprağa tohum atmadan önce kesinlikle ibadet etmek gerekirdi. Eski anlatılanlara göre, sonbaharda tarlalık tohumları kilerde saklarlarmış (Çikvadze; 1969:50). Toprağın ilk açılışını törenini yapmadan önce gerçek sürme-ekme işlemi yapılamazdı. Bütün bu elementler Gürcüstan'ın başka köşelerinde kalıplaşmış benzer dini inanışlarda aynı düşünceyi taşımaktadırlar. Gerçekten ifade edilmiş canlandırma onun içindir ki "toprağın ilk açılması" izin sürülmesi (götürülmesi) alışkanlıklar olarak toprak için adak adamak, ürünün gerçekleşmesinde ifade edilmiş yarığın açılması çok eski dini inanıştır. Öyle ki işlenecek yere adanmış adağın, tanelerin, başka başka meyvlerin, evcil hayvanların, kanatlı hayvanların artıkları toprak için "emanet etmek" olarak ifade edilmiştir. Gürcüstan'ın başka başka köşelerinde ve dünyanın başka halkların etnik yaşantılarında da biliniyor. Örnek olarak Raça'da, Svaneti'nin başlangıcında bilinen ağızlarda 'Lulua'nın (uzun olarak yuvarlatılmış ekmek) yapılması ve toprağa gömülmesi. Bu inanışın yerine getirilmesinden sonra ibadet ediyorlardı. "Tanrım buna benzer baş baş yap bizim ekini" (Magalatia; 1930:64). Beyazın kaynağı (ağbulağis) dağlılarında gutni anası, hazırlanmış olan ekmeğin yarısını anlamak için birinci izin içine katıyordu. Diğer yarısını da kendisi yerdi (Çitaia; 1928:228) Meshet-Cavaheti'de ise anlamak için birinci yarığa yumurta katarlardı. (Magalia; 1938:110) Eski Yunanlılar, yarığa atılmış tohumun yanına öldürülmüş domuz yavrusunu gömerlerdi (Nikolski, N; 1948:190) Bulgarlar, Sırplar, Çernegoriler ve Makedonlar da tohumlardan hazırlanmış özel pastalar ve tavuğun kemiklerini gömerdi. (Kolosze; 1983:179). Trajik güçlere karşı (deprem, sel) toprak için adakta bulunmak, trajik güçlere karşıdır. Çok eski toprak etkilerine karşı kurban adarlardı. -Ulu anneye-toprağa, toprağın içinde bütün yaşayanlara. Ve bununla ürünlerini büyütmek için çabalıyorlardır. Sıradan toprak için başka başka ürünler ki eğer bunlar taneli özel yiyecekler amaçlanmış idi ise bunun yanında tarımsal işlerin yürütülmesi, işlenecek toprağın ve alınacak ürünün tam olarak oluşması için adakta bulunulurdu. Zaman içinde bu adetler aktarılmaya çalışıldı. Fakat bugün sadece bütün bu adetler zayıflamış olarak elimizde kaldı. Fakat gerçekleşen malzeme ifade ediyor ki sürme ve ekme adetlerine benzer başka adetlerde eski zamanlardan geliyorlar ve onda Acaralı çiftçinin kutsal inanışları, dış dünyaya ve doğal güçlere karşı bakış açısının ifadesi var.

Çeviren: Arzu Kamacı

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi

Anzor SULİAURİ - Miheil GELİAŞVLİ

Tahta vadiler, karla kaplı doruklar, özel tarihi ve mimari yapılar, dağ nehirleri, gölleri, mineral su kaynakları, sağlıklı iklimi, el değmemiş doğası, misafirperverliği ve maceraları..

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi, Min Kavkasioni Dağları'nın eteklerinin üzerinden kuzeydoğu Sakartvelo'ya doğru uzanan yerde bulunmaktadır. Mtsheta - Mtianeti Bölgesi 6786.6 kilometrekarelik bir alanı kaplar. Bu bölgenin nüfusunu 139 bin kişi oluşturur. 886 yerleşim yeri bulunmaktadır. En büyük kasabaları Mtsheta ve Duşeti'dir.

Bu bölgenin yönetim merkezi Mtsheta olup Sakartvelo'nun (Gürcüstan'ın) eski başkentidir. Mtkvari ve Aragvi nehirlerinin birleştiği yerde kurulmuştur. Tbilisi'den 21 km uzaklıktadır.

Mtskheta tarihi ve kültürel yapıları UNESCO'nun Kültürel Katılım hazinesi tarafından kaydedilmektedir. Mtsheta Bölgesi; 67200 kişilik nüfusuyla Doğu Gürcüstan'ın merkezi bir bölgesinde bulunmaktadır. Alanın çoğunu alçak kara parçaları ve alçak dağlık bölgeler oluşturmaktadır. İklimi normal olarak nemli-yarı tropikaldir. Kışları genelde soğuk, yazları ise ılıktır. Ortalama yıllık sıcaklığı 10.8 derece ile 12 derece arasındadır.

Arkeolojik kazılara göre bu alanda Tunç Devrinin başından beri yerleşime başlanmıştı. İÖ. 3. yüzyıldan beri Mtsheta Doğu Gürcüstan'ın başkenti olmuştur. Muhteşem İpek Yolu Mtsheta'dan geçmiştir.

Svetistshoveli Kathedrali 1010 ile 1029 yılları arasında inşa edilmiş Yahudilerin koruduğu yerel yahudi bir adam tarafından getirilen, İsa'nın asıldığı ipin parçalarının bulunduğu kutsal bir yerdir.

Çvari Manastırı. Aragvi ve Mtkvari nehirlerinin ayaklarının başladığı yerde, dağın kayalık tepesi üzerinde, İ.Ö. 585 ile 604 yıl-

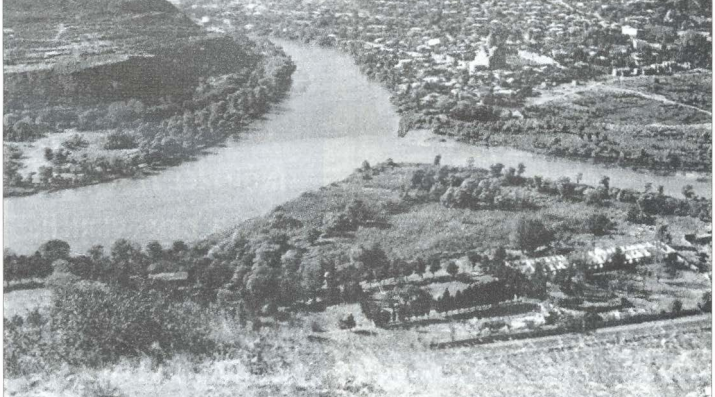

ları arasında inşa edilmiş mimari bir yapıdır. Her sene 14 Ekim'de
Mtsheta'da büyük halk bayramı vardır. Eğer Gürcü geleneklerinin daha yakından tanımaya niyetliyseniz. Gürcü misafirperverliğinden hoşlanacaksınız! Mtsheta-Mtianeti Bölgesi sizi bekliyor. Kibar hostesleriyle misafir evleri, deneyimli rehberleri ve profesyonel şoförleri ile sizi en iyi şekilde memnun etmeye çalışacaklardır.

Dzalisi. İÖ 2. yüzyılda Mtvari vadisinin içinde kurulan eski bir kasabadır. **Şiomgime Manastırı,** Mtsheta'dan 10 km uzaklıkta. 6. ile 11. yüzyıllar arasında kurulan mimari bir yapıdır. Şhio. Gürcüstan'da Hristiyanlığı yayan. Antakya'dan gelen 13 kutsal Suriyeli papazdan biridir.

Duşeti Bölgesi. Kafkas Dağlarının kuzey ve güney yamaçlarının üzerinde kurulmuştur. 37546 kişi bölgenin nüfusunu oluşturur. İklimi normal olarak nemli ve yarı tropikaldir. Ortalama yıllık sıcaklığı alçak bölgeler için 11 derece, dağlık bölgelerde ise 0 (sıfır) derecedir. Birçok gezinti yerleri bulunmaktadır. Pasanzuri ve Çhargali gibi.

Bazaleti. Turist Kampı gölü 1200 misafiri için yeniden inşa edilerek düzenlendi. 1999 Mayıs'ında etkinlikleri başlatmak için yapıldı.

Duşeti Bölgesi tarihi ve mimari yapılarıyla da çok zengindir. Ananuri Kompleksi: feodalizmin son dönemindeki yapılarındandır. Araguvi vadisinde anahtar olarak görüldü ve Eristavi ailesi de ikâmet etmişti.

Şatili kuvvetlendirilmiş kale tarzı yerleşimiyle çok dik bir tepe üzerinde kurulmuştur. Şatili dünyanın en eski ve en ilgi çekici yapı türlerinden birisidir.

Tianeti Bölgesi. Kafkas Dağları'nın güney eteklerinin üzerinde kurulmuştur. Bölge orta ve yüksek dağlık kesimlere sahiptir. İklimi ılımandır. Kışları normal olarak soğuktur ve yazları ise serindir. Ortalama yıllık sıcaklığı 8.5 derecedir. Tianeti Bölgesi ormanlarıyla da zengindir ve özellikle avcılar için uygun bir yerdir. Dinlenme yeri Sioni köyü Sioni barajı kıyıları üzerindedir ve turistlerin yerel tatillerde balıkçılık, avcılık gibi günlük aktivitelere katılabileceğiniz bir yerdir.

Ahalgori Bölgesi. Avcıların ve turistlerin yerel kültürle tanışabileceği ve ilgi duyabileceği geniş çeşitlilikler sunar.

Kazbeği Bölgesi. Kafkas Dağları'nın kuzey eteklerinde kurulmuştur. 1081.7 metrekarelik bir alanı kaplar. Ocak ayı ortalama sıcaklığı -3 ile -8 derecedir. Alanın çoğu genellikle dağlıktır. Ve ormanlarla kaplı çayırlıkları, buzullarla kaplıdır. Bölgenin dağlık kesimleri turmancıların ve aktif turizmi severlerin ilgisini çeker. Kazbegi ve Rusya çıkışı tarafından anayol geçiyor.

Gudauri deniz seviyesinden 2000 metre yukarıda kurulan modern bir dağ köyüdür. Tatil evleri ve otelleriyle konuklarını davet eder, misafirlerine hizmet eder. Aynı anda 400 ziyaretçisini ağırlayabilecek kapasiteye sahiptir. Kış sezonunda kayak merkezi bulunmaktadır.

Eğer bu güzel bölgeyle ilgili daha fazla sorulara sahipseniz, bizimle haberleşin!

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi Turizm Ofisi:

Telefon: 0 995 32 99 90 40
0 995 32 95 26 78
0 995 27 32 20 36

Çoruh Plastik Ltd. Şti.

Hasan KAHYA
Çetin KAHYA
Metin KAHYA

Bağlar Mahallesi
Osmanpaşa Caddesi
Del Sokak No. 3/2
Güneşli/İSTANBUL
Tel.: (0212) 515 27 27
655 07 20
655 07 90
Fax: (0212) 655 06 37
coruh.plastik@superonline.com
www.coruh plastik.com

GÜRCÜCE-RUSÇA-
İNGİLİZCE TERCÜME
YAPILIR, DERS VERİLİR.
REAL TERCÜME
TEL: 0212-231 79 28
233 56 82

Akyazı-Karapürçek Civarı Gürcü Köyleri

İbrahim USTA

Mecidiye (Gavurharmani)

Sakarya ili Karapürçek ilçesine bağlı bu köy. 1890 -1900 yılları arasında Batumun Hulo ve Şarahevi ilçelerinden ve köylerinden gelen Gürcüler tarafından kurulmuştur. Konum olarak Samanlı Dağlarının kuzeye bakan eteklerinde yer alır. Komşu köyleri; Ahmediye (Felekli) ve bir Abhaz köyü olan Bıçkı-

dere köyleridir. Köy üç mahalleden meydana gelir:

1- Acareli (Doğu Mah.)
2- Zegneli (Orta Mah.)
3- Puşkavleli (Batı Mah.)

Yerleşim şekli dağınık olan köyde evler belirli aralıklarla yapılmıştır. Evler genelde betonarmedir. Kerpiç ya da ahşap evlerden tek tük kalmıştır. Her evin kendine yetecek kadar avlusu ve bahçesi vardır. Ayrıca her evde en az bir en az bir sığır bakılır. Nüfusu yazın artmakla birlikte ortalama 700-800 civarındadır. Köylü geçimini genelde fındıktan ve mısırdan sağlar, azda olsa buğday tarımı yapanlar vardır.

Kültür bakımından okuma oranı düşüktür. 60 yaşın üzeri kadınlar okuma yazma bilmemektedir. Buna paralel olarak Gürcüce günlük hayatta pek sık kullanılır. Genç kesim Gürcü dilini bildiği halde konuşmaz. Dillerinin dönmediğini söylerler. Oysaki Türkçeyi bile çok iyi konuşamıyorlar. Dışarıdan gelin alma oranı son yıllarda artasada Gürcü olmayana pek kız vermiyorlar. Yaşlılar azaldıkça Gürcü kimliği gitgide kayboluyor. Sapanca ve daha alçak Gürcü köylerine kıyasla Mecidiye halkı Gürcüceyi daha çok kullanıyor diyebiliriz.

Köydeki Bazı Soyadları ve Geldikleri Köylerin Adları;

1- Varşanidzeler: Hulo Tsablana'dan gelen sülaledir. Lakapları Tskavitani ya da Tskavioğli'dir. Zegnelidirler. Batum'dan gelen dedelerinin adı Kemal ve Tufan Varşanidze'dir. (Tskavi: Karayemiş anlamına gelir)

2- Şainidzeler: Hulo'nun bir başka köyünden gelmedirler. Köyde Şainoğli diye tanılırlar. Acaralıdırlar.

3- Kolopişvili ya da Kolopidzeler: Hulo Bodzavri köyünden geldiklerini söylerler. Köyde Kolpoğli diye tanınırlar. Zegnelidirler.

4- Hulelebi: Eski soyadları bilinmemektedir. Hulo merkezden geldikleri sanılıyor 2 yada 3 hanedirler. Köyde Hulelebi diye çağırılırlar. Zegnelidirler.

5- Şavdzağlebi: Eski soyadları bilinmiyor. İlk Giresuna oradanda Mecidiyeye geldikleri söylenir. Aşağı Acara'dan geldiklerini konuşmalarından anlayabiliriz. Acaralıdırlar. Şavdzağlashvilebi diye tanınırlar. Bu lakap onlara siyahköpek beslediklerinden dolayı takılmış.

6- Haciaşvilebi: Hulo'nun başka bir köyünden gelmişlerdir. Zegnelidirler.

7- Dzurutoğlebi: Puşkavlelidirler. Şuahevi civarından gelmişlerdir.

8- Tabidzeler: Hulo civarından gelmişlerdir. Zegnelidirler. Taboğli diye çağrılırlar. Bunun dışında Dumbaoğli (Dumbadze) da derler.

Köyde Kullanılan Bazı Lakaplar

Mutia, Hozika, Şavtrak, Utrako, Bradai

Palao, Kekelcan, Mohragulinene, Tirtirlai, Karseli, Haşari, Çenga, Çahucai, Takvetsi (Takozi), Hedo, Kudiani vs...

Köyde Yapılan Bazı Yemekler:

Phalobya, (cevizli lahana yemeği).
Bulğo (bir tür sebze). Buldzumeli (dikenbaşı).
Papakurdzeni (üzümlü tatlı).
Kada (bir tür hamur işi).
Siluri (hamurişi). Kalacoşorva (mısırekmeği çorbası).
Doşorva (ayran çorbası).
Kartopilaymohragul (kaşarlı ve tereyağlı patates).
Pipinay (bir çeşit kuymak ayranlı).
Acika (acılı ezme).
Kindzibalahi (yabani kişnişotu yemeği).
Carhala (pazı yemeği).
Cincarişorva (ısırgan çorbası).
Malahdo (Tasulye yemeği cevizli).
Pişi (hamur kızartması).
Kartalaç (mısır unuyla açılmış gürcü pidesi).
Phalistolma (lahana sarması). Şira (üzümsuyu).
Mohraguli (peynir eritmesi).
Simindisşorva (mısır çorbası).

Bazı Meyva İsimleri

1- Sihali (armut): Hececurai, Sesalai, Hendisunkeri, Bokşuva, Pantasihali, Taplai vs...

2- Kurdzeni (üzüm): Adesa (kokulu üzüm) vs..

Gürcüce Şarkılar ve Maniler

Köyde eskiden söylenen şarkılar ve maniler unutulmak üzere, fakat düğünlerde gençler kendileri söyleyip bazı Gürcü oyunları oynamaktadırlar. Akordeon ya da tulum (ciboni) çalan kalmadığı için oyunlar sadece sözlüdür. Mesela "Vahayra", "Cilveloy", "Miminam", "Vin Mogitana" gibi. Genelde toplu halde söylenen ve karşılıklı atışmalarla ortaya çıkmış, Batum'da ve başka Gürcü köylerinde de söylenen şarkılar var.

voii meg lamazi sartkeliai
vin mogitana voiii
çemo dziam çemo tadom
man mogitana oli
voiii Hulos zeidan Bodzavrio
gogobo lamazio
ert gakotsep ra ikneba
me şen genatsvalebio
kiaşi genatsvalebio

voii Hulos zeidan tetri kana
Zeganeli vikav gana
Huloşi çamoblovagundi
kartopilay vkıddi kana
voiii ğele ğele movdiodi
movdenidi çitebsa
gogoebis ihveçebiano
çokvahute biçebsa

voii alebio lalebioo
dvridana lalebio
erti odaşi şen şegnişte
me şen genatsvalebio

ğele gağma hari kavdene
tsiteli da kiani
mets rom gogov davapire
tseli tsminda tmiani
vaime çemo miminao
shenas çemo şirinao
tirilai rom ganiogzavne
ğame raper midzinao

tsiskvilze puri davakare
seregelai gogdeboda
şin lamazi patsia konda
ar mekotsna mogdeboda

Bazı Türkçe Maniler

Ayağımda kayroka
Yeni çihti bu moda
Gurcica soyliyorum
Çeni yari ar moyda

Gemi gelir yanaşir
Doli içi çamaşur
Peleklinin kizlari
Hepmi bana yahişur

Dere geliyor dera
Kumunu sure sura
Alsa gotursa beni
Yarin olduğu yera

Kız Patkume Patkume
Godori mi taşiyon
Almadi seni kimsa
Bana cilve yapiyon

Oy dereler derelar
Neler bilurum nelar
Benim değil da ki senin
Koynundaki memelar

Eskiden Nadilerde Söylenen Birkaç Gürcüce Şarkı Daha; (Naduri Simğerebi)

modi nela nela
voime çemo kukulam
midi nela nela
vaime çemo şirinam

heira heira heeee eriroo..

mecidiyes sagzeze
ieşili kamieni
çemi tavi tu ginda
meidane miliyoni

Komşu Gürcü Köyleri

Ahıncdiye (Felekli). Batumlu Gürcüler kurmuştur. Mecidiyeden yukarıdadır. Sakarya ve diğer köyleri izlemek isterseniz Felekli'ye çıkmanız yeterlidir. Oradan her yer gözüküyor. Civardaki en yüksek köy. Batumdan olduğu gibi gelip yerleşmişler tüm köy. Batum'da da aynı köydenmişler. Köylerin adı Daçiyet olduğunu söylerler. Nüfus olarak fazla değillerdir. Köyleri sadece bir mahalleden oluşuyor. Yüksek olduğundan olsa gerek köyde genç fazla yok, hepsi kasabalarda ve şehirlerde yaşıyor. Felekli köyünde Gürcüce çok kullanılır. Gürcüstanla ilişkileri olan aileler vardır. Hatta evlilikler bile yapılmaktadır. Köylü çok dindar olduğundan müzik veya şarkılara pek önem vermezler.

Felekli'den Bazı Soyadları

Surmanidze (Oskorcoğli)
Hemşiaşvilebi (Hemşioğli)

Karapürçek Çukur Mahalle: Giresunlu Gürcüler yerleşmiştir.

Akyazı'ya Bağlı Küçücek Beldesi: Yüzde 90 oranında Gürcüler yaşıyor. Artvinli, Şavşetli, Batumlu, Giresunlu Gürcüler..

Mesudiye: Şavşetli Gürcü+Abaza köyü (düz ariziye sahip).

Kanlıçay: Batum Gürcüsü+az sayıda Abhaz.

Akyazı Merkez: İmerhevli ve Borçkalı Gürcülerin mahalleleri var.

Kuzuluk: Gürcü+Laz+Abhaz. Buradaki Gürcüler Borçka Maradit'ten.

Şerefiye: Artvinliden gelen Gürcüler yaşıyor (Borçkalı, Maraditli, Şavşetli).

İrreşadiye: Artvinli Gürcüler var.

Beldibi: Artvin Murguldan gelen Gürcüler yaşıyor.

Artvinden gelen Gürcüler ile Batum'dan gelenler arasındaki ilişkiler çok güzel olduğundan evlilikler genellikle bu köylerden yapılıyor. Ayrıca bu köylerde akordeon çalan kişiler var. Bu bölgede Gürcüler yoğunlukta ,ancak aralarında bir dayanışma olmadığından çok az var olan Gürçü kültürü yok oluyor. Bunun önlenmesi için enazından Hendek gibi bir dernek açılsa belki de bu insanlar kendi kültürlerinin yok olmasını önleyebileceklerdir.

Gürcülerde Halk Dansları-8

Oğuz MEDETOĞLU

Temel Pozisyonlar

1. Pozisyon-Normal Duruş

Dansçıların aralarında birer adım mesafe bırakarak ayakta ellerini tutarak tek sıra halinde duruşudur.

Bu duruşta birleşmiş ellerin durumları aşağıda dışa doğru açık, yukarıda kenara doğru açık ya da ileri yana doğru olabilir.

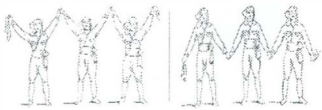

2- Pozisyon-Bitişik Duruş

Dansçıların, el ele tutuşup aşağıya indirerek, omuz omuza dokunarak, yan yana bitişerek duruşu.

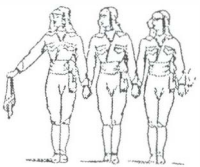

3- Pozisyon- Zincir Duruş

Dansçıların, birbirine yanaşmış durumda, zincir gibi kol kola kenetlenerek duruşu.

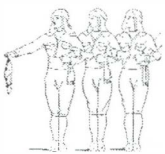

4- Pozisyon-"Koşkura" Duruşu

Dansçıların, ayakta yan yana durarak, aralarında birer adım mesafe bırakarak, kollarını yana omuz seviyesine getirerek, dirseklerini büküp, bileklerini de yukarıya kaldırarak duruşu.

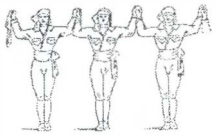

5. Pozisyon-Kolon Duruş

Dansçıların ellerini tutarak (Sütun gibi) arka arkaya duruşu.

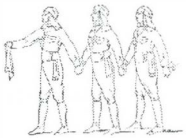

Dansçılar yukarıda gösterilen duruşları aşağıdaki durumlarda uygulayabilirler.

1- Bir iki ya da daha çok sıra yaparak.
2- Bir iki ya da daha çok çember yaparak.
3- Bir ya da daha çok yay yaparak.
4- Ortak merkezli (konsantrik) çemberler yaparak.
5- Bir ya da daha çok kolon yaparak.

Çember durumunda dansçıların yüzleri: 1-içe (merkeze) 2-dışa (sırtları merkeze) 3-çember sırasına (enselerine) bakabilir.

Ana karakterlerinin aynen korunması koşuluyla öğreticinin isteği doğrultusunda başka çeşitli biçimde de uygulanabilir (dikdörtgen kare açı zigzag vs).

Gerekli hatırlatmalar: 1- Çömelerek yapılan hareketlerde dansçı çömeldiği zaman elleri öne ve yana uzatır, sonra da elleri geriye, önceki pozisyona ya da gerekiyorsa yeni bir harekete göre gerekli olan pozisyona getirir. 2- Sıçrama hareketlerinde elleri yukarıda yanda tutar. 3- Karakteristik sessizce düşmana yaklaşma hareketinde elleri aşağıya indirerek tutar. 4-Dinlenme hareketlerinde elleri aşağıda geride önde ileri yukarıda ve "Koşkura" duruşu gibi tutabilir. 5- Dönüşlerde hücumlarda ve sıra aralarından geçerken eller yine aşağıya indirilmiş durumda olmalıdır. 6- Çeşitli hareketleri birleştirirken ellerin hareketlerinde ve durumlarında yukarıda gösterilen şekillerden yararlanılabilir.

Türkiye'deki Gürcü Köyleri -23

İberya ÖZKAN

Artvin, Borçka'daki Köy Adları

Yeni Adı:	Eski Adı:
Borçka Merkez	Borçha
Adagül	---
Akpınar	Arhva
Alaca	Şvahevi
Aralık	Kveda Klaskuri
Arkaköy	Arhaveti
Atanoğlu	Zeda Klaskuri
Avcılar	Avana
Balcı	Bagen
Camili	Hertvisi
Civan	Cvani
Çavuşlu	Kataphiya
Çaylı	Gerezen
Çifteköprü	Gola
Demirciler	Çhala-Mamanati
Düzköy	Çhala (Merkez)
Düzenli	Zedvake
Efeler	Eprati
Fındıklı	---
Güneşli	---
Güreşen	Beğlevan
Güzelyurt	---
İbrikli	Ebrika
Karşıköy	Heba
Kayalar	Kvabitavi
Kaynarca	Deviskeli
Kayadibi	Maraditi
Maral	Mindiyeti
Muratlı	Maraditi
Örücüler	Soshobani
Şerefiye	---
Taraklı	Trapeni
Uğur	Akriya
Yeşilköy	Manastır
Zorlu	Thilazor
Anbarlı	Orci

Artvin, Murgul'daki Köy Adları

Yeni Adı:	Eski Adı:
Murgul	Göktaş
Akantaş	Bucur
Arıcılı	Durça
Başköy	---
Damar	İskeba
Erenköy	Ereguna
Kabaca	Kabarceti
Küre	---
Özmal	---
Petek	---

Sinatle Yayınları

Tel.: 0212-501 88 54
Faks: 0212-501 84 66

Pridon Halvaşi'den Şiirler

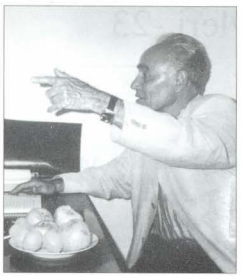

Pridon Halvaşi, 1925'te Batumi'nin Gegelidze köyünde doğdu. Moskova'daki Gorki Yazın Akademisi'ni bitirdi. Sonra Batumi Yazarlar Birliği Başkanlığı ile Acara Özerk Cumhuriyeti başbakan yardımcılığı görevlerini üstlendi.

1994-1999 yıllarında milletvekili olarak Gürcüstan Parlamentosu'nda görev yaptı. Gerek Sovyetler Birliği'ni oluşturan cumhuriyetlerde ve gerekse Türkiye ve İsrail'de şiir ve edebiyat konusunda söyleşilerde bulundu.

Pridon Halvaşi'nin Türkiye'de Artvin, Kocaeli ve Bursa illerinde yaşayan akrabaları bulunmaktadır. Ayrıca Türk edebiyatı ile yakından ilgilenmekte ve Türkçe eserlerin Gürcüceye çevrilmesinde katkıda bulunmaktadır. dergimiz *çveneburi*'de zaman zaman şiirleri yayımlanmaktadır. Şiirleri ilk olarak Abdurrahman Çetinkaya - Fakir Baykurt tarafından Türkçe'ye çevrildi ve 1988 yılında *Eninde Sonunda* adı altında kitap olarak yayınladı.

Pridon Halvaşi alçakgönüllü bir insandır. Toplum içinde şairliğini belli edip öne çıkmayı sevmez. şiirlerini de günlük, sıradan sözcüklerle yazar. Toprak, toprak insanları, barış, dostluk, ev yaşamı gibi konulara yazılan bu şiirler okundukça boyutlanır ve derinleşir.

***

ყველაფერი ძცირდება,
ყველაფერი მცირდება,
იიფდება მხოლოდ
სინდის-ნამუსი.
რაგორ განდა აშენი
შენი ძნელი დიდება
ამდენ ნაღლეტ-ნამუსიანზე?

1990

***

Her şey azalmakta
Her şey pahalanmakta
Ucuzlayan tek şey
Vicdan ve namus

Bunca ihanet-darbe üstüne
Eski şerefini
Nasıl yaşatmak istiyorsun ki?

1990

მეგობრის სახლში

შენი კარების ფრთხილი კრიალი
მეცნობა, როგორც ხმა საკუთარი.
აქ დუმილის თუ სიტყვის ჭკვიანი
მეც მაპოვნია ნავსაყუდარი.

მე მძიმეს უდაბნო მდიდარ ბინაობ,
მე მიყვარს მისვლა აღიმანთან.

1963

DOST EVİNDE

Senin kapının dertli gıcırtıları
Kendi sesim gibi tanıdıktır
Burda, akıllı sözlerin veya sessizliğin
Limanını bulmuşum ben

Nefret ederim zengin binaların ıssızlığından
Ben, insan olana gitmeyi severim.

1963

***

როცა დაბერდები,
მაშინ დაბრძნდები
და ძველ საყარაულზე
ძძიმედ დარბაძისდები.
სიტყვებს აწონილებს
ირგვლივ დაარიგებ,
ყველას გაუღიმებ,
ყველას დაარიგებ.
ყველა მოგისმენს და ყველა გარემცბა,
ძალ-ულ ნაგაფიქრებს ცივი სიბალაყე
შიში საბერიხა გაყოფორებდა
და უცებ მოხდება გაწყვეტილ სადავეს...

1968

***

Çok yaşlandığında
Çok bilgili olursun
Ve eski koltuğa
Ağır ağır oturursun
Tartılmış sözleri
Etrafa dağıtırsın
Herkes dinler ve herkes susar
Bu soğuk mesafe seni
Gizliden düşündürür
Yaşlılık korkusu yüreğinde kıpırdar
Ve kopmuş ipleri birden toparlarsın.

Çeviren: Osman Nuri Mercan

Abhazya Öyküleri:

DÜŞ VE GERÇEK

Guram ODİŞARİA

Marcanişvili köprüsünden geçiyordum. Bir yayınevi "Sakartvelo"dan ikinci yayınevi "Merani"ye doğru gidiyordum.

Köprünün ortasında Sohumi'li tanıdık Nugzar Dgebuadze ile karşılaştım.

Alçı içinde olan kolu bez ile boğazına asılıydı ve bana doğru geliyordu, uzaktan bana gülümsüyordu. Sohum'lu iyi yürekli bir insandı Nugzar, onu görmiyeli uzun süre olmuştu. Alçılı kolunu görünce, nedense ben de gülümsedim.

Çünkü, genel olarak Nugzar şanssız bir insan olarak tanınırdı. Karışıklığın başladığı 1989 yılı döneminde Nugzar, Oçamçire'deki bir Abhaz yakınına başsağlığı dilemeye gitmişti. Otobüsten iner inmez kudurmuş bir insan grubu ile karşılaşmıştı Nugzar'ın Gürcü olduğunu öğrenir-öğrenmez ona çivili sopalarla saldırmışlardı, başına ve gövdesine çivili sopalarla vurmuşlardı. Kolunda kırmışlardı. Sonunda, Nugzar'ın öldüğünü sanıp, saldırganlar değişik yönlere kaçtılar. Nugzar, bu olayda ölümden döndü, kurtuldu.

Nugzar, hastanede aynı şeyleri tekrarlayıp duruyordu, "Ah, bana nasıl acımasızca vuruyorlardı, ah, nasıl vuruyorlardı..." Kendine gelince, hiçbir şey hatırlamıyordu. Ne o günü, cumartesi gününü, nede hastanede geçirdiği günleri hatırlıyordu.

Tanınmış doktor Napo Meshia, katı bir şekilde Nugzar'ı ikaz etti: kafan karpuz gibi şişti, hiç bir şeye sinirlenme, şarap içme... Aksi taktirde, şizofreniye tutulursun. Fakat, Nugzar doktoru dinlemiyordu, hem şarap içmeye devam etti, hemde her şeye sinirlenmeye.., 1989 yılında başından geçen bu olay başında ve vücudunda yara izleri bıraktı, bugün bile sağ kolunu doğru dürüst kullanamıyor.

Daha sonra, Nugzar: Sohumi Abhazların eline geçmeden, bir kaç gün önce, kaza sonucu yaralandı. Nugzar, televizyon anten tepesinin karşı tarafında, Mataredze sokağında yaşıyordu. Gürcü askerleri Sohumi dağından çekilmek zorunda kalmışlardı, sağa sola dağılmışlardı. Daha, sonra Gürcü askerleri dağı geri almak için, yolu sen daha iyi bilirsin diyerek Nuzar'ı önlerine katmışlardı. Nugzar silahsızdı.

Daha çıkınca, Gürcü askerlerden birinin otomatik silahlarından kaza sonucu olarak çıkan kurşun Nugzar'ın iki ayak parmağını götürdü. Agudzera'daki askeri hastaneye, gemiyle Poti'ye zor yetiştirdi ki, az daha geç kalıyorlardı, ayağında kangren bile başlamıştı.

Bütün bunlar Marcanişvili köprüsünde Nugzari'yı görünce aklıma geldi, bu nedenle güldüm.

Nugzar'la karşılaşır karşılaşmaz "yine başına ne geldi" diye, gülerek sordum.

-Hiç sorma, bombardımana tutuldum, dedi gülümseyerek.

Ve anlatmaya başladı. Bir ay önce, gece rüyamda savaştaydım. Sohumi'yi tekrar sürekli bombalıyorlardı. Havan topları blok, blok evleri yok ediyordu, yerle bir ediyordu. Ve aniden, onlarca havan topu, cehennem ateşi gibi bizim eve doğru gelmeye başladı ben bu sırada evin bahçesinde oturuyordum. Önce, birkaç havan topunun uzaktaki gürültüsünü duydum. Bilindiği gibi, havan topu sana doğru gelirken önce uzaktan bir ses duyar insan ve birkaç saniye sonra insanın yanına düşer. İnsanın kurtulma olasılığı çok zayıftır.

Evet rüyamda, önce uzaktan bir ses duydum ve daha sonra bana doğru gelen havan toplarını gördüm. Ne yapabilirdim ki? Yanımda biri olduğunu fark edip, kendimi hemen oraya attım..

Ve aniden, kolumun şiddetli ağrısıyla uyandım. Meğer, yattığım yataktan kendimi elektrik sobasının üstüne atmışım. Yüreğim güm güm diye ses çıkarıyordu, yüreğim yerinde duramıyordu. Bu gürültü üzerine evdekiler yataktan kalkmışlar, ışığı yakmışlardı. Etrafıma üşüşünce ancak kendime gelebildim. Sağ kolum, dirseğim altından kırılmıştı.

İkinci gün kolumu alçıya aldılar on gün hiç uyuyamadım. Acılar içinde kıvrandım... Nugzar, anlatmayı bitirdi.

Güneşli bir kış günü. Tbilisi'de soğuk bir hava var. Köprünün altından Kura Nehri geçiyor, öylece akıyor, birçok döneme, bir çok şeye tanık olmuş. Kura Nehri gerçek bir tanık...

Köprünün ortasında duruyoruz, köprünün tunç korkuluklarına dirseklerimizi dayamışız. Kura Nehrine beraber bakıyoruz. Bazen gülüyoruz, bazen susuyoruz..

Düş ve gerçek üzerine konuşuyoruz. Rezo Datia'nın bir arabasının başından geçenleri anımsadık. Rezo, Nugzar'ın komşusuydu.

Rezo'nun bir amcası köyde öldüğünde, gelenekler gereği Rezo, komşularını bir otobüse doldurup cenaze için köye götürmüş. Gece yarısı geç saatlerde dönen komşularının keyifleri yerinde imiş, içkiyi biraz fazla kaçırmışlar. Daha sonra, komşularının neşeli dönmelerinin gerçek nedeni ortaya çıktı.

Geri dönen komşuların anlattıklarına göre, Rezo'nun yaşlı amcası ölmeden birgün önce, amcasının kapı komşusu bir rüya görmüş. Bu korkunç adam sokaktan avluya girip siyah şapkasını komşunun başına geçirmiş. Rezo'nun amcasını çağırmış. Bunun üzerine evden çıkan Rezo'nun amcası avlunun ortak çitine gelmiş ve komşu başındaki siyah şapkayı Rezo'nu amcasının başına geçirmiş.

Kapı komşu ikinci gün, gördüğü rüyayı tüm komşulara anlatmış ve orda bulunan Rezo'nun amcasına dönerek bu rüyaya çok hayret ettim, sanki rüya değil bir gerçekti. Doğal olarak bu duruma komşular gülmüşler.

Öğle zamanı ise Rezo'nun amcasının yüreği durdu. Vefat etti. Ölü evinde gökyüzü yere indi ve toprakla birleşti.

Komşu evde ağıtları duyan, rüyayı gören o komşu hemen cenaze evine gitmiş. Fakat ölen adamın 30-35 yaşlarındaki oğulları avluda yolunu kesmişler ve sert bir dille şöyle demişler: "Neden şapkayı rüyada babamın başına geçirdin, babam değil sen ölmeliydin!"

Rüyayı gören kapı komşuyu cenaze töreninde bile avluya yanaştırmamışlar. Bunun üzerine bütün köyün ileri gelenleri ölen adamın oğullarına bu bir rüya idi, babamın ölümü Tanrı'nın takdiridir, demişler, fakat bir türlü inandıramamışlar. Oğulları, babamızın katilleri bizim düşmanlarımızdır deyip duruyorlarmış.

-Rezo'nun söylediğine göre, rüyayı gören o komşu, meğer bu olaydan sonra, bir kaçgün içinde evini-barkını satmış ve bir başka köye taşınmış.

-Buna, rüya de istersen, deyip gülüyordu Nugzar.

Biz köprünün üstünde duruyorduk ve sohbet ediyordu. Kura Nehri ise akmaya devam ediyordu, öylece akıyordu.

Abhazya savaşının son günlerinde Karlo İzoria anlatmıştı. Arkadaşlarından biri hemen -hemen her gün sarhoş oluyormuş. Bilemiyorum, belki bu yolla duyguları ile mücadele ediyordu, belkide bu yolla sakinleşiyordu. Günlerden bir gün, yine şarap içmiş ve daha sonra bir tanıdığının peşinden gitmiş, Sohumi'de o günlerde elektrikler sık-sık kesilirdi. O gün elektrikde yoktu. O tanıdığı ile beraber kanalikta, o tanıdığın pazar yerindeki evine gitmiş, o gece onun evinde kalmış.

O gece rüya görmüş. Rüyada Abhaz parasütçüleri onu esir almışlar. Gudauta'ya götürmüşler ve birinin iki katlı evinin bir odasına onu kilitlemişler.

Kanter içinde uyanmış. Sağa sola bakınmış, oda ona yabancı gelmiş ve daha sonra pencerenin yanına gidip avluya bakınmış. Avluda sokakda yabancı gelmiş. Etrafta yalnızca bir iki katlı özel evler vardı. Hayır burası Sohumi değil diye düşünmüş ve tekrar soğuk terler dökmeye başlamış. Demek ki gerçekten esir aldılar beni, gerçekten Gudauta'dayım, oysa ben kendimi rüyada sanıyordum diye düşünmüş. Eğer kaçmazsam burada beni öldürürler, işkenceye diye geçirmiş içinden.

Giyinmiş, kapıya bakınmış, kapının kilitli olduğunu görmüş. Pencereye yönelmiş, pencereyi açmış, kısa bir kararsızlık sonrası dış merdivenlere tırmanmış ve aşağı avluya inmiş. Avlu kapısının zincirle kilitli olduğu ortaya çıkınca işim bitti diye düşünmüş. Hiç çekinmeden kendisini bir ok gibi avlu duvarı üzerine atmış. Üstü başı yırtık, artık duvarın dışındaymış. Kaçmak istemiş, fakat nereye?.. Kısa bir süre sonra düşüncesini toplamış, yol kenarındaki çukura atmış kendini Çukurda bulduğu çamurlu naylon parçasını başına geçirip sessizliğe bürünmüş. Daha sonra ne yapmalıyım, buradan nasıl kaçabilirim, diye düşünmeye başlamış.

Kısa bir süre sonra, bir ümit ışığıbelirmiş. Adamın biri yanından geçmiş. Adamı Abhaza benzettiği için ses çıkarmaya cesaret edememiş. Bir ara, Gudauta'da değil Sohumi'de olduğunu, büttün bunların bir rüya olup olmadığını düşünmüş. Fakat, nerde olduğunu kesin olarak bilemediğimden dolayı saklandığı yerden çıkmaya cesaret edememiş.

Tekrar, bir kaç erkek ve kadın yanından geçti. Gürcüce konuşmaları dahi işitti, fakat yinede korkusunu yenemedi.

Daha sonra, sarı bir bayan gölgesini gölgesini fark etmiş. Onu Rus sandı ve ona Rusça seslenmiş.

-Hey, arkadaş, nerde olduğunuzu söylermisin!

Korkan bayan, önce sesin nerden geldiğini anlayamadı. Daha sonra sesin geldiği tarafa dikkatle (çekinerek) yöneldi.

-Arkadaş, ben nerdeyim söylermisin?! Diyerek, çamurlu naylonun altında sordu.

-Ne demek nerde?

-Bu hangi şehir?

-Ne demek, bu hangi şehir? Diyerek hayret etti bayan

-Bu şehir Sohumi'li, Gutautami?

-Bu şehir Sohumi, Sohumi..

Bir kaç saniye yerinde dondu-kaldı. Daha sonra, başımdaki naylonu attı ve çukurdan çıktı. Üstü başını düzeltti ve Rus bayana şaka yaptığını söyleyerek aniden ona sırtını çevirdi. Ve aniden "Sohumhelsatsko" binası ancak, şimdi gözüne iliştı. Gerçekten Sohumi'de bulunuyormuşum, diye düşündü (içinden geçirdi) ve rahat bir nefes aldı.

Yolda, geçen geceyi aniden hatırladı, bu korkunç geceyi geçirdiği tanıdığınıda hatırladı

Tekrar tanıdığının evine dayandı. Ve ev sahibine seslendi.

Biraz sonra, saçı-başı birbirine girmiş tanıdığı kapıyı açtı hayretle sordu-Üzerine, dokuz kilit vurmuştum, sen dışarıya nasıl çıktın?

Ev sahibine, her şeyi açıkca anlattı.

Ben Nugzar gülüyoruz.Nugzar gülerken ağzını tepeşirli koluyla kapatıyor.

Savaş bittikten yaklaşık altı ay sonra Nugzar savaşta yaralandı, o gerçek bir bombardıman altında bulmuştu kendini.Rüyasına savaş girdi, gerçek bir savaş. Gerçek bir savaş yalnız Nugzar'ın rüyalarına girmedi, heryerde, herkesin, yüzlerce, binlerce insanın rüyaarına girdi.

Savaş ne düşü (rüyayı) bilir ne gerçeği, ne geçmişi bilir ne geleceği.

Savaş, sürekli bir olgudur.Öyle bir olgu ki zaman dönmüştür. Savaş her zaman bizimledir, bizimle beraberdir.

Ben ve Nugzar köprünün ortasında duruyoruz ve sohbet ediyoruz.

Aşağımızda ise, Kuru nehri, ağır-ağır akıyor. Çoğu dönemin tanığı, gerçek tanığı. Yarı uykulu yavaş-yavaş akıyor..

Çeviren: Ali AYDIN

Gf Sanatevi'nde Gürcü Ressamlar

Ayşe COŞKUN

Gf Sanatevi, Gürcü ressamlardan ilk örnekleri sergilemeye 1995 yılında İoseb Soso Nadiradze'nin resimleriyle başladı.. 1962 yılında Gürcüstan'da doğan sanatçı 1980-85 yılları arasında Tbilisi Sanat Akademisi'nde okudu. 1993 yılına kadar resimleri üç karma sergi içinde yer aldı. 1987-1993 yılları arasında sinema yönetmenliği de yapan sanatçının genelde çok büyük olan tuvallere çalıştığı resimleri keskin hatları kalın boya tabakaları, içlerinde barındırdıkları öyküleri ile hemen farklılıklarını belli etmişlerdir. Resimlerde büyük bir coşkunun yanı sıra çok egemen bir resim bilgisi dikkati çekiyordu.

Daha sonra Rurua resimlerini getirdiğinde çok daha farklı bir teknikle karşılaştım. Daha ince çizgilerin egemen olduğu resimlerinde tuvallerin iki ya da üçe bölünmüş olması resimlere bir ikona havası getiriyor ve öykü anlatımında ara mesafeler oluşturuyordu. Rurua'nın manzaraları ve natürmortları da farklılıklarıyla dikkat çekiciydiler. Her iki ressamın resimleri de çok kısa zamanda tükendiler.

Bir sonraki yıl, Natali resimleriyle birlikte Türkiye'ye geldi. Natali'nin resinlerinde daha çok naif bir hava egemendi. Natali yağlıboya çalışmalarının yanında sipariş üzerine portreler de yapıyordu ve aynı zamanda küçük halılar dokuyordu. Natali'nin manzaraları ve natürmortları da çok kısa süre içerisinde yeni evlerinin duvarlarına asıldılar..

Bu yoğun ilişkiler sırasında Temuri Papişvili ve Amiran Danibegaşhivili ile tanıştım. Her iki ressamın da resimleri her sergilendiğinde galerimizde yoğun bir ilgiyle karşılaştılar.

Amiran Danibegaşvili 1954 Gürcüstan

Amiran Danibegaşvili

Temuri Papiaşvili

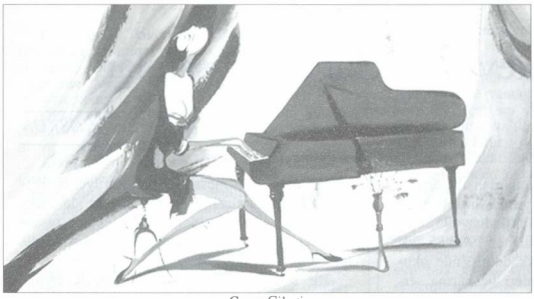

Goça Cibuti

doğumlu. Uluslararası Ressamlar Federasyonu ve Tibilisi Monmart Ressamlar Derneği'ne üye. Sanatçı hala Tibilisi'de yaşıyor ve çalışıyor.

Amiran'ın farklı boya kullanımı ve figürlerindeki duygusal ifadenin baskın olduğu resimleri, tavırlarıyla şiire yakınlık gösteriyor. Kalın boya tabakaları kullandığı resimleri alçı ya da seramik yanılsaması yaratabiliyor. Resimleri içinde "Arkadaşlar", "Beklemek" gibi birkaç resimden oluşan gruplar da var.

Figürlü kompozisyonların ağırlıklı olduğu tablolarda tek porteler ve ikili kadın portreleri renk kullanımları ve duygusal içerikleri açısından görülmeye değer.

Temuri Papiaşvili ise 1953 Tbilisi doğumlu. 1958'de Gürcüstan Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun. Bu süre içinde resimleri Polonya, ABD, İsveç, Almanya, Kıbrıs, Türkiye ve Rusya'da sergilenmiş. Bir çok resmi de Avrupa'da özel koleksiyonlarda yer alıyor.. 1998 yılında New Mexico'da da bir sergi açan ressam hâlâ Moskova ve Tbilisi'de çalışıyor ve yaşıyor.

Sanatçının resimlerinde canlı ve duygu yüklü renkler ile keskin ve enerjik çizgiler egemen. Kompozisyonlarında erotizm ve şiirsellik arasında gidip gelen yoğun bir bağ var. Şetkatli duruşlarıyla kadınlar aynı zamanda ayartıcı ve melankolik ifadelerle yoğunlaşıyorlar..

Kasım ayından itibaren ise baba-oğul Vaja ve Goça Cibuti'nin resimlerinden örnekler yer alacak. Vaja Cibuti 1945'te Gürcüstan'ın Çohatauri şehrinde doğmuş. 1972'de Sovyetler Birliği Resim Akademisi mezunu olan ressam 1976'dan beri Uluslararası Ressamlar Birliği üyesi.

Goça Cibuti ise 1972 doğumlu. 1997 yılında Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümünden mezun olmuş. Ressam 1998 yılından beri Gürcüstan Ressamlar Birliği üyesi.

Goça, uzun stilize kadın figürleriyle. Vaja ise manzara ve natürmortların yanında soyut kompozisyonlarıyla dikkat çekiyor. Bu resimlerin de diğer zamanlarda yaşadığımız gibi çok geniş bir kesime hitap edeceğini düşünüyorum. Türk resimseverlerin Gürcü ressamların eserlerini hem çok farklı bulduklarını ve çok beğendiklerini de bunu da belirtmek isterim.

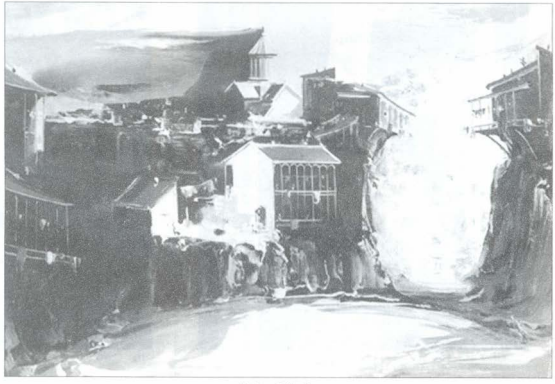

Vaja Cibuti

İstanbul Gürcü Kilisesi Akaki Tzereteli Kütüphanesi*

Şuşana PUTKARADZE

Kütüphaneni yaklaşık 70-80 yıldır kapalı ve el değmemiş durumda olduğu düşünüldüğünde yapılan işin ne kadar emek istediği anlaşılacaktır. Haşarat ve farelere karşı kullanılan ilaçlar ve zamanın biriktirdiği pislik, toz ve kokunun buradaki eserlerden temizlenmesi işlemi çok güçtür. Kütüphanenin bulunduğu manastır binasında çalışma koşulları oluşmadığı için eserler düzgün bir şekilde paketlenerek bulunduğum binaya taşındı. İlk olarak eserler tozlardan arındırıldı. Daha sonra kandil yağıyla sayfalar tek tek temizlendi. Burada en önemli husus temizleme işlemi sırasında kullanılan kimyasalın sayfalara zarar vermemesine özen göstermektir. Kullanılan kimyasalın elleri tahribattan korunmak için giyilen plastik eldivenleri dahi erittiği düşünüldüğünde, yapılan işin ne kadar titizlik gerektirdiği takdir edilecektir. Bu işlem sırasında meydana gelen kimyasal koku ve fiziksel ortam insan sağlığı için de çok tedit edici düzeydedir. Sayfaların temizlenmesi sırasında meydana gelen kimyasal tepkimeye insan vücudunun direnişinin en temel ihtiyacı süt ve süt ürünleridir.

Temizlenen Eserler

a) Dikkatle kurutulur.

b) Tek tek okunarak sınıflandırılır.

c) Katalog çalışmaları için veri tabanı oluşturulur.

d) Elden geçirilen eserler içinde bulunan ilginç ve önemli yazılar fotokopileri çekilerek sınıflanır.

e) Bu eserler daha sonra naylon poşetlere konarak arivlenmek üzere saklanır.

2001 yılı 8 Eylül'den itibaren aşağıda isimleri, sayıları, tarihleri belirtilen birçok eseri bulunduğum binaya taşımarak yukarıda sözünü ettiğim işlemlere tabi tuttum.

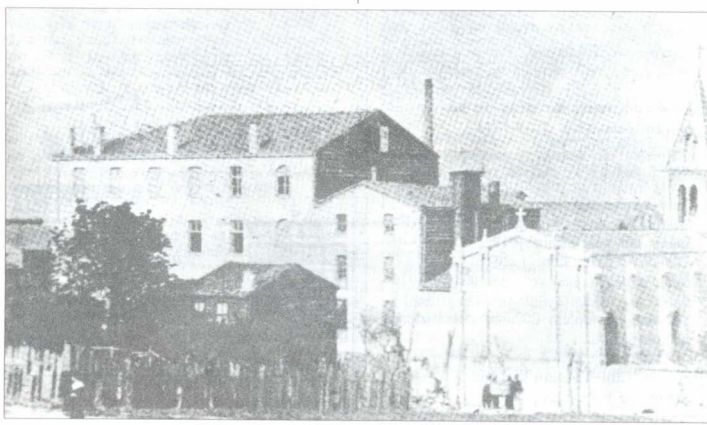

İşleme Tabi Tutulan Eserler

Gazeteler: *Droeba, İveria, Tsnobis Purseli, Sahalho Gazeti, İmereti, Kolhida, Temi, Literaturuli Sakartvelo, Sakartvelo, Komunisti.*

Droeba gazetesinde Osmanlı ülkesinde yaşayan Gürcüler hakkında çok sayıda yazı çıkmıştır. Ayrıca bu gazetenin İstanbul'da bir de temsilcisi vardı.

Droeba gazetesinin sayıları kütüphaanede bol miktarda bulunmaktadır. Özetle 1867.1868. 1870. 1879. 1880. 1884. 1885. 1908. 1909. 1910 yıllarına ait 732 gazetenin temizlenmesi ve bakım işlemi yapıldı.

İveria gazetesinin 1886. 1888. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899 yıllarına ait 469 sayısının temizlenmesi ve bakımı yapıldı.

Sahalho Gazeti de Osmanlı dünyasına ilişkin birçok yazı ve haber bulunmaktadır. Ayrıca Trabzon'da. Giresun'da. İzmit'te ve İstanbul'da yaşayan Gürcülerle ilgili bir çok haber ve araştırma yazısı bulunmaktadır bu gazetede. Bu sebeple bu gazetenin de bir çok sayısı kütüphanede bol miktarda bulunmaktadır.

Bu gazetenin 1910. 1911. 1912. 1913. 1914 yıllarına ait 810 sayısı temizlenndi ve bakımı yapıldı.

İlginç belge ve haberlerin bulunduğu *Tsnobis Purtseli* gazetesinin 1896, 1897. 1899. 1905. 1906 yıllarına ait 287 sayısı temizlendi ve bakımı yapıldı.

Kütüphane bünyesinde ise bazı gazetelerden az sayıda bulunmaktadır. Bunlara *Kolhida. İmereti, Şuki, Sakme, Çvene Tshovreba, Temi, Literaturuli Sakartvelo, Damukidebeli Sakartvelo. Sakartvelo, Komünisti* gazeteleridir.

Kolhida gazetesinin 1912
İmereti gazetesinin 1913-1914
Şuki gazetesinin 1908
Sakme gazetesinin 1910
Çveni Tshovreba gazetesinin 1912
Temi gazetesinin 1910
Literaturuli Sakartvelo gazetesinin 1941
Sakartvelo gazetesinin 1919
Komunisti gazetesinin 1926
Damoukidebeli Skartvelo gazetesinin 1926-1927

Yıllarına ait toplam 202 sayısı temizlendi ve bakımı yapıldı.

İşleme Tabi Tutulan Dergiler

Ganatleba dergisinin 1910-1911
Cvari Vazisa dergisinin 1906
Mamuli dergisinin 1951
Bedi Kartlisa dergisinin 1951
Moambe dergisinin 1894-1895
Tavisupali Sakartvelo dergisinin 1922
1908 *Akaki Tseretelis Salubileod Gamotsemuli Journali*'nin,
Kartuli Samgurnalo Purseli dergisinin 1908
Ekimi dergisinin 1919

Daha basit ve anlaşılır bir dille anlatılmak istenirse, yaklaşık 600 metre karelik bir halı büyüklüğündeki alanın bakım ve temizliği ve de tasnifi yapılmıştır.

İşleme Tabi Tutulan Kitaplar

1- *Tshovrebisa Konstantinepol*, baskısı 1878. Antuan Givizaliani yayınevi.

2- *Hetis Kvegana Misi Halhebi, Enebi, İstorla da Kultura*, Yazarı Miheil Tsereteli. İstanbul Feriköy Gürcü Katolik Manastırı Matbaası. 1924.

3- *Tsesi da Gangeba Tsmindisa da Angelosebrivisa Skemisa*, Gürcü Katolik Manastırı Matbaası, 1921.

4- *Sağmtro Msahureba.*

5- *Kartuli Modgmis Pormatslo*, Yazarı Aleksandre Manvelivli. Paris. 1955.

6- *Hipokarte Misi Tsonobebi*, Yazarı T Kaukhivili, 1965, Tbilisi.

7- *Novelle Giograpic Universelle* (Ön sayfası yok).

8- *Le Probleme Georgiea*, Yazarı Noe Jordanjla. 1948. Paris.

Çeviri: Tufan Şafak YÜKSEL

*TÜGÜDAV- Türk Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'na sonulan çalışmalardan alınmıştır

ALCATEL
HITACHI
TA TRIUMPH-ADLER
UTAX
Kodak
mitasan
BÜRO MAKİNELERİ TİC. VE SAN. A.Ş.
Merkezefendi Mah. Çaybaşı Cad. Alibeyköy İşmerkezi No.1/10 Topkapı - İSTANBUL
Tel.: (0212) 674 71 61
Faks: (0212) 674 71 64
Kadir SAVÇIN

İNTERNET DÜNYASI

www.dutxe.com

Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)

Net Dünyası köşemize hoşgeldiniz. İnternetin sınırsız bilgi hazinesinden seçeceğimiz bir siteyi Net Dünyası'nda ele alıp sizlerin beğenisine sunacağız.

Bu sayfımızda **www.dutxe.com** sitesini ele alarak başlıyoruz.

"Anadil, anneden öğrenilen ilk dil olmasının ötesinde insanın kimliği ve kişiliğin oluşmasında belirleyici olan, geçmişi ve geleceği arasındaki bağı kuran, dünyayı, doğayı ve çevresini algılamasını sağlayan temel olgudur. Anadil olmadan bir kültürün yaşaması, hatta ondan bahsedilmesi dahi mümkün değildir. Anadilini yitirmiş bir birey öz kültürünü ve kimliğini de yitirmiş demektir. Dil olmadan kültür var olamaz. Her kültür ancak kendi dili ile vardır ve bu şekilde anlamlıdır. Dil kısaca bir halkın aynası, kimliğinin ve kültürünün yansımasıdır. Nenapuna. T.A.Bucaklişi." diye indeks sayfasını açan sitede tabiri caizse yok yok: Dutxe.Com'da yer alan konulara bir göz atacak olursak başlıca konular şunlar sıralayabiliriz.

Sözlük / Nenapuna: Lazuri/Lazca-Turkuli/Türkçe sözlük.

Yakın Tarih / Xolos İstorya: Tarihe karşı kısa bir tarih başlığı ile yakın Laz tarihi ve Lazlar hakkında yazılar.

Kolhis / Kolxeti: Kolheti / Kolhida / Kolhis

"Her halkın, kendisi bilmese de bir tarihi vardır" diye giriş yaptıktan sonra; 27 Ocak 2002 tarihinde Dortmund'da "Laz Gerçeği Üzerine" adı ile düzenlenen seminerlerden "Kolheti" -mitosi do méxada- "Efsane ve Gerçekler" başlığı ile sunulan seminerin özetiyle devam etmektedir. Yazıda yer alan bilgiler ağırlıklı olarak Prof. Dr. Otar Lortkipanidze'nin Gürcüstan'da Arkeoloji (Archeologie in Georgien) ve "Das Alte Georgien (Kolchis und Iberien) in Strabons Geographie" (Strabon'un Geografikasi'nda Eski Gürcüstan (Kolheti ve Iberinen) kitabından ve Prof. Dr. x'in "Altın Postun Yolunda" (Unterwegs zum goldenen Vlies) alınan yazıya yer vererek, Kafkasya'da ilk insanın ayak izleri başlığıyla yazıya devam etmektedir.

Müzik / Birapa: Bu bölümde Lazca mp3 formatında müziklere yer verilmektedir. Birol Topaloğlu, Kazım Koyuncu ve Zuğaşi Berepe'nin ve birçok Laz sanatçının müzik parçalarını bulmak mümkün.

Masallar / Paramit: Laz kültürüne mal olmuş birbirinden güzel masallara yer verilen güzel bir köşe.

Şiirler / Şiirepe: Laz şairlerinin Lazca şiirleri bu köşede.

Koçiva'dan Didinana: Selma Koçiva'ın *Didinana* kitabından alıntıların yer aldığı bu köşeden ayrıca *Didinana* kitabının Türkçe ve Lazca basılacağı müjdesini veriyor.

Atasözler / Nozitape: Dil-Tarih-Kültür-Gelenekleriyle *Lazlar* kitabından ve çeşitli kaynaklardan derlenmiş atasözlere yer verildiği bir köşe. Laz atasözlerini merak ediyorsanız mutlaka bu köşeyi ziyaret etmeyi unutmayın.

Dualar-Beddualar / Oxvamupe-Meyeçamepe: Mecit Çakırusta'nın hazırladığı mini bir derlemenin yer aldığı bu köşedeki yazı ayrıca *Mjora*'nın ilk sayısında (2000, Kış, Bir) yayımlanmış (S.77).

Fotoğraflar / Fotografepe: Silvia Kutscher (14), Y.Dutxuri (9), GEOTurizm Dergisi (7), İst.Tuncalılar Dernek Arşivi (5), Esat Koçal (4), Mustafa Önder (4), Eba Nuri (3), Turizm Bakanlığı Rize Haritası (3), Seçkin Yeniçıraklar (2), Lazebura.Com (1), Gökmen Sayaroğlu (1), B.Topaloğlu, Lazeburi Albümü (1) kaynaklardan derlenmiş birbirinden güzel fotoğraflar. Karadeniz bölgesinin fotoğraf arşivine bakmak isteyen ziyaretçilerin gözde bir köşesi haline gelmiş.

Sizin Yazılar / Tkvani Nçarepe: dutxe.com ziyaretçilerin Lazca ve Türkçe yazı gönderdikleri güzel bir köşe.

Lazuri PC / Lazca PC: Bu sayfalarda ziyaretçilerin bilgisayarlarına Lazca font (Lazca yazı karakteri) kullanımı hakkında bilgi verilmektedir. Değişik sistemlere Lazca fontların kurulumu ve Lazca klavyenin kurulumunu anlatıldığı bir köşe.

Tulum / Gudastviri: Laz kültürüne mal olmuş ve Lazların vaz geçemeyeceği tulum hakkında herşeye yer verilmiş. Bu bölümde Mahmut Turan'dan tulum yapımı hakkında teknik bilgilerin yanı sıra tulum çalmayı nasıl öğrendiği, Lazların çalışması hakkındaki düşüncelerini kendi kaleminden yazılarını da okuyabilirsiniz.

Forum / Forumepe: Lazca ve Türkçe forum sayfalarda ziyaretçilerin tartışma ve mesaj alanı.

Konuk Notları / Dionetepe, Anket / Oçitxalepe, Haberler / Ambarepe, Download / Ceğmula, Öneri Eleştiri ve Linkler / Noxincepe dutxe.com'un diğer köşeleri. Bu sitede Lazlar hakkında ve Laz kültürü hakkında bilmek istediğiniz, merak ettiğiniz birbirinden ilginç ve bir o kadar da güzel konular bulabileceğinizden eminim. Ve sözü dutxe.com'un kendi sözleri ile bitiriyorum.

Lazuri soti va diöiren tüves, var uşüüüers gurişüüuni şeni diöin.

Lazca hiç bir yerde geçerli değil dediler, geçerli tek yerin yüreğimiz olduğunu bilemediler.

Dünya Macaheli'yi Ayakta Alkışladı

Deniz KAHYA - İbrahim GÜMÜŞ

Artvin'in Borçka ilçesinin Camili (Macaheli) Köyü'nde yaşlıların oluşturduğu çoksesli koro Gürcüstan'da Türkiye'yi başarıyla temsil etti. I. Uluslararası Çoksesli Şarkılar Sempozyumu'na T.C. Kültür Bakanlığı'nın izniyle katılan Macaheli Çoksesli Korosu, performansı ve repertuvarıyla organizasyonda yer alan herkesi kendisine hayran bıraktı. Sempozyum süresince gerçekleştirilen tüm etkinliklerde Macaheli Çoksesli Korosu adeta yıldızlaştı ve uluslararası, yerel tüm katılımcıları gölgede bıraktı. Konseri izleyenlerin çoğunun gözleri yaşla dolarken, otantik repertuvarı ve göz dolduran kareografisiyle tüm izleyiciler ayakta alkışladı. Koro Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın kurucularının sponsorluğunda bu sempozyuma katıldı. Tbilisi'ye giden heyete Vakıf adına Genel Müdür Mevlüt Artvin'li başkanlık etti.

"MACAHELİ" ULUSLARARASI ÜNE KAVUŞTU

Saklı cennet "Macaheli" sadece doğasıyla değil müziğiyle de var olduğunu tüm dünyaya ilan etti. Türkiye'de yaşatılan bu otantik müzik geleneğini Tbilisi'de tüm dünya ayakta alkışladı. Yaşadıkları yörede, günlük yaşamda (düğünlerde, eğlence-şenlik ve kutlamalarda, tarla-bağ ve bahçede) söyledikleri şarkıları uluslararası arenaya taşıyarak Türkiye'yi başarıyla temsil eden Macaheli Çoksesli Korosu sekiz kişiden oluşuyor. Yaşları 42 ile 82 arasında değişen ve hiçbiri müzik eğitimi almamış olan Koro üyeleri yüzyıllardır devam eden bir geleneği devam ettiriyorlar. Bu köklü geleneğin güzel bir çalışmaya dönüşmesinde Camili (Macaheli) Çevre koruma ve Geliştirme Derneğide çok değerli katkılarda bulundu.

Macaheli Çoksesli Korosu kişilirden oluşuyor.

1. Ahmet KÖS (82)
2. Nevzat ERTÜRK (75)
3. Kazım BALCI (70)
4. İsmail ERTÜRK (64)
5. Hamdi ERTÜRK (56)
6. Muhammet BALCI (56)
7. Cemal KARADENİZ (54)
8. Muhittin GÖKDEMİR (42)

I. ULUSLARARASI ÇOKSESLİ ŞARKILAR SEMPOZYUMU

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin himayelerinde, 2-8 Ekim 2002 tarihleri arasında Tbilisi V. Saracişvili Devlet Konservatuvarı'nda "I. Uluslararası Çoksesli Şarkılar Sempozyumu" yapıldı. Tbilis Devlet Konservatuvarı ve Uluslararası Gürcü Halk Şarkıları Merkezi'nin organize ettiği sempozyuma Gürcüstan dışından sekiz ülkeden 10 grup katıldı. Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Fransa, Hollanda, İngiltere, Japonya, Kanada ve Türkiye'nin katıldığı bu uluslararası etkinliğin organizatörlüğünü, Rustavi Topluluğu'nun da yönetmenliğini yapan Anzor Erkomaişvili yaptı.

Açılışını Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin yaptığı sempozyumda, tamamı yaşlı köylülerden oluşan Macaheli Çoksesli Korosu en büyük ilgiyi gördü.

SEMPOZYUM NEDEN DÜZENLENDİ

UNESCO, 18 Mayıs 2001 tarihinde, çoksesli Gürcü halk şarkılarını "Sözlü bir şaheser, insanlığın erişilmez bir mirası" ilan ederek, geleneksel çoksesli Gürcü müziğinin yaşatılması ve yaygınlaştırılması için tüm dünya

yaya çağrıda bulundu. UNESCO, bu müzik geleneğini tüm dünyaya tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak için uluslararası çapta çalışmalar başlattı.

"I. Uluslararası Çoksesli Şarkılar Sempozyumu" da bu çalışmaların miladını oluşturuyor. 1980'li yıllardan beri Gürcü çoksesli şarkılarıyla ilgili birkaç konferans yapıldı. Ancak uluslararası çapta olanı ilk kez geçtiğimiz günlerde Tbilisi'de gerçekleşti.

SEMPOZYUMA KİMLER KATILDI

UNESCO'nun öncülüğünde gerçekleştirilen sempozyuma Gürcü bilim adamlarının yanı sıra dünyaca ünlü etnomüzisyenler, Gürcüstan'dan ve Gürcüstan dışından Gürcü halk müziği grupları katıldı.

Sempozyuma Gürcüstan dışından sekiz ülkeden 10 grup katıldı. Bunlar sırasıyla şöyle.

1. "BİTİ DOBRE" Topluluğu (Hollanda).
2. "DARBAZİ" Topluluğu (Kanada.
3. "GORANİ" Topluluğu (Avustralya).
4. "İRİNOLA" Topluluğu (Fransa).
5. "KARTULİ" Topluluğu (ABD).
6. "Macaheli" Topluluğu (Türkiye).
7. "MASPİNDZELİ" Topluluğu (İngiltere).
8. "Trio KAVKASİA" (ABD).
9. "Trio MERANİ" (Fransa).
10. "YAMAŞİROGUMİ" Topluluğu (Japonya).

Gürcüstan'ın her yöresinden ve sekiz ülkeden katılan grupların çoksesli gürcü halk şarkılarını icra ettiği sempozyumda, bilim adamları ve etnomüzisyenler de 17 yüzyıllık bu geleneği bilimsel ve müzikal açıdan değerlendirdiler.

ÇOKSESLİ VOKAL MÜZİĞİNİN TÜRKİYE'DE İŞİ NE!

Bilim adamları ve etnomüzisyenler, sempozyuma Türkiye'den katılan Macaheli Çoksesli Korosu'nun üzerinde özellikle durdular. Sempozyum katılımcıları Türkiye'de çoksesli müzik geleneğinin varlığını hayretle karşıladılar. Çoksesli Gürcü halk müziğinin en otantik ve en eski örneklerinin Macaheli Çoksesli Korosunun repertuvarında olmasına şaşıran müzik otoriteleri, Gürcüstan'da bile yok olan bazı geleneksel çoksesli şarkılarının Türkiye'de nasıl yaşatıldığına şaşırdılar. Macaheli Çoksesli Korosunun ortaya çıkarması ve sempozyumda icra etmesi, UNESCO yetkilileri ve etnomüzisyenlerin gözünü Türkiye'ye çevirdi.

ÇOKSESLİ GÜRCÜ ŞARKILARI

Gürcü kültürünün en önemli öğelerinden birini, hatta temelini oluşturuyor çoksesli vokal müziği. Gürcü çoksesli vokal müziği, genellikle modern Batı müziğiyle melodik yapılarındaki benzerlikler nedeniyle karşılaştırılır. Ancak bu müziğin tarihi 4. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Düğünlerde olduğu kadar kilise korolarında da var olan bu müzik Gürcü halk müziğinin şaşırtıcı komplikeliğine rağmen kendisidir. Yukarıda bahsedilen özelliklere sahip olan Macaheli Çoksesli Korosu'nun repertuvarındaki şarkılar da, çiftçilerin tarlalarda söyledikleri çoksesli vokal partisyonları ile çeşitli eğlence-kutlama şarkılarından oluşmaktadır.

ALBÜM YOLDA...

Kulaklarda değişik bir tat bırakacak olan bu otantik şarkıları müzikseverlere ulaştırmak için halk müziği sanatçısı Bayar Şahin ve İberya Özkan aylar önce kolları sıvadı. Hemen köylülerin düğünlerde ve tarlada çalışırken söylediği geleneksel çoksesli Gürcü toplayarak repertuvarı oluşturdu. Bayar Şahin de sahibi olduğu Bayşah Müzik bünyesinde bir

çalışma başlattı. Önce yaşlılardan oluşan bu koroya otantik hava bozulmasın diye kendi köylerinde bir stüdyo ortamı oluşturdu Bayar Şahin. Bu şarkıların Türkiye'deki belki de son icracıları olan diğer adıyla *"Yaşlılar Korosu"nun* kayıtları alınarak albüm hazırlığına başlandı. 2003 Baharında piyasaya çıkacak olan "Macaheli" albümü, alanında Türkiye'de olduğu kadar. Gürcüstan ve tüm dünyada da önemli bir müzikal çalışma olarak arşivlerdeki yerini almaya hazırlanıyor.

Macaheli Çoksesli Halk Korosu Dünyaya Açıldı

Mevlüt ARTVİNLİ

Çoksesli Gürcü halk müziğini UNESCO'nun "İnsanlığın canlı hazinesi dokunulmaz heykeli" olarak ilan etmesinden sonra, Gürcistan Devlet Başkanı Sayın Eduard Şevardnadze'nin himayelerinde, 1-9 Ekim 2002 tarihleri arasında Tbilisi'de I. Uluslararası Geleneksel Çoksesli Halk Şarkıları Sempozyumu ve Konserleri yapıldı.

Sempozyuma ABD, İngiltere, Fransa, Hollanda, Japonya, Avustralya, Kanada, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin yanında, Türkiye'den Kültür Bakanlığı'nın izni ile Macaheli Çoksesli Halk Korosu katıldı.

Macaheli Çoksesli Halk Korosu İberya Özkan'ın titiz ve ilgi dolu çalışmaları ve Bayar Şahin'nin de katılımı sonucu, 300 yıllık bir geleneğin ortaya çıkartılması ile oluştu. Aslında Gürcü köylerinde doğan herkesin düğünlerde, mecilerde ve toplantılarda, baba ve anne, nine ve dedelerinden dinlediği koro şeklindeki türkülerdi dinlenenler. Bunların geleneksel olarak günümüze taşınması ile müzik dünyasında çok az ülkenin sahip olduğu bir müzik kültürü korunmuş oldu. Böyle bir kültüre sahip olduğumuz için kendimizle gurur duymalı ve sahip olduğumuz şeyin kıymetini bilmeli, bu kültürü gelecek nesillere de iletmeliyiz.

Tbilisi'de oniki ülkenin katılımı ile yapılan bu faaliyete, diğer ülkeler Gürcü müziğini öğrenerek, bizim heyetimiz ise kendi anadili olarak katıldı. Heyetimiz başta Gürcüstan devlet başkanı olmak üzere organizasyon komitesi başkanı Sayın Anzor Erkomaşvili, Gürcü halkı ile organizasyona katılan diğer ülkelerin büyük ilgi, beğenilerini ve takdirlerini kazandı. Gürcüstan ve organizasyona katılan bütün ülkelerin televizyon ve radyoları ile yazılı basının büyük ilgisi ile karşılaştı. Heyet belgesel yapılmak üzere tekrar Gürcüstan'a davet edildi. Macaheli'de de belgeselin çekimi yapılacak.

Organizasyon, Türk Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfının Başkanı Sayın Nihat Gökyiğit, Başkan Vekili Sayın İsmet Acar ve kurucu üye Sayın Nurettin Çarmıklı'nın finansörlüğü ve Genel Müdür Mevlüt Artvinli başkanlığında aşağıda isimleri yazılı heyetle yapıldı.

Mevlüt Artvinli, İberya Özkan, Bayar Şahin, Hayrettin Yavuz, Ahmet Kös, Nevzat Ertürk, Kazım Balcı, İsmail Ertürk, Hamdi Ertürk, Muhammet Balcı, Cemal Karagöz, Muhittin Gökdemir, Yüksel Özbaş, Gökçen Utru Demir, Osman Özket, İbrahim Gümüş, Ömer Özçelik.

Gürcüstan'daki bütün televizyon kanalları Macaheli'i Çoksesli Halk Korosunun çekim-

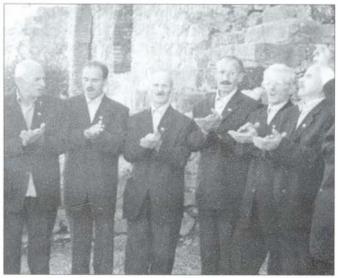

lerini yapmış olup, halen televizyonda gösterilmektedir. Heyet, ayrıca Gürcüstan Kültür Bakanı Yardımcısı, Turizm Departmanı Başkanı Vaja Subladze, Turizm özel sektör temsilcileri, Gürcüstan milli kütüphane müdürü Levan Berdzenişvili, Tbilisi Üniversite rektörü Prof. Guram Çikovani, Doğu Bilimleri Enstitüsü Başkanı Prof. Lia Çlaidze, Türk Dili Bölüm Başkanı Prof. Tsitsana Abuladze ve diğer öğretim üyeleriyle, Başbakan Yardımcıları Tedo İsakadze ve Patrik II. İlia ile önemli görüşmeler ve ziyaretlerde bulundu.

Türk-Gürcü ortak kültür ve mirası olarak anılacak bu faaliyet çok önemli tarihi bir misyonu yerine getirmiş olup iki ülke dostluk ve dayanışmasını çok yüksek seviyelere getirmiştir.

SÖZLÜK

დექსიკონი

(Lazca)	(Megrelce)	(Gürcüce)	(Türkçe)
ლაზური	მეგრული	ქორთული	თურქული
მცხუღი,ცხუღი	სხუღი	მსხალი	armut
მწკირი,მწირი	წყირი	რწყილი	pire
მწკუფი,წკუფი	წკურუმი	წყედიადი, წკვარამი ბნელი	zulmet
მწუთხე,წუთხე	წუთხე	მწუთხე, მარილიანი	tuzlu,tuzu pek çok
მჯარაღე	მწერალი	მწერალი	yazar,edip
მჯარაღობა, ლიტერატურა	ლიტერატურა	მწერლობა, ლიტერატურა	edebiyat
მჯიმა,ჯიმა	ჭვიმა	წვიმა	yağmur
მჯიმს,მჯიფს	ჭვენს	წვიმს	yağmur yağıyor
მჯიფე	ჭიფე	წვრილი	ufak,ince
მჯკეში,ჯკეში, ჯეში	ჯკეში	მწყემსი	çoban
მჯკუდი,ჯკიდი	ჯკიდი	მჯადი	mısır ekmeği
მჯოხა	ჯგახე	მჯვახე	ekşice
მჯგეში,მჯგე	ჯგეში	ძველი	eski
მჯუმს,ჯუფს	იდიარს	ძოვს	otlayor

Bulbulis Yubile - 8

— შემდეგ ვინღა მიულოცავს? — დაეკითხა მოძღვარი ვანოს.

მტაცებელ ფრინველებს ვერ ენდობიან მშვიდობიანი ფრინველები: მიკუნჭულან ზოგი ბარდებში, სხვები ფოთლებით შებურულ ხეებზე სხედან. ესწრაფიან მილოცვას გვრიტი, ქედანი და ხოხობი, მაგრამ შიშისაგან ვერა ბედავენ, თუმც ამჟამად საერთო დადგენილების ძალით არ შეუძლიან ერთმა მეორეს ხელი ახლოს.

მტაცებელ ფრინველთა გუნდში ყორანი აურანტალდა: ეტყობოდა, ეწადა მიელოცა ბულბულისათვის; ერთხელ კიდეც დაიურანტალა ისეთი საზარელი ხმით, რომ უველას ტანში ქრუანტელმა დაუარა. მაგრამ, როგორც ყორანს, ისე სხვებს, არწივი ახვევინებს უკან თავისი სასტიკი ბრძანებით:

— ახოვანნო ფრინველნო, ვაჟკაცნო, სძლიანნო, დაიწიეთ უკან, უკან, ცოტა შორს დადექით. ნება მივსცეთ სუსტ, უძლურ ფრინველთ მიესალმნონ თავიანთ თანამოძმესა! — ბრძანა არწივმა.

მისი ბრძანება იმ წუთსვე ასრულდა!

Tilki ile Taktaka Değirmenci

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde köyün birinde değirmencilik eden bir delikanlı yaşarmış. Yaşamı değirmenin taktakları arasında geçtiğinden onu herkes Taktak Değirmenci diye tanırmış.

Taktak değirmencinin değirmeni önünde bir kök üzüm asması varmış. Özenle her gün bu asmayı sular, budar, çevresini temiz tutmaya çalışırmış. Gün gelmiş, mevsim durmuş Taktak Değirmencinin asması üç salkım üzüm vermiş. Üzüm ama ne üzüm bir görmeliymişiz. Altın sarısı taneli, kristal gibi saydam... Taktak Değirmenci salkımlara bakar bakar övünç duyarmış... İyi bir iş becerdiğine inanır, sevinirmiş. Bir gün bizim değirmenci şarap küplerini temizlemeye koyulmuş. Bu üç salkım üzümle küp küp şarap yapmak niyetindeymiş. Ama gelin görün ki, bir aksilik çıkmış. Tilkinin biri değirmenin önünden uğrayıp Taktak'ı selamlamış. Ardından da:

-Değirmenci kardeş, demiş yalvaran sesiyle. Ağzım kurudu. Şu salkımlardan birini koparıp vermez misin bana? İyiliğin karşılıksız kalmaz, bir yararım dokunur sana elbet, demiş. Değirmenci şaşırmış bu istek karşısında. Tüm hayalleri altüst olmuş.

-Sen ne diyorsun Tilki kardeş, delirdin mi, demiş. Tüm ümidim bu üç salkımda benim. Şarap küpleri hazırlıyorum günlerdir görmüyor musun? Sana birini koparırsam geride ne kalır ki!

-Bir salkımdan ne çıkar. Geriye kalan iki salkım dünyanın işini görür demiş Tilki. Israrları sürdürmüş. Değirmenci dayanamamış, sonunda koparmış salkımın birini, uzatmış tilkiye. Tilki salkımı bir solukta mideye indirivermiş. Utanmamış, arlanmamış yine dayanmış Taktak Değirmenci'nin kapısına.

-Değirmenci kardeş, demiş, bir salkım üzüm ağzımın kıyısını bile sulamadı. Şu ikinci salkımı da versen sevinirim. Unutmam iyiliğini. Elbet bir yararım dokunur sana.

-Aman Tilki kardeş, sen iyice aklını yitirmişsin. Sana ikinci salkımı nasıl veririm. Yazık değil mi sonra emeklerime, diyecek olmuş. Ama Tilki'ye laf anlatamamış bir türlü. Sonunda koparıvermiş ikinci salkımı da, uzatmış Tilkiye. Tilki bir kıyıda iştahla indirivermiş mideye ikinci salkımı da.

Dönmüş yine değirmenciye:

-Oldu olacak, şu üçüncü salkım da ver bana, artık senin içine yaramaz. Kaderini değiştirecek bir iyilik edeyim sana, oldu mu, demiş.

-Al şu üçüncü salkımı da açgözlü yaratık. Bakalım nasıl iyilik edeceksin bana, görelim, demiş Taktak Değirmenci. Vermiş üçüncüyü de. Tilki üçüncü salkımı da indirmiş bir solukta mideye. Ağzını, burnunu yaladıktan sonra geçmiş değirmencinin karşısına, şöyle demiş.

-Filan ülkenin kralının güneş yüzü görmedik, güzeller güzeli bir kızı var. Şimdi oraya gidiyorum, bu prensesi senin için isteyeceğim. Hem ikbal, hem zenginlik hem ün kazandıracağım sana. Hiç gülesi yokmuş yoksul Taktak Değirmencinin, ama gülmüş bu söze. Komik bulmuş çünkü.

-Ihh akıllı Tilki, hiç kralın kızı bana varır mı? Varsa bile kral babası benim gibi baldırı çıplağa kızını verir mi, demiş.

-Sen karışsama orasına. İşin sonuna bak sen. Ben ne dersem onu yap yeter demiş Tilki. Doğruca filanca ülkenin kralının sarayına yollanmış. Üç ay mı desem, üç hafta mı bir yol gitmiş. Varmış sonucunda saraya. Çıkmış kralın huzuruna, saygılar sunmuş krala. Söze girmiş hemen.

-Saygıdeğer kralım, filan kentte yaşayan ünlü Üçsalkımdazelerin oğlu için prenses kızını istemeye geldim. Ne buyurursunuz acaba, demiş. Kral şöyle bir yerinden kıpırdamış, başını kaşımış, yanını yöresini tetkik etmiş. Ağır ağır girmiş söze:

-Hım, üç koşulum olacak Üçsalkımzadelere. Yerine getirirlerse kızımı veririm, yoksa veremem demiş.

-Buyurun saygıdeğer kralımız. Üçsalkımzadelerin başaramayacakları koşul yok. Siz yeter ki emredin, demiş Tilki.

-Damadım olacak delikanlı, demiş kral. Kendi evi ile benim sarayım arasındaki yolu çeşit çeşitli çiçek desenleriyle bezenmiş halılarla döşemeli. Tamam mı?,

-Ohho, demiş Tilki, onu yapmaya ne var. Daha çetinini söyleseydiniz keşke.

Doğrucak Taktak Değirmenci'ye koşmuş Tilki. Kralın koşulunu anlatmış.

-Ah, Mahvolduk, ben nasıl beceririm kralın isteğini? Niçin bunu kabul ettin, deli misin sen, demiş Tilkiye Taktak.

-Zırlama hele pısırık adam. Cesur ol biraz. Şuradan bana bir boş çuval ver, bak ne yapacağım ben, demiş Tilki. Koşmuş sağa, sola. Eline ne geçirmişse tıkamış çuvalın içine. Eski çorap parçaları, çuval yırtıkları, kilim ar-

tıkları, ne bulmuşsa...Götürmüş değirmenciye uzatmış çuvalı. Şöyle demiş.

-Şu çuvalı götüreceksin saraym önüne. İçindekileri birer birer çıkarıp başının üzerinden arkaya ata ata yürüyeceksin. Taa ki, senin şu külüstür değermenine gelene değin. Kesinlikle arkana bakmayacaksın. Değirmenci Tilkinin dediğini aynen yapmış. Değirmenin önüne ulaşıp ardına baktığında ne görse iyi! Yollar çeşit çeşitli renklerle, desenlerle bezeli halılarla döşeli değil mi? Sevinmiş. Hem sevinmiş, hem şaşırmış bu işe. Tilki de beğenmiş olanı. Ertesi gün olmuş, doğruca kralın huzuruna çıkmış. Gururla konuşmuş.

-Saygıdeğer kralımız, bir zahmet balkondan dışarıya bakar mısınız? Sizin damadınız olacak koca Üçsalkımzadelerin oğlu ne iş becerdi, demiş. Kral bakmış balkondan, ki ne görsün? Yollar allı, güllü halılarla döşelidegil mi! İnanmak istememiş önce. Bu kez tek gözlü dürbünüyle bakmış yollara. Uzaklara, daha daha uzaklara bakmış. Her yer halı döşeliymiş.. Pek beğenmiş bunu kral..

-İyi, demiş, beğendim. Şimdi bu halılarla döşeli yolun iki yanına meyve ağaçları dikip yeşertsin, meyve verdirsin. Hem de bir kısmı yeni çiçek açarken, diğer kısmı meyve yüklü olmalı. Üçüncü kısmı da olgunlaşıp yerlere dökülmeli. Bakalım bunu becerebilecek mi damadım olacak delikanlı?

-Hıh, demiş Tilki, zor bir şey buyuracaksınız sanmıştım. Bizim oğlan için bu iş ekmek yemekten daha kolay.

-Çıkmış saraydan, doğruca yürümüş Taktak Değirmencinin yanına Tilki. Krallık ikinci koşulunu da anlatmış ona

-Ah, yandık, demiş zavallı Taktak, ben bunu nasıl becerebilirim. Tilki öfkelenmiş.

-Sus, kafa ütüleme demiş sertçe. Getir şuradan boş bir çuval. Göstereyim yapacağım işi. Almış çuvalı Tilki, dalmış bahçelerin arasına. O ağaçtan, bu ağaçtan birer ikişer dal koparmış, doldurmuş çuvalın içine. Getirmiş, vurmuş çuvalı değirmencinin sırtına.

-Al şunu demiş, git sarayın kapısına. Hiç arkana bakmadan yolun iki yanına sokuştur bu çubukları. Sokuştura sokuştura gel viran değirmenine değin. Gerisini sonra götürürüz, demiş. Tilkinin dediği gibi yapmış değirmenci. Sonunda bir de bakmış ki geriye, ne görsün? Saraya giden yolun iki yanı meyve ağaçlarıyla dolu. Bazısı yeni çiçeğe durmuş, bazılarında meyveler kızarmakta, bazısı da de bal bal olmuş yere dökülüyormuş. Yüzü gülmüş yoksulun bu manzara karşısında. Şaşırmış. Şaşırmış ve sevinmiş.

Ertesi sabah olmuş, doğruca kralın huzuruna çıkmış bizim Tilki gururla.

-Pek saygıdeğer kralımız, şu dürbününüzle lütfen dışarıya bakar mısınız? Ne işler becerdi sizin damadınız olacak babayiğit. Bir görün, demiş. Bakmış dürbünüyle dışarıya kral, beğenmiş meyve yüklü ağaçları. Beğenmiş ve hayret etmiş bu başarıya. Bir diyecek bulamamış tabii. Gelmiş sıra üçüncü koşula.

-Sonuncu koşulumu da söylüyorum. Başarsın bunu oğlunuz, alsın sevgili prenses kızımı, demiş..

-Buyurun kralımız, buyurun. Çekinmeyin, demiş Tilki ile kendine güvenerek.

-Hım, demiş yine kral, sakalını kaşıyarak, yanım yöresini tetkik ederek. Damadım olacak delikanlı filan yerdeki boş alanda bağ yetiştirsin. Ben şarabı pek severim de. Ama bir günde olacak bu. İyi mi demiş kral.

-Olur, demiş Tilki, bundan kolay ne var. Hemen.

Koşmuş değirmencinin yanına. Anlatmış kralın koşulunu.

-Ah, öldük vallahi, demiş değirmenci. Bunun üstesinden gelinir mi. Nasıl beceririm bunu ben? Tilki yine öfkelenmiş bu söze. Yapışmış bileğine değirmenci dostunun, çekmiş götürmüş kırlara doğru. Kralın gösterdiği yerlere. Bir çuval bağ çubuğu göttürmüşler yanlarına. Çubukları oraya, buraya sokuşturmuşlar. Çevresini de çitle çevirmişler. Tahtadan bir bekçi dikip eline çomak tüfek tutuşturmuşlar. Sonra da Tanrıya el açıp dua etmişler, "Tanrım bizi mahçup etme" diye. Aaa, bir de bakmışlar ki, önlerinde zümrüt gibi bir bağ durmuyor mu? Pek sevinmişler buna. Üstelik sahici bir bekçi, elinde sahici bir tüfekle bekliyormuş bağı.

-Saygıdeğer kralımız, demiş Tilki Üçsalkımzadelerin marifetli oğlu, olmayanı oldurdu. Susuz çölü bağlık bahçeliğe çevirdi. Artık prenses kızımızı ona alabilir miyiz?

-Görelim bakalım, demiş kral. Susuz çöllerde nasıl olmuş da bağ yeşermiş bir gecede. Gitmiş, bakmış, görmüş, hayret etmiş, beğenmiş..

-İyi, demiş kral beğendim. Düğün başlasın, eğlenceler tertip edilsin. Prenses kızımı haketti Üçsalkımzadelerin oğlu, demiş.

Tilki bu haberi koşturmuş Taktak'a müjdelemiş. Ama gelin görün ki, sevineceği yerde üzülmüş Taktak Değirmenci bunu.. Sızlanmış yine

-Ben nasıl ederim bunu. Prensesi nereye korum. Evim yok, barkım yok. Başıma dertler açtın Tilki kardeş, dertler açtın. diye sızlanmış kahırlı kahırlı.

-Dur hele, demiş Tilki, hemen kestirip atma. Her şeyin çaresi bulunur. Yeter ki cesaret yitirilmesin. İş gözünde büyümesin.

Hemen ev ev dolaşıp komşuları düğüne

davet etmiş. Topluca saraya doğru yola çıkmışlar Saraya yaklaştıklarında bir çuval eski çulu çaputu oradan akan nehre dökerek başlamış Tilki avazı çıktığınca bağırmaya.

Yetişin a dostlar, yetişin, damadın tüm eşyalarını, giysilerini suya kaptırdık. Kurtarın onları. Damadımız çırılçıplak kaldı, demiş. Bu haberi krala ulaştırmışlar... Kral tınmamış bile. Emretmiş:

-Getirin damadını saraya. En güzelinden elbiseler diktirin kendisine. Hem de alltın simli olsun, demiş. Öyle de yapmış saray halkı Tilki Taktak Değirmenciye usulca sokulup tembihlemiş.

-Sakın ha sakın, üstündeki elbiselerin çekiciliğine kapılıp görgüsüzlük etme. İkide bir üstüne başına bakma, dikkat et, gururlu olmaya çalış, demiş. Demiş ama bizim yoksul değirmenci dayanamamış altın simli giysilerin güzelliğine. İkide bir üstüne başına şaşkın şaşkın bakınıyormuş... Bu durum saray adamlarının gözünden kaçmamış. Merak ve kuşku ile tilkiye sormuşlar.

-Bay Tilki, şu bizim damat niçin ikide bir üstüne başına şaşkın şaşkın bakınıyor, söyler misin, demişler Tilki bu hiç kılfın altında kalır mı? Yapıştırmış yanıtı.

-Ahh, sormayın. Suya kaptırdığımız elbiselerini görmeliydiniz, demiş. Bu elbiseler onların yanında birer çaput gibi kaldı. Onun için bir hoş oldu. Yadırgadı, onun için bakınıyor demiş.

Saray halkı inanmış bu sözlere. Damadı beğenmişler. Kırk gün kırk gece eğlenceler yapılmış, yenilmiş içilmiş. Sonunda prenses, süslü arabaya bindirilerek yola çıkarılmış.

Şimdi ne yapsınmış Tilki. Prensesi sokacak ev yok, bark yokmuş. Hemen bir akıl düşünmüş. Yollarının üzerinde bir dev ailesi yaşarmış. Evleri saray gibiymiş. Tıpkı kralın sarayı gibi. Hemen koşmuş devlerin avlusuna. Avazı çıktığı kadar bağırmış.

-Hey, dev kardeşler, canınızı kurtarın. Kralın askerleri geliyor, kökünüzü kazıyacaklar. Hepinizi kurşuna dizecekler, demiş. Devler bakmış ki uzakta bir sürü atlı, yayan insan geliyor, eyvah, yandık demişler. Her şeylerini bırakıp canlarını kurtarmak için dağlara doğru kaçışmışlar. Tilki arkalarından seslenmiş.

-Gelin gelin beni izleyin. Sizi gizleyecek yer biliyorum. Orada sizi kralın askerleri bulamaz. Kurtulursunuz, demiş. Devleri kocaman ot yığınlarının içine sokmuş. Onlara şöyle demiş.

-Ben kralın askerlerini gözetlerim. Tehlike yaklaşırsa size, Derine, daha derine' derim. Siz ona göre iyice derine dalarsınız otların. Devler ot yığınına girince de kibriti çakıvermiş otlara Tilki. Bir yandan da, derine, daha daha derine diye bağırıyormuş. Daha derinlere gizlenen zavallı devlerin dumandan nefesleri kesilmiş, boğulup gitmişler. Üstelik de ateşte cayır cayır yanıp kül olmuşlar.

Tilki gelin alayının önüne çıkmış. O değilmiş gibi, buyur etmiş devlerin sarayına konukları. Sanki Taktak Değirenci'nin eviymiş gibi. Taktak Değirmenci bundan birşey anlayamamış. Bön bön bakmaya başlamış evin içinde etrafına. Öyle de meraklı gözlerle bakınırmış ki, kralın adamlarının gözüden kaçmamış bu. Sormuşlar Tilkiye.

-Bay Tilki, damadımız niçin çevreye tuhaf tuhaf bakınıp duruyor, bize söyler misin, demişler. Tilki bu, buna yanıt vermekte hiç güçlük çeker mi! Yapıştırmış yanıtı:

-Siz daha Üçsalkımzadelerin oğlunu gereği kadar tanımıyorsunuz. Sarayın şu duvarındaki incileri, yakutları görüyor musunuz? İşte onlardan biri eksik. Farkına vardı da merak etti. Acaba kim yürüttü diye bakınıyor. demiş. Ardından da eklemiş.

-Acaba başka noksan var mı, diye çevreyi gözden geçiriyor, demiş. İnanmışlar saray halkı buna. Pek beğenmişler damadın sarayını, her şeyini.

Düğün sırasında tilki, şarabı biraz fazla kaçırmış. Keyifsizleşmiş. Bunu Taktak değirmenciye haber vermişler. O da boş bulunmuş, ya da düşüncesizlik edip:

Götürün onu, arka bahçeye atın. Gebersin de leşini gömün..." demiş. Vay sen misin bunu diyen Taktak oğlan.. Fırlamış tilki ayağa... Bağırmış..

-Artık işin bitti, ikbale eriştin, bana ihtiyacın kalmadı da böyle pervasızca konuşuyorsun. Ama deyiveririm konuklara senin kim olduğunu. Deyiveririm herşeyini bir bir de, bak o zaman neler olur? demiş öfkeyle. Taktak değirmenci tilkinin herşeyi dosdoğru anlatmasından korkmuş. Pek endişelenmiş de sokulmuş tilki dostuna yavaşça:

-Keşke ağzından birşey kaçırma, seni hayatının sonuna değin gözüm gibi koruyup seveceğim, hastalandığında seni yün yataklarda, ipekli yorganlarda yatırıp rahat ettireceğim, diye yalvarmış. Tilkinin öfkesi geçmiş, ama uzun yaşamamış zavallı. Bir sabah gözlerini yumuvermiş dünyaya. O inmiş kara topraklara, Taktak değirmenci ermiş muradına. Ömrünün sonuna değin mutlu ve varlıklı hayat sürmüş Taktak değirmenci. Tilki dostunu hiç unutmamış. Anmış onu sık sık. İyiliğini söylermiş.

Çeviren: Hayri Hayrioğlu (MALAKMADZE)

HABERLER

TÜRK-GÜRCÜ EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI GENEL KURULU TOPLANDI

Acarkent Coliseum-Beykoz'da kalabalık bir katılım ile gerçekleşen toplantıda yönetim denetim ve disiplin kurulu üyelerinden sadece İsmail Hakkı Yılmaz yerine Ali İhsan AKISKALIOĞLU seçildi ve diğer üyeler yerlerini muhafaza ettiler.

Genel kurul toplantısı bitiminde Gürcü piyanist Nestan Sopdze piyano resitali verirken, Bayar Şahin ve orkestrası tarafından Gürcüce şarkılar söylendi. Ayrıca Azerbaycan'lı Zümrüt hanım tarafından çalınan piyano eşliğinde Nino ve Marlen Adamadze çifti tarafından Gürcüce şarkılar seslendirildi.

SANDRO MENAĞARAŞVİLİ ARANIYOR

Sandro Menağaraşvili 1943'te Türkiye'ye geldi. İstanbul'da bir domuz çiftliği sahibiydi. Orada sucuk ve et çeşitleri üretirdi. Daha sonra fabrikanın bir kısmı Bibineşvili tarafından satın alındı (kendisi 1918'de Gürcüstan Parlamentosu'nun ve Sosyalist-Demokratik Partisi'nin üyesiydi. İstanbul'da beş oğlu vardı). Sandro Menağaraşvili büyük servete sahipti. Büyük Britanya Elçiliği önündeki evi satın almayı düşünüyordu. Daha sonra bütün bu servetin izleri kayboldu. Arşive de ulaşılamadı. Bazı belgelerin İstanbul'daki Gürcü Katolik Kilisesinde bulunduğu yönde ihtimaller var (çiftlik de bu kiliseye yakın bir yerde bulunurmuş). Kilise, İstanbul'un lüks semtlerinden biri olan Feriköy'dedir. Şimdilik kiliseye İstanbul'lu işadamı Simon Zazadze bakıyor (Gürcüstan'ın fahri vatandaşı).

Sandro Meneğarişvili 20 Aralık 1959'da vefat etti. Mezarı İstanbul'dadır. (Mezar taşında Sandro Menağaoğlu yazıyor). Bazı ihtimallere göre kendisi trafik kazasına kurban gitti. Bu kazanın Terenti Kipiani (Sandro Meneğaraşvili'nin akrabası) tarafından organize edildiği şüphesi yüksek.

GÖLCÜK GÜRCÜ GECESİ YAPILDI

Gölcük Kafkas Kültür ve Dayanışma Derneği'nin düzenlediği Gürcü Folklor gecesi 17 Ekim 2002'de Gölcük Belediye Kongre Salonu'nda kutlandı. Gerek Gölcük ve gerekse Gölcük dışından katılan kalabalık bir topluluğun bulunduğu gecede Gürcü müziği

eşliğinde Gürcüce türküler söylendi ve Gürcü halk oyunları oynandı. Geceye asker, bürokrat ve politik çevrelerden de yoğun ilgi vardı.

HOPA DERGİSİ 19. VE 20. SAYILARI YAYINLANDI

Hopa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yayınlanan Hopa Dergisi'nin Mayıs-Haziran, Temmuz-Ağustos 2002 sayıları yayınlandı. Herbir sayısında güzel haber ve yorumların bulunduğu dergide bu sayılarda ise dikkatimizi çeken konular şöyle:

-Borçka Barajları
-Batumi Uluslararası Ekonomi Sempozyumu
-Şavşat Turizmde Nereye
-Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Fuarı
-Pınarlı Köyü 6. Karakucak Güreşleri yapıldı.
-Macaheli Festivali
-Tırcıların Eylemi Sona erdi.
-Hopa Kültür, Sanat ve Deniz Festivali Başlıyor.
-Artvin'den Haberler
-22. Artvin Kafkas, Kültür Turizm ve Sanat festivalleri
-Hopa'nın Gururu Ciner
-Yusufeli Şenliği

Dergi İsteme Adresi:
Hopa İş Merkezi, Kat:3 Hopa-ARTVİN
Tel: (0466) 351 42 17 - 351 64 17
Fax: (0466) 351 68 87

SARP KAFKAS HABER GAZETESİ, 166. SAYISI ÇIKTI

Hopa'da yayınlanan Sarp Kafkas Gazetesi'nin bu son sayısında yine ilginç yazılar dikkat çekiyor.

-Artvin'de festival coşkusu
-Borçka'da hasar büyük
-Acar'dan Artvin'e öğrenci yurdu
-Hopa festivali Hopalıları coşturdu
-Kafkasya'da müzik şöleni
-Artvin Turizmi masaya yatırıldı

Gazete için irtibat tel no: 0466-351 20 21
0542-681 25 66 0535-386 40 29

ARTVİN TARİHİ KİTABININ 2. BASKISI YAPILDI

Önceki sayılarda duyurusunu yaptığımız Halit Özdemir tarafından yazılan Artvin Tarihi kitabının 2. baskısı yayınlandı.

Türkiye'nin resmi tezine uygun olarak yazılan ve Fahrettin Kırzioğlu'nun görüşlerini yansıtan kitap yine de okunmaya değer bir yapıttır. Kitapta nüfusun büyük kısmı Gürcü olan ve Gürcüce konuşan Artvin'de Gürcü varlığı sanki hiç yokmuş gibi tezler ileri sürülmüştür. Ortaçağ'da 300 yıl Gürcüstan'ın başkentliğini yapan Ardanuç ilçesinde ise sanki tarihin bu sayfası yok sayılmıştır. Ayrıca, Bagratlıları Türk soyundan sayma gibi yanlışlıklar da yer almaktadır kitapta.

Kitabın edinme adresi:
Halit Özdemir
Hükümet C'ad. No. 29 Ardanuç-ARTVİN
Tel: 0466-611 21 01 - 0535-830 25 67

HİDİ-KÖPRÜ DERGİSİNİN 2. SAYISI YAYINLANDI

Tbilisi'de Gürcüce-Türkçe olarak basılan Hidi- Köprü dergisinin ikinci sayısı yayınlandı. Dergide ilgi çeken yazılar arasında:

-Trabzon'da üçlü zirve
-Gürcü Birliğin öncüleri: Sulhan ●rbeliani
-Gürcüstan'ın Uzay Yolculuğu
-Büyük İpek Yolu
-20. Asrın 90. yıllarında Gürcüstan-Türkiye Tiyatro ilişkileri
-Gürcü Türkoloji'sinin kurucusu
-Sohumi'de Gemi İnşası hakkında bir Türk Belgesi

Dergi İsteme Adresi:
M. K●STAVAS 14,
380009 Tbilisi-GÜRCÜSTAN
Tel: 00 995-32-997301 - 920906

E. ŞEVARDNADZE TÜRKİYE-GÜRCÜSTAN DOSTLUK VE DAYANIŞMA VAKFI GENEL KURULU YAPILDI

Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı Genel Kurulunun 20 Ekim. 2002'de yapılan kongresinde yeni Yönetim Kurulu aşağıdaki şekilde gerçekleşti.

Başkanlığa - E. Korg. Alaaddin GÜVEN
2. Başkanlığa - Av. Ertuğrul KAZANCI
Gn. Müdürlüğe - E. Alb. Mevlüt ARTVİNLİ
Muhasipliğe - Kadir ALBAYRAK
Yurt Dışı Temsilciliğe - Kenan YILDIRIM
Yönetim Kurulu Üyeliklerine-M. Kemal ARICI
Sinan ATUNSOY, Ayhan ARSLAN, Rafet TUNA

seçildiler. Genel Kurulda: "Türkiye Cumhuriyeti sınırlarındaki tek dost ülkenin Gürcüstan olduğu belirtilerek iki kardeş ülke arasındaki dostluk ve dayanışmanın yararları" dile getirildi. Konuk olarak bulunan Gürcüstan büyükelçisi Tariel LEBANİDZE de bir konuşma yaparak: "ilişkilerin mükemmel şekilde sürdüğünü" ifade etti.

Vakıf eski Başkanı Refaiddin Şahin Vakıf Onursal Başkanlığına getirildi. Gürcüstan Büyükelçisi Tariel LEBANİDZE Sn. Refaiddin Şahin'e Gürcüstan Fahri Vatandaşlık beratını sundu.

BASINDAN

NEW YORK'TA ETNİK GRUPLARA HİTAP EDEN 270 GAZETE VE DERGİ YAYINLANIYOR

ABD'de, dünyanın dört bir yanından gelen insanların yaşadığı New York'ta, değişik etnik gruplara hitap eden 270 gazete ve derginin yayınlandığı saptandı. Bağımsız Basın Derneği (IPA) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, kentte 60 etnik grup için 42 değişik dilde gazete ve dergi basılıyor. Bunların yaklaşık yarısının ingilizce'den başka bir dilde basıldığı, yüzde 14'ünde ise birden fazla dil kullandığı dikkati çekiyor. IPA Başkanı Abby Scher, "New York'ta her zaman etnik basın bulunduğunu, ancak son yıllarda bunun çap ve yapı olarak genişlediğini" söylüyor.

Dergi ve gazetelerin büyük bölmünün Zenciler, Rumlar, İsrailler, İtalyanlar, Ruslar ve Sırplar'a yönelik olduğu. Çinliler için 6, Koreliler için 5, İspanyollar için 4, Polonyalılar için ise 3 gazete ve dergi yayınlandığı belirtiliyor. Geçen yıl yapılan benzeri bir araştırma, kentte 198 etnik yayın organı bulunduğunu ortaya koymuştu. Sayının 10 yıl

içinde 3 kat arttığı bildiriliyor. Etnik yayınlar genelde 15-20 bin adet basılıyor.

New York'ta 8 milyon insan yaşıyor. Bunların 2.8 milyonunun, diğer bir deyişle kent nüfusunun yüzde 36'sının yabancı olduğu biliniyor. Üstelik yabancıların yüzde 44'ü New York'a son 10 yıl içinde gelmişler.

Dünya Gazetesi 13.08.2002

TOBB, SARP SINIR KAPISINA DA TALİP

Bir süre önce özelleştirilen İpsala Sınır Kapısı'nı yap-işlet-devret modeliyle alan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Karadeniz ve Doğu Anadolu'daki ticaretin canlanması için büyük önem taşıdığına inandığı Sarp Sınır Kapısı'na da talip olacak.

Dünya Gazetesi 09.08.2002

BAKÜ-TBİLİSİ-CEYHAN BORU HATTI PROJESİ TEMELİ ATILDI

Dünyanın sayılı ve bölgenin en büyük projesi olan Bakü-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Petrol boru hattında ilk harç 18 Eylül 2002'de konuldu. Bakü'den 1,5 saat uzaklıktaki Sançagal terminalinde üç cumhurbaşkanı (Sezer, Sevardnadze ve Aliyev) temel atma töreninde bulunarak projenin ilk harcını koyduar. Son on yıldır Rusya'nın büyük engellemeler çıkardığı proje üç ülkenin kararlı tutumları sonucu gerçekleşme aşamasına girmiş oldu. Bütün dünya bu projeyi kutlarken Rusya sessiz kalarak projeye karşı olduğunu vurguladı. Konu ile ilgili Türk basınından yapılan bazı alıntılar şöyle:

-Bakü-Ceyhan'a Sanal Koruma Milliyet, 31.07.2002

-Bakü-Ceyhan şirketleşti Radikal 02.08.2002

Cumhuriyet-Zaman 02.02.2002

Boru Hattı Doğaya zarar verecek Evrensel-02.08.2002

-Bakü-Ceyhan'da ÇED raporun ay sonu tamam Finansal Forum, 06.08.2002

-BP: Bakü-Ceyhan Eylül'de Başlıyor. Evrensel Forum 22.08.2002

-Bakü-Tbilisi-Ceyhan hayali gerçekleşiyor, Cumhuriyet 10.09.2002

-Bakü-Ceyhan'ın temeli atılıyor Finansal Forun 10.09.2002

-Bakü-Ceyhan'da Tarihi gün Dünya 18.09.2002

-Bakü-Ceyhan doğuyor Finansal Forum 18.09.2002

-Boru Hattı İstikrar Getirecek Cumhuriyet 18.09.2002

-Boru Hattının Temeli Atılıyor Evrensel 18.09.2002

-21. Yüzyılın İpek Yolu Cumhuriyet 19.09.2002

-Üç Cumhurbaşkanı Bakü Ceyhan Petrol Hattında Yeri kazdılar. TD News 19.09.2002

-Rüya Gerçek Oldu Hurriyet 19.08.2002

-Asrın Projesii Temellendi Milliyet. 19.08.2002

-Bakü-Ceyhan'da Tarihi adun Dünya 19.09.2002

-Kazak Petrolu de Ceyhan'a Cumhuriyet 20.09.2002

-Rusya Dışişleri Bakanı İgor Tranov: "Bakü-Ceyhan Bize karşı komplo" Hürriyet 20.09.2002

-Şevardnadze: BTC, Gürcüstan'ın mıdli gelenni %10 yükseltecek. TD News 25.09.2002

-Rusya'dan BTC'ye Tepki: Rusya Dışişleri Bakanı, Bakü-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Boru hattının ülkesinin çıkarına olmadığını ve Rusya'nın tarihsel olarak meşru çıkarlarının olduğu bölgelerden çıkarılma girişimlerini kabul edemeyeceğini söyledi. Finansal Forum 20.09.2002

-Rusların akılları Gürcüstan'da kaldı. Ruslar Hazar petrolüne açılan bu stratejik noktayı kontrol altına almayı amaçlıyor. The Wall Stret Journal 28.09.2002

RUSYA GÜRCÜSTAN'I TEHDİT EDİYOR

Gürcüstan'ın Pankisi Vadisinde Çeçen Milislerinin bulunduğunu gerekçe göstererek Gürcüstan'ın Pankisi bölgesini defalarca bombalayan Rusya, bu kez açık açık Gürcüstan'a operasyonlar düzenleyeceğini belirterek dünya barışını tehlikeye sokuyor. Gürcüstan'ın Abhazya ve Samaçablo bölgesindeki ayrımcıları kışkırtarak ve sonra onlara yardım ve elebaşlık yaparak bu bölgeleri sorunlu bölgeler haline getiren Rusya, şimdi de Pankisi bölgesini aynı konuma sokmak istemektedir. Rusya'nın Gürcüstan'da en büyük sorunu, Ermenistan gibi Rusya'nın uydu devleti oluşunu kabul etmeyip batı ve Türkiye ile yakınlaşması gösterilebilir. Ayrıca BTC boru hattının, Rusya'nın bütün karşı çıkmalarına karşı, Gürcüstan'dan geçmesi ve temelinin atılması, Rusya'nın artık açıkça tehditler savurmasına neden olmuştur. Bu konu ile ilgili son iki ayın gazete haber başlıkları aşağıdadır.

-Gürcü Toprakları Yine Bombalandı Cumhuriyet 31.07.2002

-Gürcüstan Toprak Bütünlüğü İhlalleleri için ABD uyardı Turkish Daily News 02.08.2002

-Putin, Gürcüstan'dan Çeçen Militanları Teslim Etmesini İstedi TDNews 06.08.2002

-Türkiye, Gürcüstan-Rusya anlaşmazlığına karışmakta isteksiz Turkish Daily News 07.08.2002

-Gürcüstan, Putin'le Çeçen Sorunu için uğraşıyor Turkish Daily News 08.08.2002

-Türkiye-Gürcüstan'ın Toprak Bütünlüğüne sayıgıyla çağırdı TD News, 08.08.2002

-Moskova, Irak'a Karşılık Gürcüstan Pazarlığı peşinde Zaman, 18.08.2002

-Tbilisi, Rusya'ya Sert Yanıt verdi. Evrensel 22.08.2002

-Pankisi, İpleri iyice gerdi Radikal 24.08.2002

-Gürcü Meclisi Moskova'ya kafa tuttu. Evrensel 24.08.2002

-Tbilisi, Pankisi'de Harekete Geçti Cumhuriyet 25.08.2002

-Gürcüstan'da Rus Karşıtı Gösteri Evrensel 26.08.2002

-Gürcüstan Kuvvetleri Pankisi Vadisinde hiçbir kanıt bulunamadı. TD News 27.08.2002

-Gürcü-Rus Krizine ABD Müdahalesi Evrensel 28.08.2002

-Gürcüstan: Rusya, Panki'yi vurdu. Cumhuriyet 28.08.2002

-Putin'den Gürcüstan için "vur" emri. Posta 13.09.2002

-Putin: Pankisi Vadisine Operasyon Yaparız. Cumhuriyet 13.09.2002

-Pankisi Ültimatomu Radikal 13.09.2002

-Putin'in kozu Pankisi Radikal 14.09.2002

-Milli Eğitim Bakanı Necdet Tekin: "Gürcüstan'ın bütünlüğü önemli" Yeni Çağ 14.09.2002

-Amerika, Tbilisi için devreye girdi Zaman, 14.09.2002

-Şevardnadze, Rusya'nın Suçlamalarını asılsız buluyor. Finansal Forum 18.09.2002

-Gürcüstan, Vadi'ye kuvvetlerini göndermeye hazır. TD News 19.08.2002

-Moskova Heroin Vurabilir Radikal 20.09.2002

-Rusya'nın Çeçen Oyunu Yeni Şafak 21.09.2002

-Rusya, ABD ile Gürcüstan Pazarlığı Peşinde Dünya 21.09.2002

-Kafkasya'da Yüksek Gerilim Radikal 21.09.2002

-Gürcüstan'dan Rusya'ya suçlama Evrensel 21.09.2002

-Gürcüstan Rüşveti Masada Cumhuriyet, 21.09.2002

-Rusya Pazarlık Peşinde Yeni Mesaj 21.09.2002 Zaman, 21.09.2002

-Rusya, ABD'yi Taklit Ediyor Özgür Gündem 21.09.2002

-Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze, Rusya'nın, sınırsız askeri gözlemcileri Pankisi Vadisine göndermesini önerdi. Çeşitli Gazeteler 23.09.2002

-Rusya, Gürcüstan'a saldırmak için ABD'den izin istiyor. Vakit, 21.09.2002

-Gürcüstan, Rusya sınırında hava kontrolüne başladı. TD News 30.08.2002

-Gürcüstan, Pankisi Vadisi operasyonunu bitttiğini söyledi. TD News 01.10.2002

TBİLİSİ CAZ ORKESTRASI MERSİN'DE

Mersin 1. Uluslararası, Müzik Festivaline katılan Tbilisi Jaz Orkestrası büyük alkış aldı. 10 Ekim 2002'de Hilton Convention Center'da verilen konserde mülki, askeri, üniversite camiasından üst düzey katılımcıların yanında halktan da aşırı talep gelmesi sonucu biletler günlerce önce tükendi.

Milliyet 22.08.2002

NATO TBİLİSİ'DE TEMSİLCİLİK AÇIYOR

TBİLİSİ (AA)- NATO'nun Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te temsilcilik açacağı bildirildi. Brüksel'de bulunan Gürcü milletvekili Georgi Baramidze'ye göre, eylülde açılması planlanan temsilcilik, NATO'nun Güney Kafkasya bölgesindeki tek temsilciliği olacak.

Cumhuriyet, 26.07.2002

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER: Abhazlara Yasal Olarak Bağımsızlık Elde Edemeyeceklerini Bildirdi.

Birleşmiş Milletler Genel Konseyi Gürcüstan'daki bu misyonun kalış süresini 6 ay daha uzatırken Abhazya bölgesindeki ayrımcılara bağımsızlık elde edemeyeceklerini ve görüşmeler yapmalarını belirtti.

TD News 31.07.2002

ŞİŞECAM GÜRCÜSTAN'DA BÜYÜYOR

Şişecam'ın Gürcüstan'da özelleştirme yoluyla 1997 yılında aldığı Mina Şirketi, cam ambalaj üretimini ikiye katlayarak 50 bin tona yükseltecek. Şişecam'dan yapılan açıklamaya göre, IFC'den sağlanan yatırım finansmanına ilişkin 6.3 milyon dolar tutarındaki kredinin anlaşması önceki gün Tbilisi'te imzalandı. Yatırım, Gürcüstan'ın ekonomik gelişmesine ve Şişecam'ın sektördeki bölgesel liderliğine önemli katkılar sağlayacak. Projenin tamamlanmasıyla kurulacak yeni fırının önümüzdeki yılın ocak ayında işletmeye alınması ön görülüyor.

Dünya, Vatan 21.09.2002

BUSH-PUTİN: Karşılıklı çıkarlar söz konusu olunca...

Bush, Saddam Hüseyin rejimine son vermek için planlar kurarken, Putin'in de Gürcüstan'a ait planları var. Ve Putin'in, AB'nin Irak politikasına göstereceği tavır, bir bakıma ABD'nin Gürcüstan'da göstereceği tavıra bağlı.

Dünya 28-29 Eylül, 2002

istediğiniz
dergi
kapak
fiyatıyla
adresinize
teslim

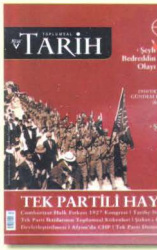

abonet

www.abonet.net
abonet@abonet.net
tel: (0212) 210 0 110
faks: (0212) 222 27 10

DEMİRKOL

ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŞESİNE SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŞIMA HİZMETİ

MERKEZ OFİS:
Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No:2 Kat 1
ŞİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 442 20 22 - 442 31 28
Tel.: (0212) 442 29 52 - 442 28 98

ŞUBE AKSARAY::
Küçüklanga Caddesi
Emniyet Oto Parkı İçi No:31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel.: (0212) 529 00 79
Tel.: (0212) 529 01 38

ŞUBE HOPA::
Hopa İş Merkezi Kat 2
No.: 91
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 73 80